

Co-funded by
the European Union

Manual privind integrarea patrimoniului cultural imaterial

INThrace 2023-1-RO01-KA220-HED-000156121

Cuvânt înainte

Proiectul INThrace (2023-1-RO01-KA220-HED-000156121) este un proiect Erasmus+ KA220-HED de parteneriate de cooperare în învățământul superior. Cei șase parteneri sunt responsabili de toate materialele produse în cadrul acestui proiect. Manualul proiectului privind integrarea patrimoniului imaterial are ca scop furnizarea unui cadru teoretic și practic cuprinzător pentru înțelegerea, conservarea, gestionarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial (PCI). Acesta sprijină cursanții și practicienii în integrarea PCI în turism și dezvoltarea comunitară într-un mod responsabil și durabil, consolidând în același timp identitatea culturală și implicarea comunității. Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin însă exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat poziția Uniunii Europene sau a ANPCDEFP. Nici Uniunea Europeană, nici ANPCDEFP nu pot fi trase la răspundere pentru acestea. Pentru resurse suplimentare și materiale de formare, utilizatorii sunt invitați să acceseze platforma proiectului: <https://inthrace.unitbv.ro/index.php/training-platform/>

Index

Introducere	3
Capitolul 1. Prezentare generală și înțelegerea patrimoniului cultural imaterial	17
Capitolul 2. Legislația și reglementările la nivel local, național și internațional	44
Capitolul 3. Tipuri de patrimoniu cultural imaterial – clasificarea patrimoniului imaterial	61
Capitolul 4. Explicarea valorii patrimoniului turistic și a impactului asupra culturii, economiei și societății	74
Capitolul 5. Gestionarea conservării și protejării PCI	88
Capitolul 6. Practici de conservarea a patrimoniului cultural imaterial și implicarea implicarea comunității	103
Capitolul 7. Marketingul și metodele de promovare a patrimoniului imaterial	118
Capitolul 8. Importanța conservării patrimoniului cultural imaterial, a înțelegerii și promovării proceselor de integrare în UE	128
Capitolul 9. : Provocări contemporane și soluții pentru gestionarea patrimoniului cultural imaterial	137
Capitolul 10. Considerații etice cu privire la patrimoniul imaterial	148
Capitolul 11. Finanțarea și mobilizarea resurselor pentru gestionarea patrimoniului cultural imaterial	170
Concluzii	174

Introducere

Prezentul manual își propune să ofere cititorilor informații valoroase privind gestionarea patrimoniului cultural imaterial (PCI). Acesta cuprinde 11 capitole care evidențiază aspecte importante legate de o mai bună înțelegere a PCI.

Capitolul 1: Prezentare generală și înțelegerea patrimoniului cultural imaterial (**PCI**) analizează patrimoniul cultural imaterial și importanța acestuia în conservarea identităților colective și a diversității culturale. Definiția oferită de Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (UNESCO, 2003) subliniază caracterul său dinamic și viu, diferit de cel al patrimoniului material, întrucât acesta este transmis și recreat în mod continuu de către comunități. Evoluția conceptului de patrimoniu este urmărită de la primele convenții internaționale, precum Carta Internațională de la Veneția (1964) și Convenția privind patrimoniul mondial (1972), până la adoptarea Convenției de la Faro (2005), care recunoaște rolul patrimoniului în coeziunea socială și dezvoltarea durabilă. Capitolul explorează, de asemenea, interacțiunea dintre patrimoniul imaterial și identitatea colectivă, analizând modul în care tradițiile și expresiile culturale contribuie la identitățile locale, regionale și europene. Sunt prezentate inițiativele UNESCO, ale Uniunii Europene și ale Consiliului Europei privind protejarea patrimoniului imaterial. În final, se subliniază necesitatea unor strategii de conservare participative care să integreze comunitățile în protejarea și revitalizarea patrimoniului imaterial în fața provocărilor globalizării și digitalizării. Așa cum afirmă în mod pertinent UNESCO (2003), patrimoniul

imaterial „este un factor important în menținerea diversității culturale în fața globalizării crescânde”, iar transmiterea sa „oferă comunităților un sentiment de identitate și continuitate”. Într-o Europă în curs de integrare, acest lucru înseamnă că celebrarea patrimoniului viu al celorlalți – și asigurarea supraviețuirii acestuia – poate consolida atât mândria regională, cât și solidaritatea europeană mai largă. În acest sens, patrimoniul imaterial devine un spațiu de negociere a identității, în care trecutul capătă noi semnificații pentru a răspunde nevoilor prezentului. Kirshenblatt-Gimblett (2004) observă că patrimoniul imaterial este, în esență, un fenomen care depinde de recunoaștere, iar această recunoaștere este întotdeauna influențată de factori politici, economici și culturali. Astfel, nu orice tradiție devine patrimoniu, iar procesul de selecție implică inevitabil alegeri și excluderi. Patrimoniul imaterial este, în esență, sufletul culturii: prin protejarea acestuia, păstrăm nu doar cântece, rețete sau rituri, ci însăși identitatea popoarelor, menținând trecutul Europei viu în prezentul și viitorul său. Patrimoniul cultural imaterial joacă un rol crucial în consolidarea acestei identități europene, deoarece oferă un spațiu simbolic de apartenență, transcendând granițele naționale și promovând diversitatea culturală într-un cadru comun. Tradițiile orale, festivalurile și practicile culturale împărtășite între diferite regiuni ale Europei contribuie la construirea unei conștiințe colective și a unei identități supranaționale. Patrimoniul imaterial devine astfel nu doar o moștenire a trecutului, ci și un vector activ al coeziunii europene, oferind un cadru în care cetățenia europeană poate fi trăită și experimentată dincolo de dimensiunea sa juridică.

Capitolul 2: Legislația și reglementările la nivel local, național și al UE

Termenul „patrimoniu cultural” și-a schimbat considerabil conținutul în ultimele decenii și include acum și tradițiile orale, artele spectacolului, practicile sociale, ritualurile, evenimentele festive, cunoștințele și practicile referitoare la natură și univers sau cunoștințele și abilitățile necesare pentru

realizarea meșteșugurilor tradiționale. Definit de Convenția UNESCO din 2003, patrimoniul cultural imaterial (PCI) pune accentul pe tradițiile vii transmise de-a lungul generațiilor, oferind comunităților un sentiment de identitate și continuitate. Salvagardarea PCI este un proces complex, foarte delicat și dificil. Acesta necesită cadre juridice și instituționale cuprinzătoare, care să funcționeze la nivel local, național și internațional, precum și o atitudine extrem de activă din partea societății. Elementele de patrimoniu cultural imaterial (PCI) comune mai multor țări, recunoscute la nivelul UE, aruncă o nouă lumină asupra unor aspecte necunoscute ale contactelor, relațiilor, influențelor și înțelegerilor din cadrul evoluției istorice comune a națiunilor europene. Salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) în cadrul Uniunii Europene reflectă o interacțiune complexă între cadrele locale, naționale și supranaționale. Fiecare stat membru — de la Grecia la România, Croația, Polonia și Portugalia — contribuie în mod unic la acest efort colectiv, bazându-se pe tradiții vechi de secole și adaptându-se în același timp la realitățile contemporane. Convenția UNESCO din 2003 servește drept ghid fundamental pentru armonizarea acestor eforturi în diverse peisaje culturale. Importanța patrimoniului cultural imaterial depășește semnificația sa culturală. Acesta este un mijloc de consolidare a coeziunii sociale, de susținere a identităților regionale și de promovare a dezvoltării durabile. De exemplu, dansul „Călușarii” din România și muzica „Fado” din Portugalia nu numai că păstrează expresiile artistice, ci oferă și oportunități economice prin turismul cultural. În mod similar, elementele de patrimoniu comun, precum dieta mediteraneană, demonstrează potențialul patrimoniului cultural imaterial de a depăși diviziunile culturale și geografice din cadrul UE. Cu toate acestea, conservarea patrimoniului cultural imaterial nu este lipsită de provocări. Globalizarea, urbanizarea și schimbările demografice amenință transmiterea tradițiilor către generațiile viitoare. În zonele rurale, exodul populației tinere agravează și mai mult declinul practicilor tradiționale. În

plus, finanțarea insuficientă și lipsa de conștientizare a publicului împiedică adesea adoptarea unor măsuri eficiente de protejare. Pentru a face față acestor provocări, trebuie să se pună un accent mai mare pe educație, implicarea comunității și colaborarea transfrontalieră. Platformele digitale oferă soluții inovatoare pentru documentarea și diseminarea patrimoniului cultural imaterial, asigurând accesibilitatea acestuia către un public mai larg. Programele UE, precum „Europa Creativă” și „Orizont Europa”, pot sprijini și mai mult aceste eforturi prin furnizarea de resurse financiare și prin încurajarea cooperării între statele membre. Privind spre viitor, rolul patrimoniului cultural imaterial în promovarea identității și a unității europene nu poate fi subestimat. Pe măsură ce UE se adaptează la o lume din ce în ce mai interconectată, diversitatea sa culturală rămâne o sursă de forță și reziliență. Prin acordarea priorității protejării patrimoniului cultural imaterial, UE nu numai că își păstrează trecutul, ci și pune bazele unui viitor mai incluziv și mai durabil. În acest context, tradițiile de țesut din România, muzica rebetiko din Grecia, „Szopkarstwo” din Polonia, producția de plută din Portugalia și cântecul „Ojkanje” din Croația reprezintă mai mult decât simple artefacte culturale — ele întruchipează spiritul viu al patrimoniului european, conectând comunitățile dincolo de generații și granițe. În cele din urmă, protejarea patrimoniului cultural imaterial necesită o abordare echilibrată, care să respecte particularitățile locale și să promoveze în același timp un sentiment comun de responsabilitate. Experiențele statelor membre ale UE demonstrează că, prin eforturi coordonate, strategii inovatoare și investiții susținute, bogata mozaică a patrimoniului cultural imaterial al Europei poate continua să prospere, inspirând generațiile viitoare.

Capitolul 3: Tipuri de patrimoniu cultural imaterial – Clasificarea patrimoniului cultural imaterial evidențiază o serie de abordări recente privind clasificarea patrimoniului cultural imaterial. Capitolul este structurat

în patru părți. Prima parte prezintă definiția dată de UNESCO în documentul strategic „Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial” (2003), în care sunt indicate dimensiunile și orientările pentru conservarea și utilizarea acestui tip de patrimoniu. A doua parte trece în revistă contribuțiile recente ale unor studii care propun analize critice ale conceptului de patrimoniu cultural și încearcă să surprindă diversitatea și complexitatea formelor de patrimoniu. Aceasta pune accentul pe un model teoretic care integrează formele tangibile și intangibile ale patrimoniului cultural. A treia parte tratează importanța utilizării și integrării tehnologiei în conservarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial, arătând că digitalizarea a devenit un instrument esențial în acest demers. Ultima parte discută conceptele de cartografiere și categorizare a patrimoniului cultural imaterial, cu referiri la teorii și cercetări recente din domeniu. Capitolul conține, de asemenea, două studii de caz, unul privind digitalizarea unui meșteșug tradițional din China, iar celălalt privind un proiect de cartografiere a patrimoniului imaterial într-o zonă cu o identitate etnografică bine consolidată din România.

Capitolul 4: Explicarea valorii patrimoniului turistic și a impactului acestuia asupra culturii, economiei și societății analizează diferitele aspecte ale patrimoniului: material, imaterial, mobil și imobil. Acesta arată cât de importante sunt aceste aspecte pentru istoria, cultura și identitatea umană. Patrimoniul material include monumente, fortărețe și orașe. Patrimoniul imaterial cuprinde obiceiuri, ritualuri și limba. Împreună, acestea modelează memoria culturală. Artefactele mobile fac legătura între aceste domenii, arătând cum tradițiile și obiectele circulă între comunități și de-a lungul timpului. Aceste elemente creează un patrimoniu global comun. Ele subliniază necesitatea protejării acestuia împotriva distrugerii, neglijării și provocărilor moderne. Textul evidențiază atât patrimoniul natural, cât și cel

cultural, așa cum sunt recunoscute de Convenția UNESCO din 1972. Se subliniază faptul că peisajele și siturile depășesc adesea granițele naționale, ceea ce face dificilă protejarea lor. Printre amenințări se numără războaiele, dezastrelor naturale, degradarea mediului și schimbările climatice. Turismul de masă reprezintă o problemă majoră. Acesta aduce beneficii economice, dar provoacă și supraaglomerare, presiune asupra mediului și perturbări culturale, așa cum se observă în locuri precum Veneția și Machu Picchu. Gestionarea durabilă trebuie să găsească un echilibru atent între conservare și interesele economice și sociale. Capitolul subliniază importanța colaborării între experți, factorii de decizie, comunitățile locale și publicul larg. Protejarea patrimoniului nu se poate baza doar pe recunoașterea oficială din partea UNESCO. Este nevoie de un dialog deschis, de responsabilitate comună și de o reprezentare echitabilă a diferitelor interese. Turismul responsabil, care respectă tradițiile locale și minimizează impactul ecologic, este propus ca o modalitate de a satisface cererea vizitatorilor, conservând în același timp patrimoniul. Un studiu de caz din Croația ilustrează aceste idei în practică. Acesta descrie ani de cercetare și muncă de teren în zone postbelice, aflate în dificultate economică, unde patrimoniul a fost adesea neglijat. Autorul prezintă provocările legate de corelarea cercetării academice, a autorităților de conservare și a comunităților locale, subliniind pericolele unei gestionări defectuoase din punct de vedere politic și financiar. În ciuda eșecurilor, inițiativele locale au fost esențiale pentru crearea unor proiecte durabile de patrimoniu, precum parcurile arheologice și centrele de interpretare. Eforturile încununate de succes au corelat protecția patrimoniului cu dezvoltarea comunității, educația, turismul și locurile de muncă, contribuind la consolidarea unui sentiment de apartenență și de reziliență. În final, capitolul pune întrebarea: patrimoniul pentru cine și în ce scop? Răspunsul se concentrează pe servirea în primul rând a comunităților locale, asigurându-se în același timp că patrimoniul rămâne o resursă vie și incluzivă.

Conservarea necesită un angajament continuu, cooperare între diferite domenii și integrarea cercetării în planurile de dezvoltare. Prin plasarea patrimoniului în centrul identității și al bunăstării comunității, acesta poate fi protejat și reinterpretat în mod dinamic pentru generațiile viitoare.

Capitolul 5: Gestionarea conservării și preservării patrimoniului cultural imaterial (PCI) abordează protejarea patrimoniului cultural imaterial (PCI), așa cum este definit în Convenția UNESCO din 2003. PCI include practicile, cunoștințele, competențele și expresiile culturale transmise din generație în generație. Aceste elemente conferă comunităților un sentiment de identitate și continuitate. PCI se regăsește în tradițiile orale, artele spectacolului, practicile sociale și ritualurile, cunoștințele despre natură și univers, precum și în meșteșugurile tradiționale. Acesta este adesea denumit „patrimoniu viu”. Protejarea patrimoniului cultural imaterial se realizează în conformitate cu acordurile internaționale, în principal Convenția UNESCO din 2003, Convenția de la Faro (2005) și liniile directoare ICOMOS 2024. Conservarea implică o serie de acțiuni, printre care identificarea, documentarea și cercetarea patrimoniului, precum și protejarea, promovarea și revitalizarea acestuia. Capitolul subliniază faptul că salvagardarea este o responsabilitate comună a organismelor guvernamentale, a organizațiilor culturale, a cercetătorilor și, în special, a comunităților și a practicienilor care mențin acest patrimoniu. Măsurile-cheie pentru salvagardare includ: - Identificarea și inventarierea: aceasta înseamnă descrierea și enumerarea elementelor de patrimoniu la nivel local, național și internațional. Adesea, în acest proces sunt implicați membri ai comunității și cercetători. Documentarea prin texte, materiale audiovizuale și colecții digitale este esențială atât pentru păstrarea, cât și pentru accesarea patrimoniului. - Transmiterea și revitalizarea: acestea asigură continuitatea prin învățare de-a lungul generațiilor, atât informal (în cadrul familiilor și comunităților), cât și formal (în școli, universități și

programe de formare profesională). Revitalizarea este vitală pentru practicile aflate în pericol. Aceasta include sensibilizarea, educația și crearea unor medii care să susțină practicile durabile. - Înregistrarea: registrele naționale, precum cel al Croației, înființat în 1999, documentează patrimoniul cultural imaterial și servesc adesea ca etape necesare pentru nominalizările la UNESCO. Croația se remarcă în Europa cu peste 200 de înscrieri naționale și 18 pe Lista Reprezentativă a UNESCO. Procesul de înregistrare implică comitete de experți, consimțământul comunității și planuri de protejare. Capitolul examinează, de asemenea, provocările legate de protejare, precum amenințarea supra-comercializării, exploatarea turistică, depopularea rurală și lipsa de interes din partea generațiilor tinere. Cu toate acestea, înregistrarea și inventarierea pot încuraja proiectele de conservare și pot spori gradul de conștientizare, chiar și pentru elementele care nu sunt recunoscute oficial. Sensibilizarea și educația sunt evidențiate ca strategii-cheie. Mass-media, instituțiile culturale și școlile joacă un rol important în informarea publicului și în integrarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) în educația formală, non-formală și informală. Acest lucru contribuie la asigurarea continuității de-a lungul generațiilor. Cadrele de învățare pe tot parcursul vieții sunt deosebit de utile pentru protejarea PCI. În cele din urmă, finanțarea și sustenabilitatea sunt menționate ca preocupări urgente. Acestea necesită sprijin din partea programelor de stat, regionale și locale, alături de susținerea din partea UE și a cadrelor internaționale. O protejare eficientă se bazează pe participarea incluzivă, cooperarea interdisciplinară și integrarea patrimoniului cultural imaterial în dezvoltarea comunității și în strategiile privind diversitatea culturală. În concluzie, protejarea patrimoniului cultural imaterial nu se rezumă doar la conservare. Aceasta implică, de asemenea, încurajarea creativității, consolidarea identității și corelarea patrimoniului cu dezvoltarea durabilă. Cu toții împărtășim

responsabilitatea de a ne asigura că tradițiile rămân practici vii, îmbogățind diversitatea culturală pentru generațiile viitoare.

Capitolul 6: Practici de turism durabil privind patrimoniul cultural imaterial (PCI) și implicarea comunității. Turismul durabil (TD) joacă un rol vital în conservarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) prin integrarea unei perspective care ține cont de valorile economice, socioculturale și de mediu. UNESCO definește PCI ca fiind tradițiile, expresiile, cunoștințele și competențele pe care comunitățile le recunosc ca fiind esențiale pentru identitatea lor culturală. Transmise din generație în generație, aceste practici sunt esențiale pentru menținerea diversității culturale și a rezilienței. ST oferă un cadru pentru a interacționa cu ICH în mod respectuos, favorizând beneficiile socio-economice pentru comunitățile gazdă, asigurându-se în același timp că ICH este valorizat ca un element dinamic al culturilor vii, mai degrabă decât ca o marfă turistică. Un principiu-cheie al ST este respectul pentru identitatea culturală. Acesta implică protejarea tradițiilor locale și prevenirea comercializării sau exploatării acestora. Se încurajează schimburile autentice între vizitatori și comunități, promovând respectul reciproc și menținând integritatea practicilor culturale. Participarea comunității este fundamentală, oferind localnicilor posibilitatea de a planifica și gestiona inițiative turistice care le protejează patrimoniul, obținând în același timp beneficii economice. Prin alinierea turismului la valorile culturale, comunitățile își îmbunătățesc bunăstarea socială și își păstrează tradițiile. Turismul durabil asigură, de asemenea, beneficii economice echitabile din activitățile legate de patrimoniul cultural imaterial, sprijinind mijloacele de subsistență și stimulând conservarea patrimoniului. Această abordare susține patrimoniul cultural imaterial pentru generațiile viitoare prin documentarea, promovarea și revitalizarea practicilor culturale. Educarea vizitatorilor favorizează un respect mai profund pentru patrimoniul

cultural imaterial, îmbogățindu-le experiența și protejând tradițiile. Turismul durabil (ST) servește ca mecanism esențial pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, oferind o abordare structurată pentru conservarea tradițiilor, practicilor și cunoștințelor care stau la baza identității culturale. Prin schimburi culturale autentice, promovarea mijloacelor de subsistență locale și facilitarea transferului de cunoștințe între generații, turismul durabil (ST) asigură că patrimoniul cultural imaterial rămâne un aspect dinamic și integral al vieții comunității. În plus, turismul cultural subliniază importanța participării incluzive, oferind comunităților capacitatea de a gestiona în mod activ inițiativele turistice care reflectă și respectă valorile lor culturale. Cu toate acestea, provocări precum comercializarea excesivă a culturii, degradarea mediului și erodarea autenticității necesită răspunsuri urgente și coordonate. Factorii de decizie, cercetătorii și practicienii sunt chemați să acorde prioritate integrării patrimoniului cultural imaterial în politica turistică, să dezvolte inițiative de consolidare a capacităților pentru părțile interesate locale și să adopte abordări de planificare participativă. Aceste acțiuni sunt esențiale pentru promovarea unui viitor durabil în care patrimoniul cultural imaterial și turismul responsabil să coexiste, asigurând beneficii pe termen lung atât pentru conservarea culturală, cât și pentru dezvoltarea socio-economică.

Capitolul 7: Marketingul și metodele de promovare a patrimoniului cultural imaterial (PCI). Importanța patrimoniului cultural imaterial (PCI) nu ține de evenimentul cultural în sine, ci este legată de bogăția de cunoștințe și competențe transmise prin intermediul acestuia de la o generație la alta. Valoarea socială și economică a acestei transmiteri a cunoștințelor în cadrul unui stat poate fi asociată atât minorităților, cât și principalelor grupuri sociale și este la fel de crucială pentru statele în curs de dezvoltare, cât și pentru cele dezvoltate (<https://www.intechopen.com/chapters/1175796>).

Managementul cultural utilizează concepte din marketing care se bazează pe promovarea produselor și serviciilor și se referă la cei 4 P (produs, loc, promovare, preț). Prezentul capitol examinează factorii legați de gestionarea patrimoniului cultural imaterial (PCI), bazându-se pe conceptele descrise în teoria de marketing pentru cei 4 P. Aceste concepte de bază sunt apoi analizate și corelate cu PCI. Capitolul subliniază importanța tehnicilor și metodelor de marketing pentru promovarea culturii locale și comunitare (LCC) într-un mod durabil și etic, atât în mediile digitale, cât și în cele fizice, folosind tehnologii tradiționale și noi.

Capitolul 8: Importanța conservării, înțelegerii și promovării patrimoniului cultural imaterial (PCI) în procesele de integrare ale UE.

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) este o parte integrantă a țesutului cultural al umanității, cuprinzând tradiții orale, arte scenice, practici sociale, ritualuri, evenimente festive, precum și cunoștințe și competențe tradiționale. Salvagardarea PCI a devenit o preocupare globală urgentă, în special în cadrul Uniunii Europene (UE), unde diversitatea culturală și patrimoniul comun servesc drept principii fundamentale ale integrării. Conservarea PCI nu numai că asigură continuitatea practicilor culturale, ci și favorizează înțelegerea reciprocă, respectul și colaborarea între statele membre ale UE. Acest capitol analizează importanța conservării PCI, mecanismele disponibile pentru protejarea acesteia, eficiența lor, precum și modul în care aceste eforturi contribuie la procesele de integrare ale UE. Conservarea patrimoniului cultural imaterial nu este doar un demers cultural, ci o componentă vitală a proceselor de integrare ale Uniunii Europene. Prin protejarea PCI, UE își apără diversitatea culturală, promovează unitatea și încurajează dezvoltarea durabilă. Mecanisme precum Convenția UNESCO, legislația națională și inițiativele comunitare oferă instrumente esențiale pentru această sarcină, deși succesul lor depinde de resurse adecvate, de

implicarea comunității și de alinierea politicilor. În contextul integrării UE, conservarea patrimoniului cultural imaterial contribuie la o identitate comună, la respectul reciproc și la colaborarea transfrontalieră. Aceasta subliniază importanța patrimoniului cultural în modelarea unei Europe unite, respectând în același timp tradițiile unice ale statelor sale membre. Pe măsură ce globalizarea și modernizarea continuă să pună la încercare practicile tradiționale, UE trebuie să acorde prioritate conservării patrimoniului cultural imaterial ca mijloc de construire a unui viitor mai incluziv, mai coeziv și mai vibrant din punct de vedere cultural.

Capitolul 9: Provocări și soluții contemporane pentru gestionarea

patrimoniului cultural imaterial (PCI) abordează provocările și soluțiile contemporane pentru gestionarea patrimoniului cultural imaterial (PCI), evidențiind aspecte precum multiculturalismul, crize precum pandemiile și dezastrele naturale, precum și importanța PCI în societatea contemporană. PCI cuprinde diverse forme de expresie culturală, inclusiv tradițiile orale și artele spectacolului, și este recunoscut prin Convenția UNESCO din 2003 pentru salvagardarea și promovarea sa. Capitolul prezintă principalele provocări cu care se confruntă gestionarea ICH, în special în contexte multiculturale, unde interpretările diverse pot duce la conflicte privind proprietatea și reprezentarea. Globalizarea diluează adesea obiceiurile locale, impunând necesitatea unui echilibru între influențele culturale locale și globale. Crize precum COVID-19 au perturbat transmiterea tradițională a ICH, în timp ce dezastrele naturale pun în pericol distrugerea atât a bunurilor culturale tangibile, cât și a celor intangibile, ceea ce are consecințe emoționale și psihologice asupra comunităților. Metodologiile eficiente de gestionare includ abordări centrate pe comunitate, care implică participarea locală la documentarea și protejarea patrimoniului cultural imaterial, utilizarea tehnologiei digitale pentru conservare, precum și stabilirea unor

cadre instituționale și politici solide. Digitalizarea servește la documentarea și îmbunătățirea accesibilității, promovând în același timp revitalizarea limbilor și educația. În plus, patrimoniul cultural imaterial contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea durabilă prin turism și inițiative economice locale, subliniind necesitatea implicării comunității și a autorității în domeniul turismului, în concordanță cu valorile culturale. Strategiile de pregătire și de răspuns în situații de criză sunt esențiale pentru atenuarea impactului dezastrelor și pentru asigurarea rezilienței în conservarea patrimoniului cultural imaterial.

Capitolul 10: Considerații etice privind patrimoniul cultural imaterial (PCI): proprietate, consimțământ, reprezentare și sensibilitate culturală. PCI, așa cum a fost definit anterior, este o mozaică bogată care include tradiții orale, arte scenice, obiceiuri sociale, ritualuri, sărbători festive și cunoștințe tradiționale despre mediul local. Prin urmare, PCI joacă un rol crucial în cultivarea identității și continuității comunității, promovând în același timp aprecierea diversității culturale și a creativității umane în diferite societăți. Cu toate acestea, conservarea și documentarea patrimoniului cultural imaterial (ICH) ridică dileme etice complexe, în special în ceea ce privește proprietatea culturală și drepturile de proprietate intelectuală. Deoarece multe dintre aceste tradiții și sisteme de cunoaștere sunt deținute de comunități întregi, mai degrabă decât de indivizi, ele pun la încercare cadrele juridice convenționale construite în jurul proprietății personale. Acest aspect colectiv al patrimoniului cultural intră adesea în conflict cu sistemele existente de proprietate intelectuală, care acordă prioritate drepturilor individuale în detrimentul gestionării comunitare a cunoașterii culturale. Prezentul capitol se concentrează asupra diferitelor aspecte ale interconectării patrimoniului cultural imaterial (PCI) și a eticii, începând cu definiția eticii și trecând la perspectivele și preocupările ridicate de-a lungul

anilor în acest domeniu, care se regăsesc în literatura de specialitate. Recunoașterea faptului că PCI poate evolua fără a-și pierde esența oferă o cale către un peisaj cultural mai incluziv și mai adaptabil, care reflectă natura multifacetată a experienței umane. Dihotomia dintre conservarea și evoluția patrimoniului cultural imaterial subliniază necesitatea de a aborda întrebări critice privind echilibrul dintre conservarea patrimoniului și încurajarea inovării, provocând comunitățile, factorii de decizie și cercetătorii să navigheze prin interacțiunea complexă dintre continuitatea culturală și transformare în contextul modern. Există o nevoie urgentă de un cadru de gestionare care să pună accentul pe proprietatea și gestionarea colectivă a bunurilor culturale, recunoscând astfel relațiile distinctive dintre comunitățile locale și patrimoniul lor, în timp ce se depun eforturi pentru a remedia nedreptățile istorice asociate cu apropierea culturală. Prin o administrare responsabilă, putem asigura că patrimoniul cultural rămâne viu, semnificativ și durabil pentru generațiile viitoare. Acum este momentul să acționăm – pentru a proteja, conserva și promova patrimoniul cultural imaterial în moduri care să-i onoreze pe creatorii săi, să-i respecte pe custozii săi și să aducă beneficii umanității.

Capitolul 11: Finanțarea și mobilizarea resurselor pentru patrimoniul cultural imaterial: subliniază rolul său esențial în identitatea comunității în contextul riscurilor generate de globalizare și urbanizare. Acesta prezintă strategii de finanțare a conservării patrimoniului cultural imaterial prin intermediul instrumentelor internaționale, în special Convenția UNESCO din 2003, care impune implicarea statului în salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, încurajează participarea comunității și subliniază necesitatea inventarelor naționale și a măsurilor de conservare. Printre resursele-cheie evidențiate se numără o serie de instrumente educaționale online, materiale de formare tematică și seturi de instrumente pentru dezvoltare durabilă,

menite să susțină inițiativele de protejare a patrimoniului cultural imaterial. Sunt explorate mecanismele de identificare a surselor de finanțare, în special prin Programul de Participare al UNESCO, fonduri europene precum „Europa Creativă” și programe precum Erasmus+, care sprijină inițiativele educaționale legate de patrimoniul cultural imaterial. Ministerul Inovării și Creșterii Economice din Bulgaria oferă, de asemenea, subvenții pentru IMM-uri, valorificând în același timp diverse mecanisme de finanțare ale UE, inclusiv Planul de redresare și reziliență. Colaborarea cu organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) și implicarea activă a comunității sunt subliniate ca fiind esențiale pentru conservarea durabilă a patrimoniului cultural imaterial, deoarece acestea joacă un rol semnificativ în implicarea purtătorilor locali ai patrimoniului.

Prezentare generală și înțelegerea patrimoniului cultural imaterial

Capitolul 1

Arabela Briciu, dr.

Victor-Alexandru Briciu, dr.

Universitatea „Transilvania” din Brașov, România

1. Definiția și importanța patrimoniului cultural imaterial

Globalizarea și schimbările rapide din sistemele noastre sociale afectează identitățile noastre culturale, percepțiile asupra altor grupuri și diversitatea culturală. Patrimoniul cultural funcționează ca un mecanism vital pentru protejarea și transmiterea identităților noastre locale, regionale, naționale, europene și etnice prin legături între trecut, prezent și viitor. Acesta există în două forme distincte, care includ patrimoniul material sau tangibil alături de patrimoniul imaterial sau intangibil.

Deși este mai puțin tangibil decât cultura materială, patrimoniul cultural imaterial (PCI) reprezintă manifestarea concretă a expresiilor culturale, a tradițiilor, a practicilor, a cunoștințelor și a competențelor transmise din generație în generație. Acest patrimoniu este definit de UNESCO în Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (UNESCO, 2003): „practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, competențele – precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora – pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca făcând parte din patrimoniul lor cultural”. Aceste elemente se manifestă prin practici și tradiții orale, meșteșuguri, arte scenice, precum și

prin cunoașterea lumii naturale și a universului. Munjeri (2004) compară patrimoniul imaterial cu cel material și explică faptul că patrimoniul cultural imaterial nu este o rămășiță a trecutului, ci o comoară de cunoștințe denumită „fenomen viu”. Cu toate acestea, acesta este considerat fragil și supus schimbării pe parcursul evoluției societății. Acest aspect este important în procesul de identificare a patrimoniului imaterial, deoarece subliniază faptul că semnificația resursei nu rezidă în caracterul său tangibil, ci în caracterul său intangibil (Ruggles & Silverman, 2009).

Cele două tipuri de patrimoniu au numeroase aspecte comune, în ciuda caracteristicilor lor distincte. Cele două elemente mențin o relație de dependență, deoarece monumentele poartă semnificații intangibile care susțin tradiții care necesită locații fizice, cum ar fi bisericile pentru cult și ritualuri (Salomon & Peters, 2009). Ambele tipuri de patrimoniu joacă un rol în construirea și consolidarea identităților de grup, potrivit lui Munjeri (2004), în timp ce globalizarea și urbanizarea afectează conservarea patrimoniului material și imaterial, impunând astfel strategii unificate de protecție pentru sustenabilitatea culturală (Lenzerini, 2011). Politicile de conservare trebuie să protejeze practicile comunitare, alături de cunoștințe și forme de expresie, pe lângă obiectele și siturile istorice.

Ruggles & Silverman (2009) afirmă că patrimoniul cultural imaterial necesită înțelegerea comunităților care îl practică și îl transmit. De asemenea, Kirshenblatt-Gimblett (2004) au remarcat că patrimoniul cultural imaterial constă în mai mult decât simple practici și tradiții, deoarece funcționează ca un fenomen metacultural care rezultă din conștientizarea reflexivă a comunităților cu privire la propriul patrimoniu. Procesul de recunoaștere ca patrimoniu cultural imaterial depinde atât de transmiterea de-a lungul generațiilor, cât și de recunoașterea valorii sale de către practicieni și comunitățile lor. Conștientizarea patrimoniului nu se produce automat, deoarece necesită o participare activă, care se formează prin schimbări socio-economice, politici culturale și dorința comunităților de a menține continuitatea identității lor.

Prin urmare, patrimoniul cultural imaterial nu poate fi înțeles fără a face referire la conceptul de comunitate și la implicarea acesteia. El le oferă

comunităților un punct de referință identitar, o modalitate de a-și păstra și transmite valorile și tradițiile (Harrison & Rose, 2010). Aceste practici sunt, de asemenea, realizate de comunități în prezent, ca răspuns la mediul actual și la contextul lor istoric, pentru a crea un sentiment de identitate și de continuitate în timp. De fapt, UNESCO (2003, p. 4) subliniază că patrimoniul imaterial „contribuie la coeziunea socială, încurajând un sentiment de identitate... care îi ajută pe indivizi să se simtă parte a uneia sau a mai multor comunități”. Patrimoniul cultural imaterial reprezintă conservarea unor tradiții și valori speciale pentru a forma o identitate unică la nivel local, regional, național și chiar european.

Definiția UNESCO (2003) cuprinde un spectru larg de expresii culturale care se încadrează în cinci categorii distincte:

- Tradițiile și expresiile orale, bazate pe limbă ca promotor al patrimoniului cultural imaterial, care păstrează povești, legende, proverbe și poezii ce susțin patrimoniul cultural al unei comunități. Limba romani (*Ziua Mondială a Limbii Romani*, 2025) reprezintă un exemplu printre altele, alături de Duelul poetic Tsiattista și programul „Țara Legendelor” pentru regiunea Kronoberg din Suedia (*Duelul poetic Tsiattista – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, s.d.) și programul „Țara Legendelor”, pentru promovarea și revitalizarea artei povestirii în regiunea Kronoberg – *Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, s.d.).
- Artele spectacolului – muzica tradițională, dansurile populare și teatrul popular. Flamenco-ul din Spania (*Flamenco – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, f.d.) sau Dansurile băieților din România (*Dansurile băieților din România – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, f.d.) sunt câteva exemple incluse în *Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității*;
- Practici sociale, ritualuri și evenimente festive – precum tradițiile și ceremoniile specifice diferitelor comunități, cum ar fi Carnavalul de la Binche, Belgia (*Carnavalul de la Binche – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, f.d.), sau Sărbătorile de iarnă, Carnavalul de la Podence (*Sărbătorile de iarnă, Carnavalul de la Podence – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, f.d.);

- Sistemele de cunoaștere despre natură și univers cuprind înțelegerea tradițională a practicilor agricole, precum și medicina tradițională și tehnicile de pescuit. Spațiul cultural Kihnu din Estonia servește drept exemplu în care femeile păstrează tradițiile maritime pe care le transmit generațiilor viitoare (*Spațiul cultural Kihnu – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, f.d.);
- Meșteșugurile tradiționale – inclusiv tehnicile de artizanat care implică olăritul, țesutul, prelucrarea metalelor și fabricarea instrumentelor muzicale tradiționale. Exemple: meșteșugul tradițional al covoarelor de perete din România și Republica Moldova (*Meșteșugul tradițional al covoarelor de perete din România și Republica Moldova – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, f.d.) și meșteșugul orgii și muzica din Germania (*Meșteșugul orgii și muzica – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO*, f.d.).

Kirshenblatt-Gimblett (2004) explică faptul că patrimoniul există ca o selecție realizată de om a practicilor culturale care primesc statutul de patrimoniu, în timp ce altele rămân excluse din această clasificare. Prin acest proces, patrimoniul imaterial se transformă într-o discuție despre identitatea culturală și conservarea valorilor esențiale. Tradițiile există în prezent deoarece reprezintă activități continue pe care oamenii continuă să le dezvolte și să le redefinească.

Aspectul metacultural al patrimoniului imaterial se situează la intersecția dintre activitățile practice și procesele reflexive. Percepția expresiilor culturale ca patrimoniu le conferă o valoare care transcende valoarea lor de interpretare (Kirshenblatt-Gimblett, 2004). Recunoașterea patrimoniului cultural imaterial (PCI) are o importanță deosebită, deoarece permite recunoașterea diversității culturale. Potrivit lui Lenzerini (2011, p. 101), PCI funcționează ca instrument principal pentru conservarea diversității culturale și menține o relație esențială cu drepturile omului.

Prin urmare, Munjeri (2004) observă că, deși la prima vedere a existat o opoziție, recunoașterea patrimoniului imaterial la nivel internațional a fost importantă pentru protecția „patrimoniului viu”. Patrimoniul cultural imaterial este considerat viu atunci când este transmis de la o generație la alta; astfel, acesta se schimbă mereu odată cu societatea. Acesta permite

comunităților să-și păstreze unicitatea în contextul unei omogenizări culturale tot mai accentuate, constituind un reper identitar (González, 2008), dar și o resursă valoroasă din perspectiva turismului cultural (Arcos-Pumarola, Paquin & Sitges, 2023) și, desigur, prin evenimente, ritualuri și practici comune, reprezintă un centru de gravitație care consolidează sentimentul de coeziune comunitară (Schreiber, 2019).

Lenzerini (2011) identifică cinci factori de bază care constituie patrimoniul cultural imaterial. Aceștia sunt:

1. Autoidentificarea – deoarece patrimoniul există doar dacă este recunoscut de comunitățile care îl creează și îl transmit. Această viziune este fundamental diferită de cea a patrimoniului material, deoarece nu utilizează standarde universale de valoare artistică sau științifică pentru a-i determina valoarea (Lenzerini, 2011, p. 102)
2. O altă caracteristică a patrimoniului imaterial este aceea că se caracterizează prin recreare continuă – nu rămâne static, ci se schimbă constant ca răspuns la schimbările istorice și sociale din comunitățile care îl practică. Astfel, abordarea de conservare nu ar trebui să se limiteze la protejarea unui patrimoniu fixat în timp, ci ar trebui să creeze un mediu care să permită dezvoltarea sa organică (Lenzerini, 2011, p. 109).
3. Legătura profundă dintre patrimoniul imaterial și identitatea culturală a comunităților. UNESCO afirmă că patrimoniul imaterial conferă comunităților un sentiment de identitate și continuitate, ceea ce promovează atât respectul pentru diversitatea culturală, cât și creativitatea umană (UNESCO, 2003, citat în Lenzerini, 2011, p. 108). Relația intrinsecă dintre patrimoniu și identitate joacă un rol semnificativ în menținerea coeziunii sociale și a diversității culturale într-o lume în care predomină globalizarea și standardizarea.
4. Autenticitatea – patrimoniul imaterial trebuie conservat în forma sa autentică și nu trebuie denaturat de nicio influență externă, fie ea economică, turistică sau politică (Lenzerini, 2011, p. 114)
5. Relația dintre patrimoniul cultural imaterial și drepturile omului – PCI trebuie protejat nu doar ca expresie culturală, ci și ca parte integrantă a drepturilor culturale ale indivizilor și comunităților. Pactul internațional

cu privire la drepturile civile și politice (1966) prevede că minoritățile etnice, religioase și lingvistice au dreptul de a-și păstra și dezvolta cultura (Lenzerini, 2011, p. 115). În acest sens, protecția patrimoniului imaterial nu este doar o chestiune culturală, ci și una de justiție socială și echitate.

Astfel, patrimoniul imaterial nu este doar patrimoniu, ci și manifestarea creativității omenirii și este implicat în mod dinamic în construirea identităților și a sensurilor sociale individuale și (colective) (Vecco, 2010). În lumea contemporană, unde diversitatea culturală este considerată unul dintre cei mai importanți factori de îmbogățire socială, patrimoniul cultural imaterial servește ca instrument vital pentru construirea unui dialog intercultural autentic între comunități.

2. Istoria și etapele definirii patrimoniului

Pentru a înțelege apariția patrimoniului imaterial, este necesar să se analizeze evoluția conceptului de patrimoniu; evoluția patrimoniului imaterial fiind strâns legată de o extindere conceptuală a noțiunii de patrimoniu, care a trecut de la o înțelegere centrată pe obiecte materiale la una care include dimensiunile performative, efemere și comunitare ale culturii.

Vecco (2010) a studiat evoluția definițiilor patrimoniului, observând că, în ultimele decenii ale secolului al XX-lea, termenul „patrimoniu” a fost caracterizat de o expansiune semantică și de un transfer conceptual, devenind din ce în ce mai generalizat și utilizat în locul altor termeni, precum „monument” și „bun cultural”. Ea a identificat mai multe etape evolutive în definirea patrimoniului, care au generat schimbări, precum și în contextualizarea termenului în directivele, cartele și rezoluțiile internaționale.

Astfel, mai multe momente de referință din istoria patrimoniului se referă la cartele internaționale, când termenul de patrimoniu a început să fie integrat și recunoscut. Am marcat mai jos aceste momente de referință, preluate din Vecco (2010, pp. 322-323) și Klysner Steffensen (2024):

1. La Conferința de la Atena din 1931, termenul „patrimoniu artistic” a fost utilizat la nivel internațional pentru prima dată.

2. Convenția de la Haga (1954), adoptată sub auspiciile UNESCO, reprezintă primul tratat internațional care protejează bunurile culturale în timpul conflictelor armate și introduce conceptul de „bunuri culturale” în astfel de situații.
3. Carta Internațională de la Veneția (1964) stabilește o primă definiție a patrimoniului prin afirmația că monumentele istorice ale generațiilor anterioare servesc drept repere istorice active, care mărturisesc tradițiile lor durabile. Oamenii dezvoltă o conștiință tot mai profundă cu privire la unitatea valorilor umane, pe măsură ce percep monumentele antice ca ceva ce aparține întregii umanități. Lumea recunoaște o datorie colectivă de a conserva aceste elemente de patrimoniu pentru generațiile viitoare. Responsabilitatea noastră este de a transmite aceste comori culturale în starea lor complet autentică generațiilor viitoare. Conservarea și restaurarea clădirilor vechi necesită acorduri internaționale privind principiile directe pe care țările ar trebui să le aplice prin intermediul cadrelor lor culturale și tradiționale (Carta de la Veneția – Carta internațională pentru conservarea și restaurarea monumentelor și siturilor, 1964, Preambul)
4. Convenția UNESCO privind patrimoniul mondial (1972) a definit pentru prima dată patrimoniul cultural și natural ca având o „valoare universală excepțională”, stabilind în același timp criteriile de selecție a siturilor pentru Lista Patrimoniului Mondial, în scopul protejării siturilor valoroase de pe întreg globul.
5. Carta europeană a patrimoniului arhitectural (1975) a fost adoptată de Consiliul Europei în 1975 pentru a consacra patrimoniul arhitectural al Europei ca simbol de neînlocuit al bogăției și diversității culturale europene, subliniind totodată datoria comună a statelor europene de a proteja acest patrimoniu.
6. Carta de la Washington (1987), cunoscută și sub denumirea de „Carta internațională pentru conservarea orașelor istorice” (ICOMOS), se concentrează asupra protecției și gestionării orașelor istorice și a zonelor urbane, arătând totodată modul în care conservarea ar trebui integrată în procesele de planificare urbană.

7. Carta de la Burra (ICOMOS, 1982) pledează pentru protejarea siturilor pe baza importanței lor estetice, istorice, științifice sau sociale, în vederea conservării valorii lor culturale. Astfel, trebuie protejat atât patrimoniul material, cât și cel imaterial, care pune în valoare anumite valori umane.
8. Carta de la Nara (1994), împreună cu Declarația de la San Antonio (1996), au stabilit perspective noi asupra autenticității și valorii patrimoniului prin recunoașterea diversității culturale și a patrimoniului imaterial.
9. Carta de la Cracovia (2000) introduce noi termeni, printre care „purător de valoare” și „memorie”, în definiția sa. Conceptul de memorie le permite oamenilor să recunoască evenimentele istorice și gândurile umane din vremurile trecute.
10. În 2001, UNESCO a adăugat 19 noi capodopere culturale pe lista sa, care includea elemente legate de tradiția orală și de patrimoniul imaterial ca bunuri culturale.
11. Prin Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (2003), UNESCO a stabilit un cadru de protecție pentru patrimoniul cultural imaterial prin proceduri de definire și recunoaștere.

Astfel, din cele de mai sus, putem observa o schimbare de perspectivă și o serie de transformări în modul în care este perceput patrimoniul, de la înscrierea obiectelor la capacitatea unui element de a crea valoare pentru societate (Vecco, 2010). Este evident că noi obiecte, precum siturile industriale și peisajele, au fost adăugate pe lista patrimoniului internațional și că se observă o trecere de la patrimoniul arhitectural la cel artistic și, ulterior, la patrimoniul etnografic și imaterial.

Această evoluție a contribuit la recunoașterea patrimoniului imaterial, ignorat până atunci, ca aspect esențial al identității culturale și al memoriei colective, trecând de la o definiție strict materialistă la una mai flexibilă, menită să surprindă diversitatea culturală. Un moment de referință în această tranziție a fost recunoașterea patrimoniului imaterial ca „patrimoniu care se transmite prin viețile oamenilor și nu prin obiecte” (Logan, 2007, citat de Ruggles & Silverman, 2009, p. 1). Această viziune a fost urmată de adoptarea Convenției UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial în 2003, care recunoaște că tradițiile, practicile și expresiile culturale

sunt esențiale pentru identitatea oamenilor și, prin urmare, trebuie protejate de instituții.

3. Identitatea colectivă: definiții și dimensiuni

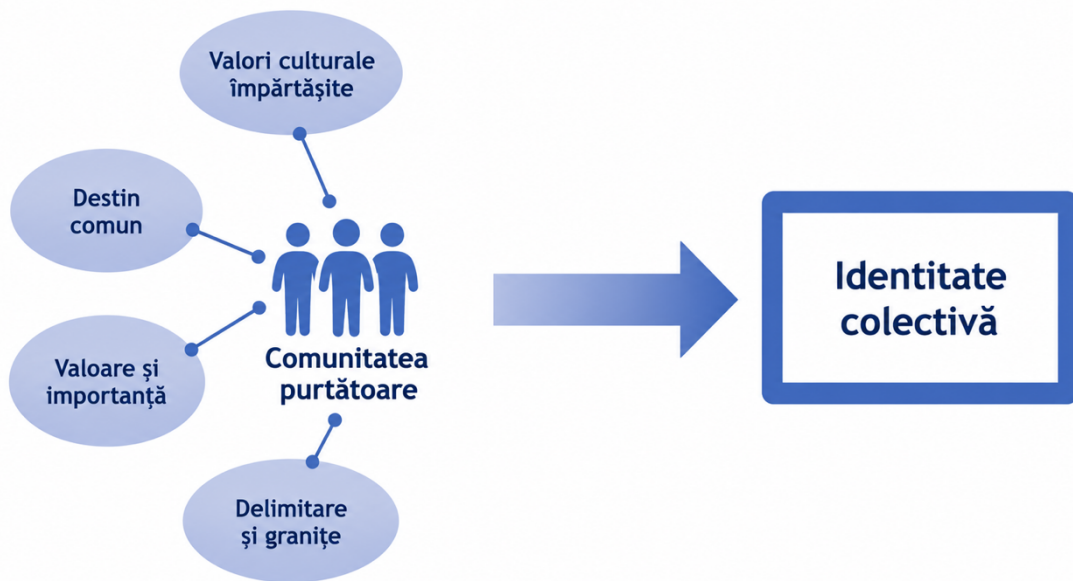
Identitatea colectivă poate fi definită ca „o autodescriere a unui individ sau a unui grup, care se bazează emoțional sau intelectual pe obiecte de identificare” (Brandtjen, 2023, p. 4). Ea „conferă un sens stabil în fluxul relațiilor sociale” și reprezintă un aspect vital al organizării sociale (Eder, 2009). În mod firesc, conceptul de comunitate este cel pe care se bazează identitatea colectivă.

Potrivit lui Castano (2004), soarta comună, omogenitatea valorilor culturale, precum și relevanța și delimitarea față de alte comunități sunt elemente necesare pentru consolidarea unei comunități entitative care generează identitate colectivă (a se vedea Figura 1). Aceasta conferă legitimitate prin sentimentul de apartenență la aceste valori împărtășite și la destinul comun.

Entitativitatea și identificarea, două fenomene sociale, contribuie la formarea și consolidarea identităților colective. Entitativitatea se referă la recunoașterea unui grup ca având o identitate distinctă și coerentă, în timp ce identificarea este procesul prin care indivizii îmbrățișează această identitate (Eder, 2009). Patrimoniul imaterial susține acest proces prin menținerea continuității culturale și a sentimentului de comunitate (Harrison & Rose, 2010).

Figura 1. Factori determinanți ai identității colective; adaptat după Castano (2004, p. 42)

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) acționează la mai multe niveluri, acoperind diferite tipuri de identități și comunități. La nivel local, acesta definește comunitățile prin obiceiuri, meșteșuguri și tradiții comune transmise în mod informal (*de exemplu*, comunitatea locuitorilor din Viscri, România). La nivel regional, PCI contribuie la consolidarea identităților comune în cadrul unor spații geografice și culturale mai largi, adesea promovate din motive istorice, economice sau chiar etnice (*de exemplu*, Catalonia, Spania; Azore, Portugalia). Un cadru și mai amplu este cel național, care servește drept element definitoriu al unei identități naționale ce legitimează existența statului-națiune (dar care este uneori instrumentalizat politic prin coeziune și propagandă (Gonzalez, 2008) – *de exemplu*, prin coeziune: identitatea croată; prin propagandă: identitatea fostei Iugoslavii).

În contextul UE, patrimoniul imaterial este transfrontalier, fiind utilizat pentru a susține deviza „Uniți în diversitate” și pentru a uni milioane de oameni de pe vechiul continent. Acest patrimoniu are rolul de a combate percepția unui „deficit de identitate europeană” și de a consolida solidaritatea intra-UE (Schreiber, 2019).

Pe baza acestor dimensiuni, putem defini astfel identitatea colectivă la mai multe niveluri:

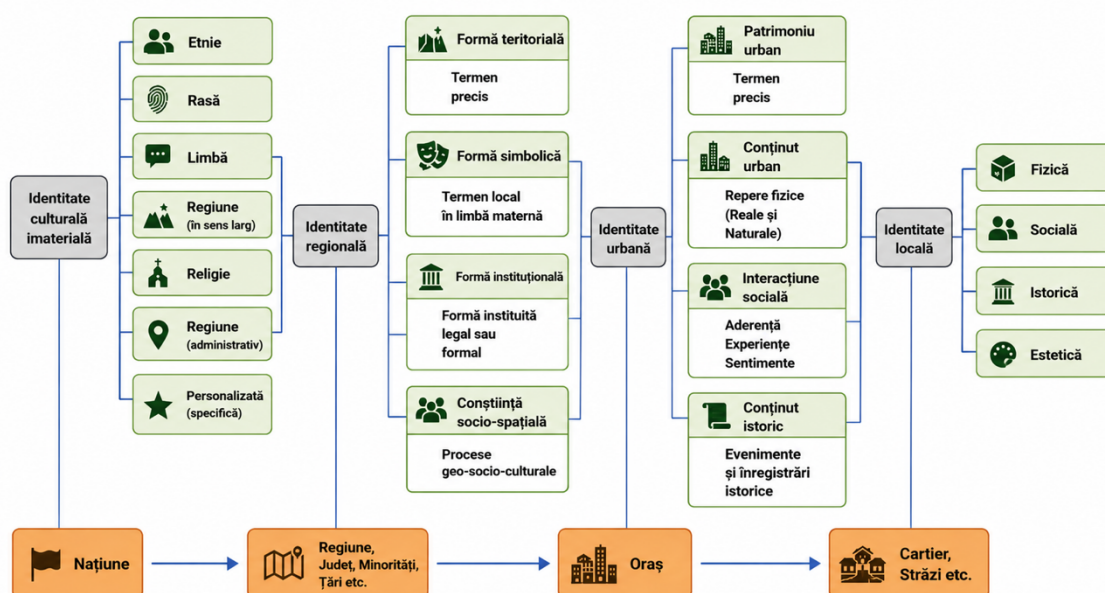
- Identitatea locală – atașamentul față de o comunitate de dimensiuni limitate. Acest tip de identitate poate fi definită geografic, întrucât este reprezentată de o anumită limită sau graniță care delimitează un district, un oraș, o localitate sau un sat. Ea este influențată de factori fizici, sociali, istorici și estetici.
- Identitatea regională – trăsături culturale și istorice comune împărtășite la nivel regional. Aceasta se dezvoltă în cadrul socializării istorice și teritoriale și este „produsul «mental» al interacțiunii societăților cu mediul lor fizic și social, precum și reflectarea mentală a spațiului în mintea și memoria oamenilor” (Raagmaa, 2002, p. 60). Paasi (1986, citat în Raagmaa, 2002, pp. 58-60) descrie formarea identității regionale prin patru componente, printre care formarea teritoriului prin crearea de granițe și punerea în practică a acestora, precum și exprimarea simbolică a regiunii prin denumiri, limbi, monumente și obiceiuri locale; sprijinul instituțional prin intermediul organizațiilor, rețelelor sociale și normelor; și conștiința socio-spațială a locuitorilor, care se dezvoltă din procese sociale și istorice și se manifestă sub forma unor legături emoționale cu locul („spațiu spiritual” sau „genius loci”). Identitatea regională rămâne un concept activ și în continuă evoluție, deoarece fie se transformă prin actualizări periodice, fie se estompează din cauza schimbărilor teritoriale și a reformelor sociale și administrative.
- Identitatea națională se referă la conștiința apartenenței la un stat-națiune, împreună cu principiile sale comune (Brandtjen, 2023). Identitatea națională, ca concept, este strâns legată de noțiuni precum naționalitatea și naționalismul și se bazează pe istoria comună, care necesită un timp comun, valori și simboluri împărtășite, precum și diverse ritualuri, tradiții și evenimente istorice pentru a se forma și consolida ca identitate colectivă. Astfel, ea este definită și modelată de factori sociali, politici și istorici și reprezintă un sentiment de apartenență la o națiune care generează reacții emoționale puternice (Lewicka, 2011). Identitatea regională poate fi fie subordonată, fie pusă în contrast cu identitatea națională; ea este „un sentiment comun în rândul mai multor națiuni și grupuri etnice diferite” (Brandtjen, 2023, p. 6).

- Identitatea europeană – sentimentul de a face parte din același spațiu cultural și politic, care nu este echivalent cu identitatea națională, ci coexistă cu aceasta (Fligstein, Polyakova & Sandholtz, 2012).

În acest sens, este relevant să preluăm o schemă de analiză a diferitelor niveluri de identitate în studiile urbane (studiul peisajului) propusă de Shao et al. (2017, p. 28), care ne ajută să înțelegem formarea identităților la diferite niveluri din perspectiva locuirii urbane, așa cum este ilustrat în

Figura 2. Diferite niveluri de identitate în studiile urbane – Shao et al. (2017, p. 28).

Un alt tip de identitate colectivă este identitatea etnică, care este semnificativă la nivelul identităților locale, regionale și naționale și este definită de factori culturali și de o istorie comună. Aceasta este definită ca „atribuirea unui concept către sine și către alte persoane, pe baza procesului de identificare a diferențelor culturale percepute sau a unei origini comune” și este strâns legată de conceptul de identitate națională (Diaz-Andreu, 2001, citat în Brandtjen, 2023, p. 6). Aceasta implică trăsături precum limba, cultura și istoria unei comunități și poate determina sentimentul de apartenență la o entitate națională sau supranațională.

Acest lucru este evident în identitatea secuilor din Transilvania. Identitatea secuilor din România s-a format într-un context istoric, care a fost însoțit de opoziția dintre procesul de asimilare în identitatea maghiară și procesul de integrare în națiunea română. La începutul secolului al XX-lea, secuii erau un popor distinct în cadrul Regatului Ungariei. Cu toate acestea, încă de la începutul secolului al XIX-lea, programul de renaștere națională maghiară a condus la integrarea secilor în națiunea maghiară. După 1918, când Transilvania a fost anexată de România, au fost lansate campanii de românizare, iar elitele secilor au urmat calea colaborării sau a opoziției față de statul român.

Conflictul dintre identitățile secuiască, maghiară și română continuă și astăzi în cele trei județe: Harghita, Covasna și Mureș, unde se observă cum cererile de autonomie ale grupurilor etnice se suprapun cu eforturile statului român de a construi o identitate națională unificată. Tensiunea continuă provine din utilizarea limbii maghiare, alături de simbolurile secuiești și de măsurile de autonomie regională. Szeklerii s-au confruntat cu excluderea administrativă, precum și cu o luptă internă pentru definirea identității lor între apartenența națională maghiară și specificul regional (a se vedea studiul de caz: Identitatea szekleră între conflictul interetnic și coexistență – rolul patrimoniului imaterial în conservarea identității etnice). Păstrarea identităților colective depinde în mare măsură de patrimoniul cultural imaterial, care acționează atât la nivel local, cât și la nivel național și european. Prin transmiterea tradițiilor, obiceiurilor și valorilor, patrimoniul cultural imaterial protejează memoria colectivă și consolidează solidaritatea între diferite generații și comunități.

4. Identitatea europeană și patrimoniul cultural imaterial european

Dezvoltarea identității europene depinde de îmbinarea valorilor comune cu recunoașterea diversității culturale (Fligstein et al., 2012). Numeroși cercetători au încercat să determine dacă este posibilă existența unei identități europene unice și unificate. Delanty (2004) afirmă că identitatea europeană există mai degrabă ca un proces de dezvoltare continuă decât ca un fapt stabilit. Acest proces este impulsionat de integrarea patrimoniului cultural între diferite comunități (Fligstein et al., 2012).

Delanty (2003) explică faptul că identitatea europeană se dezvoltă prin unificarea politică și culturală a Europei, rămânând totodată un proces dinamic. Fundamentul identității europene se bazează pe valori democratice, alături de drepturi comune și participarea la instituțiile UE, și nu pe elemente etnice și lingvistice care stau la baza identităților naționale. Cetățenii europeni nu au adoptat această identitate în mod uniform, deoarece ea există în forme fragmentate și contestate. În mod similar, Lehning (2001) definește identitatea europeană ca un concept politic emergent, bazat pe un consens supranațional al cetățenilor europeni cu privire la termenii asocierii lor politice. Spre deosebire de identitățile naționale, care sunt adesea construite în jurul unei culturi, limbi sau moșteniri etnice comune, identitatea europeană se bazează pe principiile liberal-democratice ale drepturilor politice și ale participării: „Identitatea europeană este dispoziția diferiților cetățeni de a se considera pe ei înșiși, pe compatrioții lor și pe concetățenii lor europeni străini ca membri egali ai comunității europene: ea se referă la o preocupare și un respect egale” (Lehning, 2001, p. 240).

De asemenea, Brandtjen (2023, p. 7) susține că identitatea europeană nu este un concept omogen, astfel încât nu poate fi definită doar prin factori culturali sau istorici. El subliniază că „identitatea europeană nu este un sinonim pentru UE” și că se bazează pe un amestec de identități regionale și politice. În viziunea sa, Europa a fost, din punct de vedere istoric, un spațiu fragmentat din punct de vedere politic, economic și social, iar abia după cel de-al Doilea Război Mondial a început să prindă contur ca entitate bazată pe cooperarea economică. În cazul european, identitatea colectivă trebuie înțeleasă ca un proces de co-construcție, în care diferite state, regiuni și comunități își negociază pozițiile într-un cadru mai larg. Astfel, „identitatea europeană trebuie, prin urmare, concepută ca o rețea narativă încorporată într-o rețea emergentă de relații sociale între oamenii care trăiesc în Europa” (Eder, 2009, p. 427).

Relația dintre identitatea europeană și cetățenia europeană este strâns legată de ideea de legitimitate democratică și participare politică. Lehning (2001, p. 241) susține că cetățenia europeană ar trebui să fie mai mult decât un ansamblu de drepturi legale acordate de statele membre ale UE; ar trebui

să fie o formă de „responsabilitate, nu față de popoarele separate ale Europei, ci față de poporul Europei în ansamblu”. Cetățenia europeană ar trebui să fie un angajament civic activ care să susțină valorile comune ale Uniunii Europene.

Schreiber (2019) a studiat legătura complexă dintre identitatea europeană și Uniunea Europeană, subliniind rolul patrimoniului cultural imaterial în coeziunea comunitară și în definirea unui sentiment de apartenență europeană. Politicile culturale ale UE au folosit identitatea europeană pentru a-și susține eforturile de promovare a patrimoniului cultural comun ca răspuns la crizele economice și politice. Declarația din 1973 privind identitatea europeană constituie un exemplu elocvent al modului în care cultura a fost utilizată pentru a susține integrarea europeană în contextul provocărilor economice și al incertitudinilor geopolitice. Declarația privind Anul European al Patrimoniului Cultural din 2018 a reprezentat o inițiativă de a utiliza patrimoniul ca element unificator în contextul diversității culturale în creștere (Schreiber, 2019, p. 325).

Sondajul realizat de Brandtjen între 2020 și 2022, în cadrul căruia s-a adresat întrebarea „Te simți european?” participanților din diferite regiuni ale Spaniei, Regatului Unit, Franței, Italiei și Germaniei, a relevat că majoritatea respondenților din regiunile studiate prezintă un anumit nivel de identitate europeană: „Rezultatele arată că există o identitate europeană cu diferențe interesante de-a lungul anilor” (Brandtjen, 2023, p. 3). Aceste rezultate indică faptul că, deși există diferențe naționale și regionale, există un sentiment de apartenență la Europa în rândul populației. Cu toate acestea, gradul de identificare europeană variază considerabil și trebuie analizat din perspectivele naționale și regionale.

Patrimoniul cultural imaterial este un factor esențial în consolidarea acestei identități europene, deoarece creează un spațiu simbolic de apartenență care depășește granițele naționale și promovează diversitatea culturală într-un cadru comun. Tradițiile orale, festivalurile și practicile culturale împărtășite în diferite regiuni ale Europei contribuie la crearea unei conștiințe colective și a unei identități supranaționale. Patrimoniul imaterial devine astfel nu doar o moștenire a trecutului, ci și un vector activ al coeziunii

europene, care poate servi drept bază pentru realizarea cetățeniei europene și drept practică ce permite comunităților să-și mențină și să-și confirme identitatea în contextul unui spațiu european integrat. Patrimoniul imaterial este important pentru promovarea coeziunii sociale și construirea unei identități europene durabile și incluzive într-o Europă diversă (Brandtjen, 2023).

Construirea unei identități colective nu este un proces fix, ci unul dinamic, în care „identitățile colective sunt construcții narative care permit controlul limitelor unei rețele de actori” (Eder, 2009, p. 427). Patrimoniul cultural imaterial reprezintă un teren comun între diversele identități locale, regionale și naționale și contribuie la construirea unei identități colective bazate pe pluralismul cultural și pe deviza Uniunii Europene: „Uniți în diversitate”. Se poate susține că această multiplicitate a patrimoniilor culturale locale și naționale constituie elementele fundamentale ale unui spațiu cultural european unic, mai degrabă decât să fie contradictorii. Prin înțelegerea și valorizarea patrimoniului cultural al diferitelor popoare, se construiesc punți peste granițele naționale, contribuind la o identitate europeană colectivă bazată pe pluralitate și incluziune. Patrimoniul imaterial nu este doar o expresie a trecutului, ci și un catalizator al coeziunii sociale și al cetățeniei europene active, oferind un cadru viu prin care valorile și tradițiile sunt transmise generațiilor viitoare, asigurându-i astfel continuitatea și relevanța în societatea contemporană.

În practică, multe elemente ale patrimoniului imaterial sunt transnaționale și leagă mai multe comunități europene, simbolizând valori sau istorie comune. De exemplu, dieta mediteraneană – înscrisă pe lista UNESCO în 2013 (<https://mediterraneandietunesco.org>) cu co-nominalizatori din Cipru, Croația, Spania, Grecia, Italia, Maroc și Portugalia – reprezintă anumite atitudini față de alimentație.

Acest lucru le permite europenilor să celebreze aceste elemente comune și să se simtă parte a unei familii culturale mai mari, așa cum afirmă UNESCO: „înțelegerea patrimoniului imaterial al diferitelor comunități contribuie la dialogul intercultural și încurajează respectul reciproc pentru alte moduri de viață”. Prin urmare, conservarea cântecelor populare, a epopeilor orale, a

meșteșugurilor tradiționale sau a festivalurilor europene nu numai că protejează culturile naționale, ci ajută și la crearea unei identități europene globale bazate pe diversitate și schimb cultural.

Identitatea europeană, așa cum explică Castano (2004), reprezintă conștiința de a face parte dintr-un spațiu politic și cultural unic, având ca fundamente valorile democratice și drepturile fundamentale, precum și o istorie comună creată de procesul de integrare europeană. Aceasta nu șterge identitățile naționale, ci coexistă cu ele, pentru a crea o identitate supranațională care este adesea considerată a fi „subțire” și dependentă de contextul politic și economic.

Cetățenia europeană reprezintă un cadru juridic menit să consolideze această identitate în curs de dezvoltare: cetățenii UE beneficiază de drepturi și libertăți care depășesc contextul național. Cu toate acestea, Fligstein (2012) subliniază că „a fost posibil să se realizeze un nivel considerabil de integrare economică și de reglementare la nivelul UE fără ca aceasta să fie însoțită de dezvoltarea unei identități europene profunde” (Fligstein, 2012, p. 120). Naționalismul este încă predominant, iar crizele economice și migrația au exacerbât tensiunile sociale, ceea ce împiedică formarea unei identități europene solide.

5. Eforturile UNESCO în protejarea patrimoniului imaterial

Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) este o agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite (ONU), înființată la 16 noiembrie 1945 pentru a promova pacea și securitatea internațională prin cooperare în domeniile educației, științei, culturii și comunicării, răspunzând astfel provocărilor contemporane prin programe și inițiative adaptate condițiilor socio-economice și politice. În prezent, UNESCO numără 193 de state membre și 11 membri asociați, coordonând inițiative internaționale menite să sprijine dezvoltarea durabilă și să promoveze educația incluzivă, protecția patrimoniului cultural și accesul liber la cunoaștere (UNESCO, s.d.). UNESCO a jucat un rol esențial în accentuarea importanței patrimoniului imaterial la nivel mondial și în Europa.

Printre realizările sale majore se numără adoptarea Convenției privind patrimoniul mondial (1972), crearea *Programului „Memoria lumii”* (1992) și punerea în aplicare a *Convenției privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial* (2003) (UNESCO, 2024). UNESCO a fost, de asemenea, un pionier în stabilirea standardelor internaționale și în facilitarea cooperării între națiuni pentru a aborda probleme globale precum schimbările climatice, pierderea biodiversității și inegalitățile în educație.

Printre principiile fundamentale ale UNESCO se numără promovarea păcii, a drepturilor omului și a diversității culturale, precum și încurajarea dialogului și cooperării internaționale. Organizația are rolul de a crea rețele de națiuni pentru a permite solidaritatea intelectuală și morală a omenirii, atât de necesară pentru menținerea păcii și a dezvoltării ca obiectiv (UNESCO, n.d.). Aceste principii se aplică întregii activități a UNESCO în domeniile sale de competență, care cuprind o concepție cuprinzătoare asupra dezvoltării umane și a coexistenței armonioase a popoarelor.

Convenția privind protecția patrimoniului cultural și natural mondial (1972) s-a axat inițial pe protecția patrimoniului material, însă UNESCO a recunoscut ulterior necesitatea includerii patrimoniului imaterial. *Recomandarea privind salvagardarea culturii tradiționale și a folclorului*, emisă de UNESCO în 1989, a devenit primul document internațional care a recunoscut valoarea tradițiilor vii, deși nu avea caracter juridic obligatoriu (Ortiz & Madariaga, 2021). Programul *„Capodoperele patrimoniului oral și imaterial al umanității”* (2001) a servit drept bază pentru stabilirea definițiilor și promovarea patrimoniului cultural imaterial.

UNESCO a adoptat *Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial* în 2003, cu scopul de a crea un sistem juridic complet pentru protecția patrimoniului imaterial, care să recunoască oficial rolul acestuia în susținerea identității colective și promovarea dezvoltării durabile (Duvelle, 2014). Convenția a transformat modul în care statele gestionează și apără patrimoniul lor cultural imaterial. Aceasta a instituit un sistem global de protecție a patrimoniului imaterial, care a venit în completarea tratatelor existente axate pe protecția patrimoniului material, inclusiv a monumentelor și siturilor. Convenția definește patrimoniul imaterial ca un motor esențial al

diversității culturale, care stimulează creativitatea umană, dar se confruntă cu amenințări din partea globalizării și a transformărilor sociale (UNESCO, 2024). Prin intermediul Convenției, statele membre sunt invitate să identifice și să-și protejeze patrimoniul imaterial, recunoscând în același timp comunitățile ca agenți fundamentali în acest proces.

Cu toate acestea, există critici cu privire la eficacitatea punerii în aplicare a convenției, în special în ceea ce privește procesele de înscriere pe liste și participarea efectivă a comunităților locale la protejarea patrimoniului lor (Ortiz & Madariaga, 2021). „Convenția din 2003 a lărgit semnificativ discursul internațional privind definiția și semnificația patrimoniului cultural” (Duvell, 2014, p. 29), dar provocările legate de globalizare, digitalizare și schimbările sociale ridică noi probleme în ceea ce privește protecția patrimoniului imaterial în secolul XXI.

În prezent, UNESCO sprijină protecția patrimoniului imaterial prin mecanisme precum *Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității* și *Lista patrimoniului cultural imaterial care necesită măsuri urgente de salvagardare* (UNESCO, 2024), care, până în 2025, conține sute de elemente, multe dintre ele provenind din țări europene. Înscrierea pe aceste liste aduce adesea vizibilitate, mândrie și resurse care contribuie la conservarea acestor tradiții.

Instituția a creat, de asemenea, o rețea de centre de categoria 2, precum *Centrul Regional pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial din Europa de Sud-Est* (RCSICH) și *Centrul Internațional de Formare pentru Patrimoniul Cultural Imaterial din Regiunea Asia-Pacific* (CRIHAP), care facilitează schimbul de bune practici și inițiative de cercetare (UNESCO, 2024). În plus, UNESCO promovează strategii de protejare prin *Mecanismul de asistență internațională*, care sprijină comunitățile în documentarea și revitalizarea patrimoniului imaterial amenințat. „Măsurile de salvagardare ar trebui să vizeze asigurarea viabilității patrimoniului cultural imaterial, inclusiv identificarea, documentarea, cercetarea, conservarea, protecția, promovarea, valorificarea, transmiterea, în special prin educația formală și non-formală, precum și revitalizarea diverselor aspecte ale acestui patrimoniu” (UNESCO, 2003).

Toate țările UE au ratificat Convenția din 2003, angajându-se să ia măsuri precum documentarea, educația și politicile de sprijinire a patrimoniului cultural imaterial. În general, UNESCO a contribuit la schimbarea mentalităților: guvernele și instituțiile privesc din ce în ce mai mult festivalurile, istoria orală, cunoștințele tradiționale și alte practici imateriale nu ca pe niște relicve pitorești, ci ca pe un capital cultural vital care merită protejat. Această recunoaștere internațională a permis practicienilor locali (*de exemplu*, artiștii populari, vorbitorii de limbi indigene, meșteșugarii) să solicite sprijin pentru patrimoniul lor și a asigurat că protecția patrimoniului imaterial face acum parte din discursul privind politica culturală în întreaga Europă.

Listele UNESCO au stimulat, de asemenea, cooperarea transfrontalieră, cum ar fi nominalizările comune (*de exemplu*, dieta mediteraneană) care unesc țările în jurul unui patrimoniu comun.

În Europa, UNESCO a colaborat cu UE în cadrul unor proiecte menite să integreze patrimoniul imaterial în educație și dezvoltarea durabilă. De exemplu, UNESCO și Comisia Europeană au lansat o inițiativă pentru „promovarea învățării despre și prin intermediul patrimoniului cultural imaterial în școli”, elaborând linii directoare pentru predarea patrimoniului viu și formarea cadrelor didactice în mai multe țări ale UE (<https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage>).

6. Eforturile UE în ceea ce privește salvagardarea patrimoniului cultural imaterial european

Uniunea Europeană și Consiliul Europei au recunoscut importanța patrimoniului cultural imaterial în politicile lor culturale, pentru a apăra diversitatea culturală și a construi în același timp identitatea europeană. Inițial, accentul a fost pus pe patrimoniul material, însă patrimoniul imaterial a devenit o prioritate principală de studiu în ultimele câteva decenii. Tratatul UE afirmă respectul pentru diversitatea culturală a Europei, iar instituțiile recunosc din ce în ce mai mult că patrimoniul – material și imaterial – este esențial pentru coeziunea socială și pentru o identitate europeană comună.

Politicile europene și-au dezvoltat înțelegerea patrimoniului cultural imaterial prin eforturile internaționale de recunoaștere a patrimoniului, care au stabilit importanța acestuia pentru identitate și coeziune socială. *Convenția culturală europeană* (1954) s-a concentrat inițial pe protejarea patrimoniului material, dar progresele înregistrate în studiile culturale și presiunile generate de globalizare au condus la o reevaluare a patrimoniului imaterial. Acesta a fost definit de Consiliul Europei și de Uniunea Europeană ca parte integrantă a diversității culturale europene. *Convenția de la Faro privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate* (2005) și-a mutat accentul de la protecția monumentelor către abordări centrate pe oameni și comunități. Convenția stabilește drepturile la patrimoniul cultural pentru oameni și comunități, în vederea sporirii valorii patrimoniului, promovând în același timp unitatea socială și dezvoltarea durabilă (Consiliul Europei, 2005). Aceasta a consolidat poziția patrimoniului cultural imaterial în politicile de incluziune și participare democratică, stabilind totodată un cadru european care susține Convenția UNESCO din 2003.

În conformitate cu *Ghidul de finanțare CulturEU* (Comisia Europeană, 2021), Uniunea Europeană oferă mai multe scheme de finanțare pentru conservarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial. Acestea sunt integrate într-un cadru strategic care cuprinde o varietate de acțiuni, de la mobilitatea artistică la digitalizare și creștere economică. Unele dintre cele mai importante programe relevante pentru protecția și promovarea patrimoniului cultural imaterial sunt „Europa Creativă”, „Orizont Europa”, „Erasmus+”, „Corpul European de Solidaritate” și „Mecanismul pentru Conectarea Europei”.

Programul „Europa Creativă” (2021-2027) este principalul instrument european de finanțare pentru sectoarele culturale și creative, care oferă sprijin pentru mobilitatea artiștilor, dezvoltarea de noi modele de afaceri în sectorul cultural și sprijin pentru cooperarea dintre organizațiile culturale care își desfășoară activitatea la nivel transnațional (<https://culture.ec.europa.eu/creative-europe>). Acesta cuprinde subprogramele „Cultură” și „MEDIA”, care vizează, respectiv, patrimoniul imaterial și sectorul audiovizual (Comisia Europeană, 2021).

„Orizont Europa”, programul-cadru pentru cercetare și inovare, include un cluster dedicat culturii, creativității și societății incluzive (*Clusterul 2*), care sprijină digitalizarea bunurilor culturale și cercetarea în domeniul conservării patrimoniului cultural (Comisia Europeană, 2021).

O altă sursă de finanțare este *programul Erasmus+*, care sprijină învățarea și formarea profesională în vederea dobândirii de competențe în domeniul patrimoniului cultural imaterial. *Corpul European de Solidaritate* oferă, de asemenea, finanțare pentru activități de voluntariat și incluziune socială care conduc la conservarea patrimoniului prin acțiuni comunitare. De asemenea, *Mecanismul „Conectarea Europei”* sprijină digitalizarea patrimoniului imaterial prin intermediul platformei Europeana, pentru a oferi europenilor acces gratuit la patrimoniul cultural digital (Comisia Europeană, 2021).

Aceste programe demonstrează interesul Uniunii Europene pentru conservarea și valorificarea patrimoniului cultural imaterial, oferind asistență financiară și planuri pentru conservarea acestuia și transmiterea sa către generațiile viitoare. Fondurile UE pentru dezvoltare regională au fost utilizate pentru a revigora practicile culturale (de exemplu, prin promovarea meșteșugurilor locale ca parte a dezvoltării rurale).

Alte inițiative, precum Anul European al Patrimoniului Cultural (Comisia Europeană, 2018a), au avut, de asemenea, o puternică componentă legată de patrimoniul imaterial. Acest eveniment a subliniat importanța rolului său în consolidarea identității europene și a afirmat că: „Patrimoniul nostru cultural este mai mult decât simple pietre și clădiri. Este ceva viu pe care îl împărtășim, ceva care ne poate îmbogăți viețile și ne poate ajuta să ne construim viitorul împreună” (Comisia Europeană, 2018a). În mod similar, Zilele Patrimoniului European, care se desfășoară de mult timp (înființate în colaborare cu Consiliul Europei), au inclus, de asemenea, evenimente dedicate muzicii tradiționale, povestirii, meșteșugurilor și patrimoniului gastronomic, care le permit cetățenilor să interacționeze cu practicile culturale ale celorlalți.

Astfel, prin încurajarea acestor schimburi, UE le permite europenilor să descopere diferențele și, în același timp, să învețe despre asemănări, ceea ce reprezintă un pas foarte important către formarea unei identități europene unice. Ideea unei „*Noi agende europene pentru cultură*” (Comisia Europeană,

2018b) subliniază, de asemenea, importanța „creșterii participării culturale și a transmiterii patrimoniului cultural către generațiile viitoare prin educația formală și informală” (Comisia Europeană, 2018b).

Este important de menționat că politica culturală a UE a început recent să se îndrepte atât spre exterior, pentru a răspândi idealurile patrimoniului european în străinătate, cât și spre interior, pentru a integra culturile imigranților și ale minorităților în istoria europeană. De exemplu, protejarea tradițiilor minorităților lingvistice europene (catalană, gaelică, secuiască etc.) sau a patrimoniului comunităților din diaspora a devenit parte a abordării incluzive a ceea ce este considerat „cultura europeană”. După cum observă Schreiber (2019), UE a încercat să utilizeze patrimoniul cultural ca mijloc de consolidare a solidarității între statele membre și de promovare a diversității culturale ca parte a unei identități comune, prin inițiative precum *Anul European al Patrimoniului Cultural 2018*. Cu toate acestea, UE se confruntă în continuare cu provocări în ceea ce privește integrarea patrimoniului imaterial într-un cadru general de politică culturală, întrucât majoritatea reglementărilor și inițiativelor sunt încă orientate către patrimoniul material.

Un alt mecanism juridic utilizat de UE este sistemul indicațiilor geografice (IG) pentru a proteja produsele tradiționale care fac parte din patrimoniul cultural. Potrivit lui Ubertazzi (2017), aplicarea IG ajută statele membre să protejeze elementele patrimoniului imaterial nu numai pe piața internă, ci și pe piața internațională, evitând astfel utilizarea abuzivă sau deturnarea elementelor culturale de către actori economici externi. Cu toate acestea, sistemul actual de protecție a IG are limitări în ceea ce privește extinderea la țările vecine. În special, Ubertazzi (2017) observă că protecția IG trebuie extinsă la fiecare stat membru în mod independent, ceea ce duce la probleme de fragmentare și la costuri ridicate pentru comunitățile care doresc să-și conserve patrimoniul cultural imaterial în contextul internațional. Există, de asemenea, o problemă de inconsistență în reglementarea UE privind protecția patrimoniului cultural imaterial între regiuni, ceea ce necesită legi mai specifice pentru a aborda protecția patrimoniului cultural imaterial în toate statele membre.

Pe lângă protecția juridică, UE promovează, de asemenea, digitalizarea patrimoniului cultural imaterial ca mijloc de conservare și transmitere. Potrivit lui Wagner și de Clippele (2023), digitalizarea ridică noi probleme în contextul gestionării patrimoniului cultural, inclusiv aspecte legate de drepturile de proprietate intelectuală, accesibilitate și utilizare etică. De exemplu, protecția patrimoniului cultural imaterial în mediul digital este o problemă care ridică întrebări cu privire la drepturile colective ale comunităților asupra elementelor lor culturale și la pericolul supra-comercializării patrimoniului. Autorii susțin că este esențial ca digitalizarea să se realizeze cu participarea comunităților, pentru a evita utilizarea elementelor patrimoniului lor într-un mod neautorizat sau fără recunoaștere.

Concluzie

În concluzie, inițiativele UE și ale UNESCO sunt interconectate: UNESCO oferă mijloacele și sprijinul internațional (încurajând statele să ia în considerare patrimoniul viu), în timp ce politicile UE încorporează aceste valori în politicile regionale și în discursul privind identitatea. Prin urmare, ele transmit un mesaj puternic potrivit căruia conservarea unei sărbători de sat în Spania, a unei tehnici de țesut în Letonia sau a unui cântec popular în Grecia nu este o chestiune locală, ci face parte din procesul de conservare a diversității culturale a întregii Europe.

Referințe

Arcos-Pumarola, J., Paquin, A. G., & Sitges, M. H. (2023). Utilizarea patrimoniului imaterial și a industriilor creative ca atu turistic în rețeaua orașelor creative UNESCO. *Heliyon*, 9(1).

Brandtjen, R. (2023). *Identitatea europeană în regiunile identităților europene* (nr. 5 (iulie 2023)). IU Discussion Papers-Business & Management, disponibil la <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/274130/1/1855080206.pdf>

Carnavalul de la Binche – Patrimoniu cultural imaterial UNESCO. (f.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/carnival-of-binche-00033>

Castano, E. (2004). Identitatea europeană: o perspectivă socio-psihologică. *Identități transnaționale: A deveni european în UE*, 1, 40-58, disponibil la: [https://www.cell.com/heliyon/pdf/S2405-8440\(23\)00313-4.pdf](https://www.cell.com/heliyon/pdf/S2405-8440(23)00313-4.pdf).

Consiliul Europei (2005) *Convenția-cadru privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate*. <https://rm.coe.int/1680083746>

Consiliul Europei. (2022). *Convenția de la Faro în practică în Europa: exemple selectate*. Strasbourg: Editura Consiliului Europei.

Delanty, G. (2004). Există o identitate europeană? *Global dialogue*, 5(3/4), 76-86.

Duvelle, C. (2014). Un deceniu de punere în aplicare a Convenției privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial: provocări și perspective. *Ethnologies*, 36(1-2), 27-46, <https://id.erudit.org/iderudit/1037598ar>

Eder, K. (2009). O teorie a identității colective care dă sens dezbaterii privind o „identitate europeană”. *European journal of social theory*, 12(4), 427-447, disponibil la: https://www.researchgate.net/profile/Klaus-Eder/publication/249709856_A_Theory_of_Collective_Identity_Making_Sense_of_the_Debate_on_a_European_Identity/links/59f9a22ca6fdcc075ec9bd17/A-Theory-of-Collective-Identity-Making-Sense-of-the-Debate-on-a-European-Identity.pdf

Comisia Europeană. (2018a). *Anul European al Patrimoniului Cultural: Raport final*. Accesat de la https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/policy/new-narrative/documents/declaration_en.pdf

Comisia Europeană. (2018b). *Noua agendă europeană pentru cultură – Informații generale*. Preluat de pe https://culture.ec.europa.eu/sites/default/files/2020-08/swd-2018-167-new-european-agenda-for-culture_en.pdf

Comisia Europeană. (2021). *Ghidul de finanțare CulturEU – Oportunități de finanțare ale UE pentru sectoarele culturale și creative 2021-2027*. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, <https://culture.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-11/cultureeu-funding-guide.pdf>

Comisia Europeană. (2024). *Programul „Europa creativă”: oportunități de finanțare pentru proiecte din domeniul patrimoniului cultural*. Preluat de pe <https://ec.europa.eu/culture/creative-europe>

Flamenco – Patrimoniu cultural imaterial UNESCO. (s.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/flamenco-00363>

Fligstein, N., Polyakova, A. și Sandholtz, W. (2012). Integrarea europeană, naționalismul și identitatea europeană, *JCSM: Journal of Common Market Studies*, volumul 50, numărul S1, pp. 106-122, <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2011.02230.x>.

González, M. V. (2008). Turismul patrimoniului imaterial și identitatea. *Managementul turismului*, 29(4), 807-810, <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.07.003>

Harrison, R., & Rose, D. (2010). *Patrimoniul imaterial*. În Benton, T. (editor) *Înțelegerea patrimoniului și a memoriei*, pp. 238-276. Manchester University Press în asociere cu Open University, disponibil la https://www.academia.edu/776665/Intangible_Heritage

Spațiul cultural Kihnu - Patrimoniul cultural imaterial UNESCO. (f.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/kihnu-cultural-space-00042>

Kirshenblatt-Gimblett, B. (2004). Patrimoniul imaterial ca producție metaculturală. *Museum international*, 56(1-2), 52-65, disponibil la: <https://www.stellenboschheritage.co.za/wp-content/uploads/Intangible-Heritage.pdf>.

Klysner Steffensen, A. (2024). De la monumente la patrimoniu viu. O nouă abordare a Cartei de la Veneția în conservarea patrimoniului industrial mai recent. *Ochrona Dziedzictwa Kulturowego*, <https://doi.org/10.35784/odk.6160>

Dansurile Lad din România - Patrimoniu cultural imaterial UNESCO. (s.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/lads-dances-in-romania-01092>

Programul „Land-of-Legends”, pentru promovarea și revitalizarea artei povestirii în regiunea Kronoberg - Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO. (n.d.). <https://ich.unesco.org/en/BSP/land-of-legends-programme-for-promoting-and-revitalizing-the-art-of-storytelling-in-kronoberg-region-01392>

Lehning, P. B. (2001). Cetățenia europeană: spre o identitate europeană? *Drept și filosofie*, 20(3), 239-282, disponibil la: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1010681009751.pdf>

Lenzerini, F. (2011). Patrimoniul cultural imaterial: cultura vie a popoarelor. *European Journal of International Law*, 22(1), 101-120, <https://doi.org/10.1093/ejil/chr006>.

Munjeri, D. (2004). Patrimoniul material și imaterial: de la diferență la convergență. *Museum international*, 56(1-2), 12-20, disponibil la: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000135853>.

Ortiz, S. L., & Madariaga, C. J. (2021). Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial: o analiză critică. *International Journal of Cultural Policy*, <https://doi.org/10.1080/10286632.2021.1941914>

Meșteșugul de fabricare a orgii și muzica – Patrimoniul cultural imaterial al UNESCO. (n.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/organ-craftsmanship-and-music-01277>

Raagmaa, G. (2002). Identitatea regională în dezvoltarea și planificarea regională 1. *Studii europene de planificare*, 10(1), 55-76, <https://doi.org/10.1080/09654310120099263>

Ruggles, D. F., & Silverman, H. (2009). De la patrimoniul tangibil la cel intangibil. În Ruggles, D. F., & Silverman, H. (Editori) *Patrimoniul intangibil întruchipat* (pp. 1-14). Springer.

Salomon, F., & Peters, R. (2009). Guvernanța și conservarea patrimoniului khipu din Rapaz. În Ruggles, D. F., & Silverman, H. (Editori) *Patrimoniul imaterial întruchipat*, 101-125, Springer, disponibil la: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/11719/1/44.pdf.pdf#page=107> .

Schreiber, H. (2019). Patrimoniul cultural imaterial, Europa și UE: legături periculoase?. În *Cultural Heritage in the European Union* (pp. 324-364). Brill, disponibil la: https://www.researchgate.net/profile/Hanna-Schreiber/publication/333347073_Intangible_Cultural_Heritage_Europe_and_the_EU_Dangerous_Liaisons/links/61ed8ed8c5e3103375b62da9/Intangible-Cultural-Heritage-Europe-and-the-EU-Dangerous-Liaisons.pdf

Shao, Y., Lange, E., Thwaites, K. și Liu, B. (2017). Definirea identității locale. *Landscape Architecture Frontiers*, 5(2), 24-41. <https://eprints.whiterose.ac.uk/119661/8/2017>

Carta de la Veneția – Carta internațională pentru conservarea și restaurarea monumentelor și siturilor, (1964), https://www.charta-von-venedig.de/venice-charter_congress-of-preservation_preamble_english.html

Meșteșugul tradițional al covoarelor de perete în România și Republica Moldova – Patrimoniul cultural imaterial UNESCO. (n.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-wall-carpet-craftsmanship-in-romania-and-the-republic-of-moldova-01167>

Duelul poetic din Tsiattista – Patrimoniul cultural imaterial UNESCO. (n.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/tsiattista-poetic-duelling-00536>

Ubertazzi, B. (2017). Indicațiile geografice ale UE și patrimoniul cultural imaterial. *IIC - Revista internațională de proprietate intelectuală și drept al concurenței*, 48(5), 562-587, <https://doi.org/10.1007/s40319-017-0603-0>

UNESCO. (2024). Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. Accesat de la <https://ich.unesco.org/en/convention>

UNESCO. (n.d.). *Despre UNESCO*. Accesat la 15 ianuarie 2025, de la <https://www.unesco.org/en/brief>

Vecco, M. (2010). O definiție a patrimoniului cultural: de la material la imaterial. *Journal of cultural heritage*, 11(3), 321-324, <https://doi.org/10.1016/j.culher.2010.01.006>.

Wagner, A., & de Clippele, M.-S. (2023). *Protejarea patrimoniului cultural în era digitală – O provocare critică*. Revista internațională de semiotică juridică, 36, 1915–1923.

Sărbătorile de iarnă, Carnavalul din Podence – Patrimoniu cultural imaterial UNESCO. (n.d.). <https://ich.unesco.org/en/RL/winter-festivities-carnival-of-podence-01463>

Ziua Mondială a Limbii Romani. (7 aprilie 2025). UNESCO, <https://www.unesco.org/en/days/romani-language>

Legislația și reglementările la nivel local, național și UE

Capitolul 2

Diana Gergova,

Institutul Național de Arheologie cu Muzeu, Academia Bulgară de Științe
(emerită), Comitetul Național Bulgar al ICOMOS.

1. Introducere

Potrivit UNESCO, „termenul «patrimoniu cultural» și-a schimbat considerabil conținutul în ultimele decenii și include acum și tradițiile orale, artele spectacolului, practicile sociale, ritualurile, evenimentele festive, cunoștințele și practicile referitoare la natură și univers sau cunoștințele și abilitățile necesare pentru realizarea meșteșugurilor tradiționale.” (n.d.) Definit de Convenția UNESCO din 2003, patrimoniul cultural imaterial (PCI) pune accentul pe tradițiile vii transmise de-a lungul generațiilor, oferind comunităților un sentiment de identitate și continuitate. Protejarea patrimoniului cultural imaterial este un proces complex, foarte delicat și dificil. Acesta necesită cadre juridice și instituționale cuprinzătoare, care să funcționeze la nivel local, național și internațional, precum și o atitudine extrem de activă din partea societății.

Elementele de patrimoniu cultural imaterial comune mai multor țări, recunoscute la nivelul UE, aruncă o nouă lumină asupra unor aspecte necunoscute ale contactelor, relațiilor, influențelor și înțelegerilor din cadrul evoluției istorice comune a națiunilor europene.

2. Cadrul UNESCO și contextul UE

Convenția UNESCO din 2003 privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial rămâne piatra de temelie a eforturilor globale de protecție a patrimoniului cultural imaterial. Convenția solicită statelor semnatare să identifice, să documenteze și să salveze patrimoniul cultural imaterial în cadrul jurisdicțiilor lor. UE, în calitate de entitate supranațională, se aliniază acestor principii, promovând în același timp un cadru care sprijină statele membre în punerea în aplicare a măsurilor de salvagardare.

Politica culturală a UE, concretizată prin inițiative precum „Europa Creativă”, subliniază importanța diversității culturale și a patrimoniului cultural. Eticheta Patrimoniului European și alte programe vizează sensibilizarea publicului cu privire la patrimoniul cultural imaterial (PCI) ca parte vitală a identității comune a Europei. Cu toate acestea, UE nu legiferează direct în materie culturală; în schimb, încurajează statele membre să acționeze în conformitate cu principiile subsidiarității. Această descentralizare permite țărilor să adapteze măsurile de protejare a PCI la peisajele lor culturale unice, menținând în același timp alinierea la obiectivele europene mai largi.

3. Abordări naționale și locale privind patrimoniul cultural imaterial

Cadrele juridice și instituționale pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial variază semnificativ între statele membre ale UE. În ceea ce privește domeniul de aplicare al proiectului, vom aborda aici doar pe scurt cazurile de patrimoniu cultural imaterial înregistrate în statele membre ale consorțiului. Pe baza informațiilor comparative furnizate, se pot trage concluzii cu privire la natura și conținutul patrimoniului cultural imaterial. În acest sens, se va acorda o atenție deosebită rolului UNESCO.

2.1. GRECIA

Politicile Greciei în domeniul patrimoniului cultural se concentrează pe integrarea patrimoniului cultural imaterial în viața comunității și în identitatea națională. Ministerul Culturii din Grecia supraveghează conservarea patrimoniului cultural imaterial, susținut de inițiative locale, precum muzica rebetiko, Ceremonia de Paște din Leonidio, muzica și

festivalurile grecești, Caravana Polifonică, Tranos Choros (Marele Dans) din Vlasti și Festivalul Syrrako, Momoeria, sărbătoarea de Anul Nou din opt sate din zona Kozani și cântul bizantin. În plus, Grecia împărtășește cu alte țări mediteraneene (Italia, Spania, Portugalia) dieta mediteraneană, care întruchipează obiceiurile alimentare tradiționale, punând accentul pe alimentele de origine vegetală – legume, fructe și cereale integrale – și pe grăsimile sănătoase, precum uleiul de măsline extravirgin.

Muzica rebetiko: Rebetiko este cântecul popular urban al grecilor, în special al celor mai săraci, de la sfârșitul secolului al XIX-lea până în anii 1950. A trecut printr-un proces de sincretism muzical și s-a dezvoltat într-un gen muzical mai distinctiv în anii 1930, servind drept bază pentru evoluțiile ulterioare ale muzicii populare grecești. Așa-numita renaștere a rebetiko-ului a început în anii 1960 și s-a dezvoltat în continuare de la începutul anilor 1970. Pentru a păstra rebetiko-ul, sunt organizate diverse inițiative, inclusiv festivaluri și programe educaționale. Un aspect important este faptul că rebetiko-ul a fost inclus în Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al UNESCO în 2017.

Fascinantul obicei grecesc de Paște, „Ceremonia de Paște de la Leonidio”, se desfășoară în Peloponez. Ceremonia are loc în noaptea Învierii. Pe măsură ce preoții încep să cânte „Christos Anesti” („Hristos a înviat”), peste 100 de baloane cu aer cald sunt aprinse și eliberate în cer, ceea ce constituie un punct culminant impresionant al acestei procesiuni.

Grecia a inclus, de asemenea, muzica și festivalurile sale, care facilitează transferul intergenerațional al codurilor culturale prin practicile colective transmise de la generațiile mai în vârstă către cele mai tinere. Aceste practici culturale consolidează, într-un mod informal, identitatea culturală a comunității, asigurând dăinarea memoriei colective prin cântec, dans și povestirea vechilor legende și povești.

„Caravana polifonică” a fost înscrisă pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității în 2020. Cântecele polifonice din Epir este interpretat de un grup de cântăreți cu două până la patru roluri distincte, și abordează aproape toate aspectele vieții, precum copilăria, căsătoria, moartea, evenimentele istorice și viața pastorală. Organizația

neguvernamentală „Apiros (Caravana Polifonică)” a întreprins inițiative pentru protejarea și promovarea cântecelor epirote. (Polyphonic, n.d.)

„Tranos Choros” (Marele Dans) din Vlasti și Festivalul Syrrako, înscrise pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității în 2022, sunt sărbătorite în două comunități montane din nordul Greciei pentru a comemora Adormirea Maicii Domnului. Din punct de vedere istoric, aceste sărbători ortodoxe marcau reîntâlnirea anuală a comunităților pastorale înainte ca crescătorii de oi sau de vite să se mute la pășunile de iarnă. Principala caracteristică a ambelor festivaluri o constituie dansurile rituale.

Momoeria, sărbătoarea de Anul Nou din opt sate din zona Kozani, Macedonia de Vest, a fost înscrisă pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității în 2016. În perioada 25 decembrie – 5 ianuarie, dansatori, actori și muzicieni sărbătoresc venirea noului an. Dansatorii Momoeria îi reprezintă pe preoții lui Momos (zeul râsului și al satirei) sau pe comandanții lui Alexandru cel Mare, purtând coifuri, fuste plisate, încălțăminte tradițională și fluturând bastoane, dansând la comanda liderului lor pentru a convinge forțele naturii să nu pună în pericol traiul sătenilor. Scopul principal al acestei practici este de a dori comunității prosperitate, urmași sănătoși, recolte bogate și o gestionare durabilă a resurselor naturale. (Brief, n.d.)

Cântul bizantin, înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității în 2019, este un alt element al patrimoniului cultural imaterial al Greciei. Această muzică exclusiv vocală există de peste 2000 de ani și reprezintă o tradiție culturală semnificativă și un sistem muzical cuprinzător, care face parte din tradițiile muzicale comune dezvoltate în Imperiul Bizantin. Transmisă oral de-a lungul generațiilor, principalele sale caracteristici s-au păstrat de-a lungul secolelor. Arta psaltică a fost întotdeauna asociată cu vocea masculină, cântărețele fiind frecvente în mănăstirile de călugărițe și participând, într-o oarecare măsură, la activitățile parohiilor. (Bizantin, f.d.)

2.2 ROMÂNIA

România își protejează patrimoniul cultural imaterial prin Legea privind protecția patrimoniului cultural imaterial – 2008 – un cadru legislativ care se aliniază la Convenția UNESCO din 2003. Ministerul Culturii joacă un rol esențial în documentarea și protejarea patrimoniului cultural imaterial. Tradiția imaterială bogată și diversă a României este reprezentată de

Dansul Călușarii, înscris în 2008 pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității. Acest dans ritualic este interpretat în regiunea Olt din sudul României, dar a făcut parte și din patrimoniul cultural al valahilor din Bulgaria și Serbia. Ritualul provine probabil din vechile rituri de purificare și fertilitate care foloseau simbolul calului, venerat ca întruchipare a soarelui, și cuprinde o serie de jocuri, scenete, cântece și dansuri. Acesta include, de asemenea, inițierea tinerilor bărbați în ritual de către un maestru care a moștenit cunoștințele privind formulele magice și pașii de dans de la predecesorul său. Conservarea sa este susținută de instituțiile culturale locale și de festivalurile anuale organizate în Duminica Rusaliilor, precum și de alte festivaluri folclorice, transformându-l într-un adevărat simbol național. (Calusarii, 2014)

În 2012, pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității, a fost inclusă ceramica de la Horezu, un meșteșug tradițional unic din partea de nord a județului Vâlcea, în care bărbații și femeile își împart, în general, procesele de fabricație. Bărbații selectează și extrag pământul, îl curăță, îl taie, îl udă, îl calcă în picioare și îl amestecă – transformându-l într-o masă de lut pentru a produce ceramică roșie. Olarii modelează fiecare obiect cu o tehnică specială folosind degetele. Femeile decorează obiectele. Meșteșugul se transmite în cadrul familiilor, în ateliere de la maestru la ucenic, precum și la târguri și expoziții. Acest element conferă comunității un sentiment de identitate. (Meșteșugul, n.d.)

Ritualul de Crăciun al grupului de bărbați „Colindat” a fost înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității în 2013. Aceste ritualuri, legate de solstițiul de iarnă, îmbină muzica, dansul și tradițiile orale, reflectând moștenirea agrară a României. În fiecare an, înainte de Crăciun, grupuri de tineri se adună în sate din toată România și din Republica Moldova pentru a se pregăti pentru ritual. În Ajunul Crăciunului, aceștia merg din casă

în casă interpretând cântece festive, gazdele oferindu-le daruri rituale și bani. Unele cântece au un conținut epic, adaptat la circumstanțele individuale ale fiecărei gazde, iar altele sunt dedicate fetelor necăsătorite. (Men's, n.d.) În mod tradițional, tinerii necăsătoriți (juni) sunt principalii purtători și practicanți ai acestui element. (Gherman, 2022) foștii lideri de grup, cu experiență, sunt responsabili de pregătirea grupului. Cântecele rituale sunt învățate la repetițiile zilnice, de la formarea grupului până în Ajunul Crăciunului.

Un alt aspect al patrimoniului cultural imaterial al României îl reprezintă muzica populară din Maramureș. Regiunea Maramureș este cunoscută pentru muzica sa viguroasă. Muzicienii cântă la ceteră, la zongoră și la dobă cu ocazia adunărilor mari, a sărbătorilor anuale și a petrecerilor mai mici, de cartier. Petrecerile cu dansuri tradiționale au loc în mod regulat în casele sătenilor, unde aceștia cântă împreună în mod improvizat și organizează concursuri de poezie toată noaptea. (România, 2014)

Meșteșugul tradițional al covoarelor de perete în România și Republica Moldova. Înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității în 2016. Covoarele de perete cu motive impresionante, țesute în România, dar și în Republica Moldova, erau realizate prin diverse tehnici, iar anumite modele indicau, de asemenea, originea țesătorului. Așa cum subliniază descrierea UNESCO, „Acestea au avut un rol important în practicile comunitare, făcând parte din zestrea miresei, la înmormântări, unde simbolizau trecerea sufletului în lumea de dincolo etc. Tehnicile s-au schimbat de la războaiele de țesut verticale sau orizontale folosite în unele zone, la țesutul strâns (fir cu fir) și alte forme, țesătorii putând acum să lucreze de acasă. În sate, fetele învață această artă de la mama sau bunica lor, în timp ce în orașe cursuri sunt oferite de centre de artizanat, asociații și colegii, precum și de muzee.” (Traditional, n.d.)

2.3 CROAȚIA

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) vibrant al Croației reflectă diversitatea culturilor sale regionale. Păstrarea tradițiilor consacrate de-a lungul timpului are o importanță deosebită pentru cultura croată. Conservarea patrimoniului

cultural imaterial a primit un cadru juridic în 1999 prin Legea privind protecția și conservarea bunurilor culturale, articolul 9, iar în 2004 a fost înființat Departamentul pentru Patrimoniul Cultural Imaterial în cadrul Ministerului Culturii și Mass-media. În 2005, Parlamentul croat a ratificat Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (2003), urmată de măsuri eficiente legate de protecția și conservarea patrimoniului cultural imaterial. Ministerul Culturii și Mass-Media, prin intermediul departamentelor de conservare relevante situate pe întreg teritoriul Croației, în conformitate cu diviziunea administrativă a țării, asigură comunicarea directă cu persoanele relevante implicate în patrimoniul cultural imaterial din anumite zone. Comunitățile, grupurile și indivizii sunt educați și continuă să-și transmită tradițiile ca o contribuție directă la înscrierea în Registrul național și, în special, pe listele UNESCO. O tendință pozitivă o reprezintă implicarea școlilor și a instituțiilor universitare ca factori determinanți ai identității atât a indivizilor, cât și a comunităților.

Măsurile de conservare puse în aplicare de comunități și de deținătorii elementelor de patrimoniu imaterial înscrise în Registrul Național includ o gamă largă de activități (transferul direct de cunoștințe, prezentarea și documentarea bunurilor, publicarea de materiale promoționale și educaționale, programe și planuri strategice locale și naționale, festivaluri, expoziții, ateliere, activități educaționale în școli și universități, înființarea de centre relevante dedicate patrimoniului imaterial etc.).

Ministerul Culturii din Republica Croația a înscris peste 200 de bunuri culturale imateriale în Registrul bunurilor culturale al Republicii Croația, dintre care 17 au fost înscrise pe trei liste UNESCO ale patrimoniului cultural imaterial al umanității: Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității (15 bunuri), Lista patrimoniului imaterial care necesită măsuri urgente de salvagardare (1 element) și Registrul celor mai bune practici de salvagardare a patrimoniului imaterial (1 element). Printre orientările pe care Republica Croația le urmează în desfășurarea activităților de conservare a patrimoniului imaterial se numără rezultatele pe termen lung, planificarea de calitate, gestionarea patrimoniului local, precum și cooperarea internațională, europeană și transfrontalieră. Se acordă, de asemenea, o

atenție specială patrimoniului imaterial al minorităților din Croația, precum și reprezentării echitabile a diverselor grupuri vulnerabile din comunitatea locală.

Printre acestea, înscrise de UNESCO se numără tehnica vocală străveche din Dalmația, „Cântul Ojkanje”, clasificată ca necesitând protecție urgentă. Cântul Ojkanje în două părți este interpretat de doi sau mai mulți cântăreți (bărbați sau femei) folosind o tehnică distinctivă de vibrație a vocii creată la nivelul gâtului. Fiecare cântec durează atât cât poate să-și țină respirația solistul. Melodiile se bazează pe scale tonale limitate, în mare parte cromatice. „Ojkanje” se transmite în mod tradițional pe cale orală, însă suporturile audio și video, precum și cursurile organizate în cadrul grupurilor folclorice locale joacă acum un rol din ce în ce mai important în transmiterea sa. („Ojkanje”, f.d.)

Sarah-Jane descrie Turneul Cavalerilor din Sinj, cunoscut și sub numele de Sinjska Alka. Acesta a fost înscris pe lista UNESCO în 2010. (2021) Acest eveniment ecvestru unic are loc în luna august în orașul Sinj încă din 1715. Evenimentul constă într-o competiție ecvestră în care cavaleri îmbrăcați în armură galopează cu viteză maximă, înarmați cu o lance, pentru a încerca să prindă un inel metalic numit „Alka”, care este suspendat la câțiva metri deasupra solului. (Sarah-Jane, 2021) Sinjska Alka este unul dintre singurele exemple rămase de competiții medievale organizate în Croația până în secolul al XIX-lea și reprezintă o parte esențială a istoriei locale. (Sinjska, n.d.)

Lista patrimoniului cultural imaterial al Croației, înscrisă în patrimoniul UNESCO, include, de asemenea, festivități precum „Urmărirea Crucii pe Insula Hvar”, în cadrul căreia o cruce de 18 kg este purtată de purtători desculți la ora 13:00 în Joia Mare, în șase sate. Membrii procesiunii sunt aleși cu aproximativ 20 de ani în avans, prin înscriere. (Za Krizen, n.d.). În 2009 a fost adăugat „Parada anuală a clopotarilor de carnaval din Kastav”, din nord-vestul Croației. Între ianuarie și Miercurea Cenușii, carnavalul are ca scop a invoca fertilitatea și creșterea prin marșul bărbaților îmbrăcați în piei de oaie și purtând clopote. Alte elemente de patrimoniu cultural imaterial cu caracter religios includ „Sărbătoarea patronului orașului Dubrovnik, Sfântul Blaise”, prin intermediul unui ritual de binecuvântări și rugăciuni pentru anul care

urmează și o paradă de cântece și dansuri tradiționale. (Just, 2014) și interpretată de fete, „Procesiunea de primăvară a Ljelje/Kraljice (Reginelor) din Gorjani”, inclusă pe lista UNESCO în 2009.

Muzica reprezintă un alt domeniu cu contribuții vaste la patrimoniul cultural imaterial. Cântul polifonic „Klapa” din Dalmația, sudul Croației (2012), cântatul și interpretarea muzicală în două voci pe scara muzicală istriană, „Međimurska Popevka” și cântul „Becarac” – un tip de cântec popular plin de umor – îmbogățesc lista modelelor locale de expresie. Dansul în cerc tăcut din hinterlandul dalmat „Nijemo Kolo” a fost inclus în 2011. Dansul, executat fără muzică, se desfășoară într-un cerc închis, bărbații conducându-și partenererele în pași rapizi și improvizați. (Sarah-Jane, 2021)

În plus, „Fabricarea tradițională a jucăriilor din lemn pentru copii în Hrvatsko Zagorje” a fost adăugată în 2009, iar „Prepararea turtelor dulci din nordul Croației, numite Licitars”, a fost inclusă pe listă în 2010. „Arta zidăriei din piatră uscată, cunoștințele și tehnicile” și „Dantelăria din Pag și Hvar” fac, de asemenea, parte din lista patrimoniului cultural imaterial al Croației.

Nu în ultimul rând, a fost creat Proiectul comunitar de protejare a culturii vii din Rovinj „Ecomuzeul Batana”, cu scopul de a instrui și educa publicul cu privire la o componentă importantă a patrimoniului maritim – barca batana. Acest proiect a fost inclus în Registrul bunelor practici de protejare. Dieta mediteraneană face, de asemenea, parte din patrimoniul cultural imaterial al Croației.

2.4 POLONIA

Abordarea Poloniei față de patrimoniul cultural imaterial (PCI) evidențiază interacțiunea dintre tradiție și modernitate. Consiliul Național al Patrimoniului (NHB), sub egida Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, gestionează PCI. NHB este responsabil pentru salvagardarea, sprijinirea și gestionarea inițiativelor locale. Consiliul menține un mecanism pentru includerea exemplurilor de patrimoniu cultural imaterial într-o listă unică. Din 2013, lista cuprinde 108 înregistrări, incluzând o mare varietate de obiceiuri

locale, tradiții, meșteșuguri și festivități. De asemenea, Consiliul oferă sugestii privind „bunele practici”, ușor accesibile pe site-ul său web. (Narodowy, n.d.)

Printre elementele incluse în Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al UNESCO se numără tradiția ieslei (shopka) din Cracovia, cultura apiculturii în copaci (Bartnictwo), dansul tradițional polonez „Poloneza”, transportul lemnului pe plută și falconeria. Tradiția „szopka” din Cracovia a fost înscrisă în 2018 pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial. Este o practică socială care își are originea în obiceiurile de sărbătorire a Crăciunului, axată pe construirea de iesle care redau scena Nașterii Domnului, ilustrând totodată evenimente istorice, culturale și sociale contemporane legate de viața din orașul Cracovia, din Polonia și din lume. (Nativity, n.d.) Momentul culminant are loc în prima joi a lunii decembrie, când creatorii își prezintă „shopka”-urile în Piața Principală din Cracovia. Toate lucrările sunt expuse la Muzeul de Istorie al orașului Cracovia din decembrie până în februarie.

Cultura apiculturii în copaci (Bartnictwo) a fost cea mai răspândită formă de apicultură în toate zonele fostei Uniuni Polono-Lituaniene până în secolul al XIX-lea. Această tehnologie apicolă ecologică și durabilă este bine păstrată în zonele rurale din sud-estul Belarusului și în unele comunități din regiunea Podlasie a Poloniei. „Frăția apicultorilor în copaci desculți” lucrează la continuarea vechilor tradiții și la conservarea patrimoniului cultural pentru generațiile viitoare. (Apicultura în copaci, 2020) Apicultura în copaci a fost înscrisă pe lista UNESCO în 2020. (Apicultura în copaci, n.d.)

Dansul de grup polonez plin de veselie, Poloneza, a fost înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial în 2023. Acest dans este unul dintre cele mai elocvente simboluri ale culturii poloneze, prețuit în mod constant și transmis generațiilor următoare. Datorită naturii sale incluzive, care permite participarea de la câteva până la câteva sute de perechi, dansul favorizează integrarea socială și sentimentul de apartenență la comunitate. Dansatorii urmează o traiectorie propusă de primul cuplu, pe parcursul căreia cuplurile execută diverse figuri. Dansul rămâne o parte indispensabilă a balurilor de tineret și a altor sărbători.

Transportul lemnului pe plută (Flisactwo) se practică în principal în regiunile sudice ale Poloniei, precum și în alte țări europene, cum ar fi Austria, Cehia, Germania, Letonia și Spania. Până în prezent, a apărut o comunitate care împărtășește cunoștințele, abilitățile, tehnicile și valorile legate de construirea și navigarea plutele de lemn, iar tradiția și procesele de construcție au fost cultivate de-a lungul generațiilor. (Decizie, 2022) Această tradiție își are originea în Evul Mediu, când plutele erau folosite pentru transportul lemnului, al mărfurilor și al oamenilor, folosind curenții naturali ai apelor. Astăzi, această tradiție, dezvoltată și ca atracție turistică, rămâne o altă practică durabilă din punct de vedere ecologic, care protejează apele și atrage vizitatori. Transportul pe plute a fost înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al UNESCO în 2022.

În timp ce falconeria este o tradiție veche de milenii în întreaga lume, aceasta a fost înscrisă în 2021 pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial ca parte a patrimoniului cultural polonez. Comunitatea de falconeri include entități de sprijin, precum spitale pentru șoimi, centre de reproducere, agenții de conservare și producători de echipamente tradiționale. (Falconeria, n.d.)

2.5 PORTUGALIA

Politicile culturale ale Portugaliei pun accentul pe patrimoniul cultural imaterial (PCI) ca piatră de temelie a identității naționale. Legea patrimoniului cultural portughez (Legea nr. 107/2001) prevăzuse o definiție a patrimoniului cultural care recunoștea dimensiunea sa imaterială în cadrul unei definiții mai largi, cu aplicare limitată în practică. După ratificarea Convenției privind patrimoniul cultural imaterial (ICHC) în 2008, Decretul-lege nr. 139/2009 a pus un accent mai mare pe particularitățile patrimoniului cultural imaterial, în vederea transpunerii normelor internaționale privind patrimoniul în legislația națională. În 2011 a fost creat Inventarul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial, sub forma unei baze de date digitale – Matriz PCI. Muzeele au fost considerate principalii actori responsabili de salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, însă modificările ulterioare ale cadrului instituțional au dus la slăbirea rolului acestora în politicile privind patrimoniul cultural imaterial.

Există 17 elemente de patrimoniu cultural imaterial înscrise, plus trei elemente înscrise în categoria „salvgardare urgentă”. În plus, sunt în curs de analiză 84 de formulare de inventariere. Direcția Generală pentru Patrimoniul Cultural coordonează eforturile de conservare.

Printre exemplele de patrimoniu cultural imaterial portughez se numără următoarele înregistrări: Fado, înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial în 2011; festivitățile de iarnă din cadrul Carnavalului de la Podence din 2019; Sărbătorile comunitare din Campo Maior, înscrise în 2021. În timpul Sărbătorilor din Campo Maior, străzile sunt decorate cu flori de hârtie de diverse forme, culori și modele. Decorațiunile sunt ținute secrete până în ajunul sărbătorilor, când orașul se transformă complet peste noapte.

În plus, cântecul polifonic din sudul Portugaliei, „Cante Alentejano”, a fost înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității în 2014. Lista include, de asemenea, meșteșugul figurinelor din lut din Estremoz, care a fost înscris în 2017. Portugalia împărtășește, de asemenea, dieta mediteraneană și vânătoarea cu șoimi cu mai multe alte țări.

2.6 Bulgaria

Ordonanța nr. 1 din 8 mai 2013 privind ținerea Registrului patrimoniului cultural imaterial al Republicii Bulgaria a fost promulgată în Monitorul Oficial, numărul 45 din 18 mai 2013. Aceasta stabilește procedura de ținere, de către Ministerul Culturii, a registrului patrimoniului cultural imaterial al țării. Registrul se va ține sub forma unei baze de date electronice unice, într-un mod care să asigure integritatea și protecția informațiilor împotriva distrugerii și modificării neautorizate. Ministrul Culturii va stabili, printr-un ordin, funcționarii care vor ține registrul. Muzeele și centrele culturale comunitare (Chitalishte), datorită experienței lor practice, sunt considerate principalele instituții responsabile de vitalitatea patrimoniului cultural imaterial al țării.

Metodologia și instrucțiunile referitoare la introducerea înregistrărilor în Lista națională sunt elaborate de o echipă de la Institutul de Etnologie și Folclor cu Muzeul Etnografic din cadrul Academiei Bulgare de Științe (IEFEM din cadrul BAS). Definiția „Comorile umane vii din cadrul Programului-pilot al UNESCO” este introdusă ca dovadă a tradițiilor culturale vii ale cetățenilor bulgari.

În ciuda diversității extraordinare a patrimoniului cultural imaterial de pe teritoriul său, Bulgaria are doar 7 elemente de patrimoniu cultural imaterial înscrise pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității, care au fost înscrise între 2009 și 2021. Sunt disponibile 19 elemente înscrise pe Lista Națională Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial (2010-2014). Motivul poate fi văzut în lipsa unui sistem coerent de instituții cu responsabilități clare în ceea ce privește înregistrarea și protecția acestuia. Satul Bistritsa este una dintre ultimele zone din Bulgaria în care polifonia tradițională s-a păstrat de-a lungul secolelor. Din păcate, practica tradițională a cântului polifonic, specifică satelor bulgare Dolen și Satovcha din regiunea Blagoevgrad, a fost înscrisă abia în 2021.

În 2009 a fost înscris „Panagyru Sfinților Constantin și Elena”. Punctul culminant al acestuia îl reprezintă ritualul dansului pe foc „Nestinarstvo”, care constituie momentul de vârf al ritualului anual „Panagyr” din 3 și 4 iunie, în satul Bulgari, din regiunea Muntelui Strandzha, din sud-estul Bulgariei. În 2014 a fost înscrisă tradiția confecționării covoarelor din Chiprovtsi, unde femeile din nord-vestul Bulgariei realizează covore țesute manual. Cele mai cunoscute motive ornamentale sunt reproduse în întreaga comunitate și constituie chiar stema orașului. În 2015, sărbătoarea populară Surva (13-14 ianuarie) din regiunea Pernik a fost înscrisă pe listă. Elementul central al sărbătorii îl constituie un ritual popular de mascaradă. Practicile culturale asociate cu data de 1 martie au fost înscrise în 2017. Astfel, au fost recunoscute tradițiile străvechi de sărbătorire a începutului primăverii. Practica principală constă în confecționarea, oferirea și purtarea unui fir roșu și alb, care este apoi dezlegat atunci când se vede primul copac înflorit, prima rândunică sau prima barză. Firurile, cunoscute sub numele de „Martenitsa”, sunt prețuite și în alte țări balcanice.

Două instituții importante sunt înscrise în Registrul bunelor practici de salvagardare. Festivalul de folclor din Koprivshtitsa, selectat în 2016 (Înscriere: 11.COM 10.c.3) și „Chitalishte”-ul bulgar (centru cultural comunitar), ca experiență practică în salvagardarea vitalității patrimoniului cultural imaterial, în 2017 (Înscriere: 12.COM 11.e.2). Chitaliștele bulgare (centre culturale comunitare) sunt distribuite uniform pe întreg teritoriul Bulgariei. Acestea sunt înființate de comunități și sunt deschise tuturor, indiferent de gen, orientare politică sau religioasă. Primele chitalishta au fost înființate în 1856, în contextul consolidării curentelor educaționale și al mișcărilor de eliberare din țara aflată sub stăpânirea otomană, și au fost recunoscute de atunci ca o unitate organizațională cheie a societății bulgare. În conformitate cu Legea privind Chitalishta din 1996, chitalishta sunt organizații neguvernamentale cu caracter de autoreglementare. Conform legii, acestea desfășoară activități culturale și educaționale menite să păstreze obiceiurile și tradițiile poporului bulgar, să asigure accesul la informații, să difuzeze cunoștințe și să familiarizeze comunitatea cu valorile și realizările științei, artelor și culturii. Chitaliștele joacă un rol central în procesul de transmitere a patrimoniului cultural imaterial în țară, membrii în vârstă având un rol esențial în încurajarea tinerilor să se implice.

3. Elemente comune ale patrimoniului cultural imaterial în țările UE

Patrimoniul cultural imaterial depășește granițele naționale, promovând identități culturale comune în cadrul UE. Printre exemplele cheie se numără:

1. Dieta mediteraneană: Recunoscută ca patrimoniu comun al Greciei, Portugaliei și Croației, această dietă pune accentul pe durabilitate și pe tradițiile comunitare.
2. Apicultura: Apicultura tradițională din Polonia și Belarus pune în evidență gestionarea responsabilă a mediului și patrimoniul rural.
3. Muzica și dansul: Patrimoniul cultural imaterial al fiecărei țări include forme tradiționale de muzică și dans, subliniind universalitatea artelor expresive. Dansul călușarilor din regiunea Olt din sudul României face, de

asemenea, parte din patrimoniul cultural al valahilor din Bulgaria și Serbia.

4. Provocări și oportunități

Conservarea patrimoniului cultural imaterial în cadrul UE se confruntă cu mai multe provocări, printre care globalizarea, urbanizarea și scăderea participării comunității. Cu toate acestea, apar oportunități prin programele de finanțare ale UE, cooperarea transfrontalieră și tehnologiile digitale pentru documentare și diseminare.

Concluzie

Protejarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) în cadrul Uniunii Europene reflectă o interacțiune complexă între cadrele locale, naționale și supranaționale. Fiecare stat membru — de la Grecia la România, Croația, Polonia și Portugalia — contribuie în mod unic la acest efort colectiv, bazându-se pe tradiții vechi de secole și adaptându-se în același timp la realitățile contemporane. Convenția UNESCO din 2003 servește drept ghid fundamental pentru armonizarea acestor eforturi în diverse peisaje culturale.

Importanța PCI depășește semnificația sa culturală. Acesta este un mijloc de consolidare a coeziunii sociale, de susținere a identităților regionale și de promovare a dezvoltării durabile. De exemplu, dansul „Călușarii” din România și muzica „Fado” din Portugalia nu numai că păstrează expresiile artistice, ci oferă și oportunități economice prin turismul cultural. În mod similar, elementele de patrimoniu comun, precum dieta mediteraneană, demonstrează potențialul PCI de a depăși barierele culturale și geografice din cadrul UE.

Cu toate acestea, conservarea patrimoniului cultural imaterial nu este lipsită de provocări. Globalizarea, urbanizarea și schimbările demografice amenință transmiterea tradițiilor către generațiile viitoare. În zonele rurale, exodul populației tinere agravează și mai mult declinul practicilor tradiționale. În

plus, finanțarea insuficientă și lipsa de conștientizare a publicului împiedică adesea adoptarea unor măsuri eficiente de protejare.

Pentru a face față acestor provocări, trebuie acordată o mai mare importanță educației, implicării comunității și colaborării transfrontaliere. Platformele digitale oferă soluții inovatoare pentru documentarea și diseminarea patrimoniului cultural imaterial, asigurând accesibilitatea acestuia pentru un public mai larg. Programele UE, precum „Europa creativă” și „Orizont Europa”, pot sprijini în continuare aceste eforturi prin furnizarea de resurse financiare și prin încurajarea cooperării între statele membre.

Privind spre viitor, rolul patrimoniului cultural imaterial în promovarea identității și unității europene nu poate fi subestimat. Pe măsură ce UE se adaptează la o lume din ce în ce mai interconectată, diversitatea sa culturală rămâne o sursă de forță și reziliență. Prin acordarea priorității protejării patrimoniului cultural imaterial, UE nu numai că își păstrează trecutul, ci și pune bazele unui viitor mai incluziv și mai durabil. În acest context, tradițiile de țesut din România, muzica rebetiko din Grecia, „Szopkarstwo” din Polonia, producția de plută din Portugalia și cântecul „Ojkanje” din Croația reprezintă mai mult decât simple artefacte culturale — ele întruchipează spiritul viu al patrimoniului european, conectând comunitățile dincolo de generații și granițe.

În cele din urmă, protejarea patrimoniului cultural imaterial necesită o abordare echilibrată, care să respecte particularitățile locale și să promoveze în același timp un sentiment comun de responsabilitate. Experiențele statelor membre ale UE ilustrează faptul că, prin eforturi coordonate, strategii inovatoare și investiții susținute, bogata mozaică a patrimoniului cultural imaterial al Europei poate continua să prospere, inspirând generațiile viitoare.

Referințe

Prezentare succintă a elementului de patrimoniu cultural imaterial (PCI) <https://ayla.culture.gr/wp-content/uploads/2016/11/momoeria.pdf>

Cântul bizantin, <https://ich.unesco.org/en/RL/byzantine-chant-01508>

Calusarii – dansul ritual, 7.12.2014, Tours Romania,
<https://toursromania.wordpress.com/2014/12/07/calusarii/>

„Chasing the donkey” spune: Cultura croată este o capodoperă!, Just Dubrovnik, 15.10.2014, <https://justdubrovnik.com/chasing-the-donkey-says-croatian-culture-is-a-masterpiece/>

Meșteșugul ceramicii din Horezu,
<https://ich.unesco.org/en/RL/craftsmanship-of-horezu-ceramics-00610>

Decizia Comitetului interguvernamental: 17.COM 7.B.41
<https://ich.unesco.org/es/decisiones/17.COM/7.B.41>

Falconeria, un patrimoniu cultural imaterial viu,
<https://ich.unesco.org/en/RL/falconry-a-living-human-heritage-01708>

Gherman Naomi, Grupul de bărbați Colindat, o tradiție de Crăciun recunoscută de UNESCO, 3Seas Europe, 13.12.2022,
<https://3seaseurope.com/colindat-juni-christmas-tradition/>

Grupul de bărbați Colindat, ritual de Crăciun,
<https://ich.unesco.org/en/RL/men-s-group-colindat-christmas-time-ritual-00865>

Institutul Național al Patrimoniului, <https://niematerialne.nid.pl/>

Tradiția ieslei (szopka) în Cracovia, <https://ich.unesco.org/en/RL/nativity-scene-szopka-tradition-in-krakow-01362>

Cântecul Ojkanje, UNESCO, <https://ich.unesco.org/en/USL/ojkanje-singing-00320>

Polyphonic.gr,
https://www.polyphonic.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=96&Itemid=1316&lang=en

România: Muzică festivă din regiunea Maramureș, 2014,
<https://folkways.si.edu/romania-festive-music-from-the-maramures-region/world/music/album/smithsonian>

Sinjska Alka, un turnir cavaleresc la Sinj, UNESCO,
<https://ich.unesco.org/en/RL/sinjska-alka-a-knights-tournament-in-sinj-00357>

Sarah-Jane, Patrimoniul cultural imaterial UNESCO în Croația, 7.10.2021,
https://www.chasingthedonkey.com/croatian-culture-unesco-intangible-cultural-heritage/#1_Ojkanje_Singing

Procesiunea „Za Križen”, Jelsa, <https://visitjelsa.hr/en/11918/procesija-za-krizen/>

Meșteșugul tradițional al covoarelor de perete în România și Republica Moldova,
<https://ich.unesco.org/en/activities/traditional-wall-carpet-craftsmanship-in-romania-and-the-republic-of-moldova-00514>

Cultura apiculturii în copaci <https://ich.unesco.org/en/RL/tree-beekeeping-culture-01573>

Cultura apiculturii în copaci pe lista UNESCO!, 28.12.2020
<https://bartnictwo.com/en/2020/12/28/treebeekeeping-culture-at-unesco-list/>

UNESCO (n.d.), Ce este patrimoniul cultural imaterial?,
<https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-0000>

Tipuri de PCI - Categorizarea patrimoniului cultural imaterial

Capitolul 3

Codrina Csesznek, dr.

Florina Harabagiu, doctorandă

Universitatea „Transilvania” din Braşov, România

1. Definiția patrimoniului cultural imaterial (PCI)

În 2003, recunoscând valoarea inestimabilă a patrimoniului cultural imaterial al umanității, dar conștientizând în același timp riscurile de deteriorare sau chiar de pierdere a acestuia, UNESCO a adoptat *Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*, un document programatic care vizează salvagardarea acestui tip de patrimoniu cultural, asigurarea respectului față de acesta în cadrul grupurilor sociale și al comunităților, sensibilizarea cu privire la importanța sa, precum și asigurarea cooperării și asistenței internaționale (UNESCO, 2022).

Această Convenție definește conceptul de *patrimoniu cultural imaterial* după cum urmează: „(c) practicile sociale, ritualurile și evenimentele festive; practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, competențele – precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora – pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca făcând parte din patrimoniul lor cultural. Acest patrimoniu cultural imaterial,

transmis din generație în generație, este recreat în mod constant de comunități și grupuri ca răspuns la mediul lor, la interacțiunea lor cu natura și la istoria lor, și le conferă un sentiment de identitate și continuitate, promovând astfel respectul pentru diversitatea culturală și creativitatea umană” (UNESCO, 2022, p. 5).

Același document a stabilit cinci dimensiuni ale *patrimoniului cultural imaterial* (PCI):

„(a) tradițiile și expresiile orale, inclusiv limba ca vehicul al patrimoniului cultural imaterial;

(b) artele spectacolului;

(c) cunoștințele și practicile referitoare la natură și univers;

(d) meșteșugurile tradiționale” (UNESCO, 2022, p. 5-6).

În 2012, primul studiu al Organizației Mondiale a Turismului (OMT) privind turismul și patrimoniul cultural imaterial a adăugat *muzica* la dimensiunea „artele spectacolului” și *practicile culinare* ca o altă dimensiune distinctă a PCI (OMT, 2012).

Site-ul web al UNESCO (2024) conține o cantitate mare de informații utile pentru înțelegerea conceptului de patrimoniu cultural imaterial, cum ar fi explicarea rolului său și descrierea diferitelor sale dimensiuni. Am selectat câteva dintre acestea mai jos:

„Deși fragil, patrimoniul cultural imaterial este un factor important în menținerea diversității culturale în contextul globalizării crescânde. Înțelegerea patrimoniului cultural imaterial al diferitelor comunități contribuie la dialogul intercultural și încurajează respectul reciproc pentru alte moduri de viață.”

„Importanța patrimoniului cultural imaterial nu rezidă în manifestarea culturală în sine, ci mai degrabă în bogăția de cunoștințe și competențe care se transmite prin intermediul acesteia de la o generație la alta. Valoarea socială și economică a acestei transmise a cunoștințelor este relevantă atât pentru grupurile minoritare, cât și pentru grupurile sociale majoritare din cadrul unui stat și este la fel de importantă pentru țările în curs de dezvoltare cât și pentru cele dezvoltate.”

Pe aceeași pagină web, UNESCO subliniază, de asemenea, câteva caracteristici ale patrimoniului cultural imaterial: acesta se referă la tradiții, dar și la practici contemporane; este incluziv, contribuind la „coeziunea socială, încurajând un sentiment de identitate și responsabilitate care îi ajută pe indivizi să se simtă parte a uneia sau a mai multor comunități și să se simtă parte a societății în ansamblu”; este reprezentativ pentru istoria și cultura comunităților; și, nu în ultimul rând, are la bază comunitatea, în sensul că trebuie recunoscut ca atare de către membrii comunității.

2. Clasificarea patrimoniului cultural imaterial. Abordări și provocări

Gireesh și Anand (2022) discută provocările legate de clasificarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) conform schemei UNESCO descrise mai sus, care împarte PCI în cinci categorii: tradiții și expresii orale, arte scenice, practici sociale și ritualuri, cunoștințe despre natură și univers, precum și meșteșuguri tradiționale. Deși acest cadru este eficient la nivel internațional, autorii susțin că acesta nu reușește să surprindă pe deplin specificitatea complexă a diferitelor culturi, cum ar fi patrimoniul cultural al Indiei, caracterizat printr-o diversitate excepțională de forme regionale de exprimare, precum și printr-un bogat patrimoniu de tradiții transmise de la o generație la alta.

Aceiași autori susțin că cele cinci categorii propuse de UNESCO sunt prea generale pentru a acoperi în mod adecvat complexitatea culturii indiene, ceea ce ar putea restricționa atât documentarea, cât și gestionarea patrimoniului cultural. În cadrul „tradițiilor și expresiilor orale”, aceștia sugerează o subdiviziune pe genuri (poezie, cântece, balade, legende și mituri), precum și clasificări bazate pe origine (mitologică sau anonimă) și modul de transmitere (în cadrul familiei sau prin școli tradiționale). Pentru „artele spectacolului”, precum dansul și muzica tradiționale, autorii recomandă o clasificare suplimentară pe forme și stiluri specifice, ținând seama de variațiile regionale distincte. Autorii dau ca exemple dansul Chhau, dansul Kalbelia și drama religioasă Ramlila.

În cadrul categoriei „practici sociale, ritualuri și evenimente festive”, Gireesh și Anand (2022) propun o structură de clasificare bazată pe tipologie (ritualuri religioase, ceremonii familiale, festivaluri și rituri de trecere) și semnificație culturală, incluzând astfel practici precum Kumbh Mela și Durga Puja, care reflectă alinierea la ciclul agricol și la calendarul religios. „Cunoștințele despre natură și univers”, precum Ayurveda și astronomia tradițională, sunt considerate a necesita o documentare riguroasă, având în vedere atât transmiterea lor orală, cât și aplicabilitatea practică în cadrul comunităților locale.

În domeniul „meșteșugurilor tradiționale”, aceiași autori sugerează o abordare sistematică care implică clasificări bazate pe tehnicile și materialele utilizate, cu exemple precum lucrările din metal și textile, ceramica și sculptura în lemn. Un exemplu notabil îl constituie tehnica de prelucrare a alamei și a cuprului practică de comunitatea Thatheras din Punjab, care face deja parte din patrimoniul UNESCO.

Acest sistem de clasificare mai cuprinzător propus de cei doi autori ar putea constitui un instrument nu numai pentru o documentare mai detaliată, ci și pentru o mai bună conservare a specificităților regionale și pentru creșterea accesibilității patrimoniului cultural imaterial, asigurând astfel o reprezentare mai exactă și o gestionare mai eficientă a diversității culturale.

Patrimoniul cultural imaterial cuprinde toate manifestările imateriale ale culturii și constituie o diversitate a patrimoniului viu al umanității, fiind în același timp cel mai important mijloc de promovare a diversității culturale. În cadrul acestuia, meșteșugurile reprezintă o formă de cultură meșteșugărească activă, reflectând munca și înțelepciunea acumulate de o națiune de-a lungul unei lungi evoluții sociale. Tradiția meșteșugărească este unul dintre factorii esențiali care facilitează transmiterea patrimoniului cultural de la o generație la alta (Li et al., 2024).

Conform lui Shi et al. (2024), patrimoniul cultural imaterial (PCI) reprezintă o categorie unică de patrimoniu cultural care deține o valoare istorică, culturală și artistică importantă, servind în același timp ca o comoară colectivă a umanității care reflectă identitatea etnică și apartenența la comunitate. Caracteristicile esențiale ale patrimoniului cultural imaterial permit

adaptarea acestuia la spațiul digital, unde devine accesibil prin formate moderne care ajung la publicul din întreaga lume, iar digitalizarea creează o resursă educațională interactivă pentru ca generațiile viitoare să studieze patrimoniul cultural.

Fredheim și Khalaf (2016) analizează categoriile de valoare a patrimoniului utilizate în conservare și gestionare, subliniind totodată că aceste categorii sunt aplicate fără o înțelegere completă a efectelor includerii sau excluderii. Autorii susțin că acest lucru duce la evaluări superficiale ale semnificației patrimoniului, deoarece deciziile se bazează pe judecăți de valoare implicite, mai degrabă decât explicite. Król (2021) subliniază că evaluarea patrimoniului cultural imaterial rămâne o provocare, dar își păstrează importanța esențială pentru conservarea tradiției și transmiterea istoriei la nivelul patrimoniului mondial.

Un sistem de clasificare a patrimoniului, denumit Modelul valorilor culturale al lui Stephenson, a fost introdus de Fredheim și Khalaf (2016) cu scopul de a adapta valorile culturale pentru a include elemente tangibile și intangibile și pentru a înțelege natura multifacetată a patrimoniului cultural.

Sistemul de clasificare cuprinde trei categorii principale: forme, relații și practici, pentru a oferi o înțelegere cuprinzătoare a patrimoniului cultural dincolo de metodele convenționale de clasificare.

„Formele”, prima categorie, reflectă aspectul patrimoniului, împreună cu elementele sale arhitecturale, structurile istorice și dispunerea spațială. Patrimoniul valorizează componentele create de om și cele naturale care generează efecte vizuale și estetice în lumea fizică.

A doua categorie, „relații”, se concentrează pe legăturile semnificative pe care oamenii le stabilesc cu patrimoniul, inclusiv identitatea, amintirile colective, sentimentul de apartenență și valorile spirituale. Relațiile demonstrează modul în care patrimoniul influențează comunitățile și indivizii prin legături emoționale și simbolice, care sunt semnificative pentru diferite grupuri sociale.

A treia categorie, „practici”, cuprinde tradițiile, ritualurile și activitățile legate de patrimoniu care contribuie la menținerea și aprofundarea relevanței

acestui în viața socială. Activitățile umane, alături de procesele naturale, fac parte din practici, care includ ritualuri și utilizarea siturilor și obiectelor istorice. Această categorie relevă caracterul dinamic al patrimoniului prin transformarea sa continuă datorată utilizării active.

Pe lângă aceste categorii, autorii introduc și conceptul de „dimensiuni ale valorii” ca un concept suplimentar pentru a explica care caracteristici ale patrimoniului devin semnificative. Patrimoniul își obține valoarea din patru dimensiuni esențiale: valoarea asociativă (care face legătura cu oameni, locuri sau evenimente), valoarea senzorială (care reflectă frumusețea și plăcerea estetică), valoarea probatorie (care servește ca sursă de cunoaștere și cercetare) și valoarea funcțională (care demonstrează utilitatea actuală). Autorii utilizează cadrul lor de clasificare pentru a dezvolta un sistem versatil care susține gestionarea integrată a patrimoniului, abordând în același timp schimbările în semnificațiile patrimoniului cultural.

Studiile realizate de Fredheim și Khalaf (2016) și de Król (2021) evidențiază o problemă critică în cadrul conservării patrimoniului cultural, întrucât metodele actuale de evaluare rămân superficiale și au o sferă de aplicare limitată. Într-o lume în care patrimoniul nu este doar o colecție de obiecte fizice, ci și o rețea de relații și practici care conferă sens identităților colective, evaluările rigide și simplificate nu pot surprinde complexitatea reală a patrimoniului cultural. Modelul cultural dezvoltat de Fredheim și Khalaf, care reunește elemente ale patrimoniului material și imaterial, oferă o cale esențială pentru îmbunătățirea gestionării autentice a patrimoniului cultural. Cadrul de evaluare ar trebui să recunoască valorile multiple pe care comunitățile le atribuie patrimoniului, astfel încât procesele de conservare și gestionare să protejeze esența sa simbolică și socială.

3. Îmbogățirea diversității formelor de patrimoniu cultural imaterial prin utilizarea tehnologiei

Cercetările contemporane subliniază importanța integrării tehnologiei în conservarea și transmiterea patrimoniului cultural imaterial, evidențiind modul în care digitalizarea poate deveni un instrument esențial pentru

perpetuarea identităților culturale într-o lume globalizată. Modelele de bune practici includ proiecte internaționale precum platformele UNESCO dedicate patrimoniului imaterial, unde resursele online facilitează accesul la documentații digitale, povești, tradiții și artefacte, adresându-se unui public larg și divers. În plus, proiectele locale de digitalizare, derulate cu implicarea comunităților, asigură nu numai conservarea autenticității, ci și participarea activă a membrilor comunității. Aceste modele demonstrează modul în care colaborarea dintre cercetători, instituțiile culturale și comunități contribuie la protecția și revitalizarea patrimoniului cultural imaterial în mediul digital. Cercetarea și aplicarea tehnologiilor existente în domeniul patrimoniului cultural au condus la definirea conceptului de „Heritage Digital Twin” (HDT) (Li et al., 2024).

HDT este o colecție de informații digitale corespunzătoare entităților de patrimoniu, care include datele lor de identificare și alte informații digitale relevante. Gemeni digitali reprezintă astfel o copie virtuală a unui obiect sau proces real, care se actualizează în timp real. În cazul patrimoniului cultural imaterial, gemenii digitali sunt creați pentru a conserva și promova tradițiile, obiceiurile, meșteșugurile și alte elemente de patrimoniu care nu au o formă fizică permanentă.

Tehnologia digitală modernă, inclusiv modelele 3D, realitatea virtuală (VR) și realitatea augmentată (AR), este utilizată pentru a crea „gemeni digitali” ai elementelor patrimoniului cultural. Aceștia integrează reprezentări vizuale detaliate, povești și informații istorice, oferind publicului o experiență interactivă și educativă. Astfel de inițiative joacă un rol cheie în promovarea culturii tradiționale într-un format accesibil și atractiv, contribuind la dezvoltarea durabilă prin adaptarea tradițiilor la era digitală.

Studiu de caz 1: Digitalizarea unui meșteșug tradițional

În cazul meșteșugului tradițional „Yangxin Cloth Paste”, întregul proces de producție este digitalizat, astfel încât utilizatorii să poată învăța fiecare etapă a lucrării. Li et al. (2024) descriu modul în care tehnologia digitală este utilizată pentru

conservarea și promovarea patrimoniului cultural, cu accent pe meșteșugul tradițional „Yangxin Cloth Paste” din provincia Hubei, China. Platforma digitală creată pentru acest meșteșug documentează toate etapele de producție prin digitalizare, de la alegerea materialelor până la tehnicile de cusut, permițând publicului să exploreze și să învețe meșteșugul într-un mediu virtual.

Proiectele de digitalizare utilizează diverse tehnologii moderne: fotogrammetria pentru modele 3D, randarea bazată pe fizică și tehnologia 5G pentru transmiterea rapidă a datelor. Platforma digitală include un sistem de tranzacționare, unde utilizatorii pot cumpăra produse realizate manual, pot observa procesul de producție și pot interacționa cu meșterii.

Conform lui Li et al. (2024), protecția digitală a patrimoniului cultural cuprinde două direcții principale: restaurarea artefactelor fizice și reconstrucția digitală a clădirilor și relicvelor istorice. Restaurarea virtuală implică scanarea 3D și modelarea digitală, așa cum este cazul unei statui a lui Buddha restaurate digital și reprodusă prin imprimare 3D. Reconstrucția digitală a siturilor istorice, precum orașul Zubarah din Qatar, oferă o bază solidă pentru protecția patrimoniului.

Cui et al. (2021) au analizat utilizarea jocurilor digitale ca metodă inovatoare de protejare și promovare a patrimoniului cultural imaterial chinez. Pe măsură ce eforturile de conservare culturală s-au extins în China dincolo de sfera industrială, acestea au devenit un proiect social integrat, reunind contribuții din diverse domenii. Jocurile digitale sunt identificate ca un canal eficient de a stimula interesul tinerilor pentru cultura tradițională, oferind o modalitate captivantă de a interacționa cu patrimoniul cultural. Element omniprezent al vieții moderne, jocurile digitale depășesc sfera divertismentului și influențează domenii precum politica, economia și educația. Având în vedere imensa popularitate a pieței jocurilor pe mobil din China, autorii subliniază că aceste platforme pot revitaliza interesul tinerilor pentru tradițiile și valorile culturale chinezești.

Cui et al. (2021) evidențiază exemple de jocuri de succes care au integrat elemente culturale autentice, precum „Xuanyuan Sword” și „Legend of Sword and Fairy”, care prezintă scene istorice și texte clasice chinezești. Aceste jocuri

nu numai că atrag jucătorii prin estetica lor, dar oferă și o experiență educativă legată de istoria și literatura chineză.

Jocul „Hang-Shi-Ji Restaurant”, o simulare a unui restaurant tradițional, ilustrează aplicarea acestei metode. Jocul încorporează elemente ale culturii culinare din Hangzhou, iar decorurile, personajele și preparatele redată sunt inspirate din perioada dinastiei Song, oferind jucătorilor o experiență captivantă și autentică.

Cui et al. (2021) recomandă sprijinul guvernamental pentru dezvoltarea jocurilor cu tematică culturală, susținând că o astfel de abordare ar putea transforma cultura tradițională într-o industrie competitivă, cu beneficii pentru turism și economia locală. Aceiași autori sugerează, de asemenea, că dezvoltatorii de jocuri ar trebui să integreze valori culturale autentice, nu doar elemente estetice, pentru a crea jocuri educative și relevante din punct de vedere cultural. Această abordare poate contribui la promovarea patrimoniului cultural chinez și la construirea unei „culturi a jocurilor” sănătoase.

Astfel, considerăm și noi că realizarea de jocuri care reflectă cu adevărat cultura poate încuraja o mai mare apreciere și respect pentru patrimoniul cultural, contribuind astfel la conservarea sa pe termen lung.

4. Cartografierea și clasificarea patrimoniului cultural

În ultimii ani, unii autori au subliniat importanța studierii sistematice a patrimoniului cultural imaterial al comunităților și regiunilor prin metoda cartografierii. Cartografierea patrimoniului cultural imaterial face parte dintr-un proces mai amplu de *cartografiere culturală*, definit după cum urmează: „cartografierea culturală este considerată un instrument sistematic de implicare a comunităților în identificarea și înregistrarea bunurilor culturale locale, cu implicația că aceste cunoștințe vor fi apoi utilizate pentru a sta la baza strategiilor colective, a proceselor de planificare sau a altor inițiative” (Duxbury et al., 2015, p. 2). Astfel, cartografierea acestui tip de patrimoniu are o componentă de implicare a comunității și vizează valorificarea resurselor culturale în vederea dezvoltării comunității. Potrivit lui Sorea (2009), cartografierea patrimoniului cultural imaterial înseamnă, de asemenea,

creșterea gradului de conștientizare a caracteristicilor culturii locale, ceea ce poate contribui la consolidarea identității locale.

De exemplu, cartografierea a fost utilizată în cadrul proiectului *CarPaTO – Cartografierea patrimoniului cultural imaterial al Ținutului Făgăraș, România* (Sorea & Csesznek, 2020), dezvoltat de Universitatea „Transilvania” din Brașov în perioada 2018-2019.

Studiu de caz 2: Cartografierea patrimoniului cultural imaterial în Ținutul Făgăraș, România

„În prima etapă, proiectul s-a axat pe interviuarea specialiștilor în patrimoniu cultural de la Muzeul de Etnografie din Brașov, Muzeul „Valer Literat” din Ținutul Făgăraș, Centrul Județean de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale din Brașov, Fundația Negru Vodă din Făgăraș și Muzeul ASTRA al Civilizației Transilvane din Sibiu. De asemenea, au fost intervieuați reprezentanți ai primăriilor și ai centrelor de informare turistică din zonă. Astfel, au fost identificați cei care dețineau informații solide despre tema proiectului și despre resursele de patrimoniu considerate importante la nivel local. Următoarea etapă a proiectului a fost cercetarea de teren și a constat în realizarea de interviuri semi-structurate cu respondenți bine informați, realizarea de fotografii, înregistrări video și audio, precum și colectarea de fotografii vechi și alte documente sociale (monografii ale satelor, colecții vechi de colinde și/sau cântece de Crăciun, note ale liderilor locali etc.). Pe baza informațiilor obținute prin cercetarea de teren, au fost elaborate hărți pentru fiecare dintre districtele din Ținutul Făgăraș care aparțineau județului Brașov. Hărțile au fost organizate în conformitate cu dimensiunile patrimoniului cultural imaterial stabilite de UNESCO și includ rezultatele cercetării de teren (sub formă de transcrieri sau rezumate ale interviurilor cu respondenți bine informați), precum și informații provenite din interviurile inițiale de documentare și din studiile publicate pe etno.brasov.ro, revista Muzeului de Etnografie din Brașov. Hărțile au fost organizate într-o bază de date accesibilă pentru a permite pregătirea unor activități viitoare axate pe interesele comunității. De asemenea, a fost realizat un proiect de carte pentru un volum intitulat „Mâncăruri din Țara Făgărașului”, precum și un scurt videoclip care prezintă rezultatele cercetării de teren. Au fost stabilite, de asemenea, mai multe trasee culturale tematice care valorifică diferențele de identitate la nivelul patrimoniului local. În etapa de diseminare a rezultatelor au fost organizate trei evenimente: o expoziție fotografică menită să pună în evidență rezultatele cercetării de teren, o expoziție culinară care a prezentat preparate caracteristice Țării

Făgărașului împreună cu rețetele acestora și un concert în cadrul căruia au fost interpretate piesele muzicale colectate în zonă” (Sorea & Csesznek, 2020, pp. 156-157).

Fan et al. (2023) au dezvoltat un sistem inovator care combină analiza imaginilor și a textului pentru clasificarea elementelor patrimoniului cultural imaterial. Metoda combină detaliile vizuale și semnificațiile textuale prin atenție multimodală și fuziune ierarhică pentru a obține o înțelegere mai completă a fiecărui element cultural.

În primul rând, modelul utilizează atenția multimodală pentru a identifica elementele vizuale esențiale din imagini și cuvintele-cheie descriptive din text, ignorând în același timp datele superflue. Modelul examinează atât aspectele vizuale, cât și semnificațiile textuale ale figurinelor tradiționale prin analiza aspectului acestora și a reprezentărilor simbolice menționate în descriere.

Metoda fuziunii ierarhice dezvoltă o reprezentare unificată care combină elementele vizuale cu detaliile textuale pentru a obține atât o înțelegere contextuală, cât și o clasificare precisă. Fuziunea ierarhică permite modelului să conecteze elemente precum un copil care ține un pește cu textul care descrie peștele ca simbol al norocului, totul într-un singur cadru unificat.

Metoda propusă demonstrează atât robustețe, cât și adaptabilitate, deoarece poate gestiona informațiile lipsă fie din imagine, fie din text, utilizând datele disponibile pentru a produce rezultate de clasificare fiabile. Autorii afirmă că această metodă rămâne adaptabilă chiar și atunci când unele informații devin indisponibile. Metoda funcționează cu succes atunci când utilizatorii prezintă exclusiv imagini sau informații scrise. Modelul utilizează informațiile disponibile pentru a genera o clasificare chiar și atunci când este furnizat un singur tip de date. Atunci când există o imagine tradițională a unei măști fără descriere textuală, metoda se bazează pe caracteristicile vizuale ale măștii pentru o clasificare corectă.

Lucrarea lui Fan et al. (2023) prezintă o metodă originală și promițătoare pentru clasificarea elementelor patrimoniului cultural imaterial (PCI), prin

efectuarea unei analize simultane vizuale și textuale. Mediile digitale moderne necesită soluții accesibile pentru conservarea și promovarea patrimoniului cultural, lucru pe care această metodă îl permite prin capacitatea sa de a extrage elemente vizuale și semnificații culturale din text, în scopul documentării și diseminării către public. Combinația dintre datele vizuale și cele textuale oferă o înțelegere contextuală îmbunătățită a elementelor culturale, reprezentând un progres fundamental pentru eforturile de conservare și promovare a patrimoniului. Metoda lor utilizează atenția multimodală și fuziunea ierarhică pentru a crea reprezentări complete ale obiectelor culturale

Astfel, modelul dezvoltat de Fan et al. (2023) demonstrează o aplicabilitate potențială în diferite contexte culturale prin capacitatea sa de a extrage semnificații culturale chiar și atunci când lipsesc date imagistice sau textuale. Această metodă va constitui o resursă valoroasă atât pentru activitatea de conservare, cât și pentru educația publicului, ajutând oamenii să înțeleagă mai bine importanța culturală a fiecărui obiect.

Referințe

Cui, C., Zhao, Y. & Wang, L. (2021). Protecția și diseminarea patrimoniului cultural imaterial chinez pe baza jocurilor digitale. *Int. Commun. Chin. Cult* 8, 483–491. <https://doi.org/10.1007/s40636-021-00237-x>

Duxbury, N., Garrett-Petts, W. F. & MacLennan, D. (Eds.). (2015). *Cartografierea culturală ca cercetare culturală*. New York & Londra: Routledge.

Fan, T., Wang, H., & Deng, S. (2023). Clasificarea imaginilor patrimoniului cultural imaterial cu atenție multimodală și fuziune ierarhică. *Expert Systems with Applications*, Vol. 231, 120555.

<https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.120555>

Fredheim, L. H., & Khalaf, M. (2016). Semnificația valorilor: reexaminarea tipologiilor valorilor patrimoniului. *International Journal of Heritage Studies*, 22(6), 466–481. <https://doi.org/10.1080/13527258.2016.1171247>

Gireesh, K. & Anand, K.S. (2022). *Patrimoniul cultural imaterial: clasificarea și gestionarea cunoștințelor*.

https://www.researchgate.net/publication/361227359_Intangible_Cultural_Heritage_Knowledge_Classification_and_Management

Król, K. (2021). Evaluarea potențialului patrimoniului cultural în Polonia. *Sustainability*, 13(12), 6637. <https://doi.org/10.3390/su13126637>

Li, M., Xu, S., Tang, J. *et al.* (2024). Proiectarea și cercetarea unei platforme de gemeni digitali pentru patrimoniul cultural imaterial al artizanatului – Yangxin Cloth Paste. *Herit Sci* 12, 43. <https://doi.org/10.1186/s40494-024-01161-0>

Shi, G., Feng, Z., Zhang, J., Xu, J., Chen, Y., Liu, J. și Wang, Y. (2024). O analiză a distribuției spațio-temporale și a factorilor de influență ai patrimoniului cultural imaterial național de-a lungul Marelui Canal al Chinei. *Sustainability*, 16(20), 9138. <https://doi.org/10.3390/su16209138>

Sorea, D. (2009). Semiologie și hermeneutică în cercetarea portului popular. În I. Vișa & E. Doval (Eds.), *Parteneriat proactiv în creativitate pentru următoarea generație* (pp. 211-214). Montreal: Polytechnic International Press.

Sorea, D., Csesznek, C. (2020). Patrimoniul cultural imaterial al Ținutului Făgăraș. Dimensiuni prioritare. *Buletinul Universității Transilvania din Brașov – Număr special, Seria VII, Vol. 13(62) Nr. 1*. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2020.13.62.3.16>

UNESCO (2022). *Texte de bază ale Convenției din 2003 privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, ediția 2022*. https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts-2022_version-EN_.pdf

UNESCO (2024). *Ce este patrimoniul cultural imaterial?* <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>. Accesat la: 04.11.2024.

UNWTO (2012). *Turismul și patrimoniul cultural imaterial*. <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284414796>

Explicarea valorii și impactului patrimoniului turistic asupra culturii, economiei și societății

Capitolul 4

Jana Vukić, conferențiar universitar, dr.

Boris Olujić, profesor, doctor

Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Croația

1. Introducere

Când vorbim despre patrimoniu, trebuie să facem distincția între diferitele forme de patrimoniu moștenite de la generațiile anterioare. Patrimoniul cuprinde moștenirea pe care o primim de la generațiile anterioare, dar include și vestigiile civilizațiilor antice care, adesea, nu au lăsat documente scrise care să le povestească istoria. Această moștenire, sau patrimoniu, poate fi clasificată, în linii mari, în patrimoniu material și patrimoniu imaterial. Există, de asemenea, diferențe între tipurile de patrimoniu material, între patrimoniul imobil și cel mobil, fiecare oferind perspective unice asupra istoriei și culturii umane.

2. Patrimoniul material și cel imaterial

Patrimoniul material include structuri arhitecturale precum case, fortificații, temple, ziduri de cetate și complexe istorice întregi sau zone urbane care dăinuie mult timp după ce creatorii lor au dispărut. Exemplele sunt numeroase: fortificațiile antice din Carcassonne, în Franța, sau vechiul oraș mediteranean Dubrovnik, din Croația, complexe templiere întinse de la Angkor Wat, din Cambodgia, sau Marele Zid Chinezesc. Aceste repere servesc nu doar ca mărturie a ingeniozității și măiestriei constructorilor lor, ci și ca

amintiri vii ale narațiunilor culturale și istorice pe care le întruchipează. De-a lungul timpului, aceste clădiri, fie că sunt biserici, temple sau fortărețe, pot suferi schimbări de aspect sau de funcție. Astfel de transformări creează straturi istorice pe care arheologii, istoricii de artă, antropologii și alți cercetători le descoperă meticulos pentru a înțelege mai bine societățile și culturile din trecut.

Patrimoniul imaterial, în schimb, cuprinde obiceiuri, tradiții, credințe și ritualuri – expresiile vii ale culturii transmise de-a lungul generațiilor. Este un domeniu al etnologilor, etnografilor, sociologilor și al altor oameni de știință care se ocupă de aspectele simbolice ale patrimoniului, precum limba, tradiția și alte aspecte ale culturii. În plus, există o distincție între patrimoniul imobil, precum clădirile, și patrimoniul mobil, care include artefacte integrale practicilor culturale. Acestea pot varia de la monumente sau componentele acestora până la obiecte de uz cotidian, precum unelte, arme de vânătoare, bijuterii și obiecte decorative. Aceste diverse forme de patrimoniu sunt interconectate, reflectând viețile și practicile unor comunități specifice. Deși au rădăcini în trecut, ele persistă și evoluează adesea, influențând culturile moderne și favorizând o îmbinare a tradițiilor pe măsură ce ideile, obiectele și obiceiurile se răspândesc prin călătorii și schimburi.

3. Patrimoniul global ca responsabilitate comună

Dintr-o perspectivă mai largă, umanitatea împărtășește un patrimoniu cultural și istoric colectiv, o moștenire globală care subliniază necesitatea protejării sale împotriva distrugerii. Înțelegerea acestei responsabilități comune este esențială pentru construirea de legături între culturi care pot părea diferite, dar care sunt adesea legate de fire sau elemente istorice comune. Din păcate, patrimoniul nu beneficiază adesea de o protecție adecvată, chiar și din partea celor direct legați de moștenirea sa. De exemplu, orașul antic Palmyra din Siria a suferit distrugeri extinse în timpul conflictelor recente. Veneția, în ciuda statutului său de sit UNESCO, se confruntă cu amenințări continue din cauza creșterii nivelului mării și a turismului nesustenabil. Aceste cazuri arată consecințele grave ale neglijării și nevoia urgentă de eforturi puternice de conservare. Amenințările externe, precum

războiul, dezastrele naturale și degradarea mediului, sporesc riscurile. Convenția UNESCO din 1972 privind protecția patrimoniului cultural și natural mondial subliniază natura duală a patrimoniului, care include atât elemente culturale, cât și naturale. Această perspectivă evidențiază necesitatea de a proteja peisajele culturale și istorice alături de cele naturale, recunoscând relațiile complexe dintre aceste componente.

4. Provocări în conservarea patrimoniului

Provocările legate de conservarea patrimoniului sunt complexe. Granițele, fie ele naționale sau regionale, pot îngreuna eforturile de conservare. Neglijența umană, supradezvoltarea, poluarea și schimbările climatice globale contribuie, de asemenea, la aceste provocări. Acești factori amenință ideea principală a UNESCO, conform căreia patrimoniul este o resursă universală care trebuie conservată pentru generațiile viitoare. Lista Patrimoniului Mondial a UNESCO evidențiază și protejează situri de o valoare globală importantă, dar chiar și aceste situri înscrise pe listă se confruntă cu presiuni din ce în ce mai mari.

5. Turismul și siturile de patrimoniu

O amenințare semnificativă o reprezintă turismul de masă. Uniunea Europeană, de exemplu, are o concentrație mare de situri de patrimoniu cultural. Multe dintre acestea sunt incluse pe lista UNESCO și atrag un număr mare de turiști. Călătoriile moderne le permit oamenilor să exploreze cu ușurință lumea, transformând locuri odată îndepărtate în destinații populare. Deși acest lucru încurajează aprecierea și înțelegerea culturală, aduce totodată provocări serioase. Turismul frecvent și intens agravează poluarea și poate suprasolicita siturile istorice. De exemplu, centrul istoric al Veneției se confruntă cu peste 20 de milioane de vizitatori în fiecare an. Acest lucru duce la supraaglomerare, daune asupra mediului și riscuri pentru clădiri. În mod similar, Machu Picchu din Peru suferă de eroziune și deteriorări semnificative din cauza numărului mare de turiști. Ca răspuns, autoritățile au fost nevoite să stabilească limite stricte de vizitatori și intervale orare de

intrare. Aceste exemple ilustrează echilibrul delicat necesar pentru a menține atractivitatea siturilor de patrimoniu, protejându-le în același timp viitorul. De exemplu, zidurile unui oraș istoric din zona mediteraneană pot fi invadate de turiști, perturbând viața locală și accelerând uzura sitului. Afluxul de vizitatori creează un ciclu dăunător: popularitatea sitului aduce bani, dar îi pune în pericol existența. Locuitorii din zonă se simt adesea marginalizați, deoarece viața lor de zi cu zi este perturbată de fluxul constant de turiști.

6. Gestionarea presiunii turistice

Se depun eforturi continue pentru a găsi un echilibru între conservarea patrimoniului și cerințele turismului. Oamenii de știință, organizațiile civice, factorii de decizie și activiștii lucrează la elaborarea unor strategii care să protejeze patrimoniul, abordând în același timp presiunile economice și sociale. Planurile, protocoalele, studiile și legile vizează protejarea valorilor naturale și culturale, însă punerea în practică a acestora este adesea insuficientă, ceea ce duce la degradarea mediilor protejate.

Un aspect foarte important îl reprezintă stabilirea unei legături între comunitatea științifică și comunitățile locale, precum și adaptarea gestionării patrimoniului la nevoile specifice fiecărui sit. Deoarece rolul UNESCO în protecția patrimoniului este semnificativ, dar în mare măsură simbolic, conservarea eficientă necesită echilibrarea intereselor concurente din viața de zi cu zi. Colaborarea dintre părțile interesate – experți, factori de decizie, întreprinderi, turiști și comunități locale – este esențială. Dialogul deschis, educația și implicarea publicului cu privire la valoarea patrimoniului și la strategiile de conservare a acestuia sunt cruciale. Reprezentarea echitabilă a tuturor intereselor asigură protecția adecvată a patrimoniului, ca bun public și global.

La baza acestui efort se află un angajament comun de a conserva patrimoniul pentru generațiile viitoare. Acest lucru implică cultivarea unui simț al responsabilității, acordarea priorității binelui public față de câștigul personal și adoptarea unor practici durabile. În calitate de turiști, indivizii trebuie să se informeze cu privire la culturile pe care le vizitează, să-și reducă la minimum

amprenta ecologică și culturală și să respecte tradițiile și mediul local. Turismul, atunci când este abordat în mod responsabil, oferă oportunitatea de a experimenta culturi și peisaje diverse fără a compromite integritatea acestora pentru alții.

7. Patrimoniul și identitatea

Patrimoniul are puterea de a uni umanitatea. Europa, de exemplu, ilustrează o mozaică de influențe culturale care, în ciuda diversității lor, formează o identitate comună. Acest patrimoniu interconectat reflectă mitologii, limbi și tradiții comune care evidențiază legăturile culturale de-a lungul timpului și spațiului. Aprecierea acestei diversități sporește valoarea fiecărei componente unice, celebrând în același timp identitatea colectivă.

La scară globală, patrimoniul ilustrează interconectarea umanității. Privit dintr-un punct de vedere îndepărtat, cum ar fi observarea Pământului din spațiu, diferențele individuale se estompează, dezvăluind un întreg unificat. Fiecare element al patrimoniului cultural sau natural contribuie la această bogăție colectivă. Prin conservarea unei singure părți a patrimoniului, susținem moștenirea umanității. Împărtășirea experiențelor, încurajarea dialogului și promovarea educației privind patrimoniul pun bazele colaborării în vederea conservării acestuia.

8. Patrimoniul urban și depopularea

Patrimoniul urban se confruntă cu provocări specifice, în special în centrele istorice ale orașelor. Costul ridicat și complexitatea întreținerii clădirilor vechi, agravate de reglementări stricte, îi determină adesea pe locuitori să plece. De exemplu, în orașele vechi precum Veneția din Italia sau Barcelona din Spania a avut loc și continuă să aibă loc un proces semnificativ de depopulare, care nu numai că goleşte clădirile de locuitori, ci schimbă întreaga atmosferă a orașului, cultura și tradițiile sale.

Turismul agravează și mai mult aceste presiuni, ritmul rapid al călătoriilor moderne transformând zonele istorice în atracții trecătoare. Deși turismul de

masă prezintă provocări, el deține totodată un potențial pentru protecția patrimoniului, dacă este gestionat cu atenție. Atingerea acestui echilibru necesită planificare strategică, implicarea comunității și un proces decizional echitabil între părțile interesate.

Aceasta este sarcina cea mai importantă și extrem de complexă. Deoarece locuitorii, actorii politici și economici, alături de experți și oameni de știință, toți aceștia (și noi) ar trebui să colaboreze pentru a găsi soluții, adesea dinamice, care se pot adapta în funcție de factorii interni și externi, într-o lume în continuă schimbare, care afectează comunitatea locală și patrimoniul acesteia – care, în multe cazuri, este recunoscut ca patrimoniu mondial, precum siturile UNESCO.

În concluzie, protejarea patrimoniului necesită un efort colectiv pentru a onora trecutul, asigurând în același timp supraviețuirea acestuia pentru generațiile viitoare. Recunoscând patrimoniul ca o responsabilitate globală comună, putem conserva comorile naturale și culturale care ne-au fost încredințate și le putem transmite mai departe ca mărturie a istoriei și a rezilienței umane.

9. Studiu de caz: Patrimoniul pentru cine și pentru ce?

9.1 Introducere și întrebarea de cercetare

Una dintre numeroasele întrebări pe care doresc să le pun în acest text, în primul rând mie însumi, este dacă patrimoniul este doar un produs destinat vizitatorilor interni sau străini, fie că sunt turiști, persoane curioase, drumeți, excursioniști sau orice alți „consumatori” de cultură și patrimoniu. Desigur, aceste categorii de public pot dori, de asemenea, conținut educațional și pot avea nevoie să învețe despre ceva necunoscut și diferit pentru ele. Textul pe care îl citiți are la bază aproape 25 de ani de muncă practică pe teren și numeroase proiecte în domeniul patrimoniului și dedicate acestuia. Încă de la începutul acestor activități, accentul a fost pus pe cercetarea științifică continuă și sistematică într-un domeniu specific. Majoritatea acestor zone au suferit grav în timpul Războiului de Independență din Croația și au început procesul anevoios de renaștere din cenușă, pe fondul privatizării, al

dispariției întreprinderilor odată prospere dinainte de război, al depopulării treptate și, ulterior, al unui fel de exod al locuitorilor tineri și cu studii superioare, determinat de proiectele regionale care vizau aceste zone.

Faptul cu care m-am confruntat încă de la începutul planificării și implementării proiectelor a fost neglijarea sistematică și deliberată, de-a lungul deceniilor, a importanței și potențialului aspectelor culturale, științifice și educaționale ale patrimoniului istoric în anumite zone din Croația, între 1945 și 1990. Conștientizarea semnificației regionale, naționale și, uneori, globale a ansamblului acestui patrimoniu ar fi putut fi foarte periculoasă pentru structurile vremii. Rezultatul a fost că mulți locuitori nu știau aproape nimic despre patrimoniul istoric al regiunii în care s-au născut, au crescut, au fost educați și, probabil, au trăit și au muncit. Devastarea provocată de Războiul de Independență nu a făcut decât să agraveze această situație. După război, au fost necesare eforturi pentru refacerea zonelor devastate, nu doar din punct de vedere material, ci și cultural și social. Era nevoie urgentă de o activitate sistematică pe termen lung în domeniul cercetării și protecției patrimoniului cultural, dar și în ceea ce privește sensibilizarea și educarea comunităților locale, cărora le era destinată, în ultimă instanță, toată această activitate. Toate acestea ar fi servit, în final, interesului național și ar fi contribuit la integrarea patrimoniului în procesele de dezvoltare națională.

9.2 Geneza și evoluția proiectului

Proiectele sistematice care stau la baza acestui text au luat naștere din cercetarea mea de doctorat, precum și din experiențele acumulate în timpul unei burse de studiu de mai mulți ani și al studiilor la o universitate europeană de prestigiu. Ulterior, în principal datorită activităților de proiect ale Ministerului Științei, Educației și Sportului din Republica Croația, proiectul a evoluat de la o inițiativă inițială din timpul lucrării mele de doctorat la mai multe proiecte științifice multianuale care au reunit persoane cu viziuni similare din muzeele locale, departamentele de conservare ale Ministerului Culturii, cluburile de speologie și așa mai departe. Activitățile proiectului s-au concentrat asupra zonelor considerate a fi cele mai interesante din punct de

vedere științific și, adesea, cele mai amenințate de distrugerile războiului, de neglijare sau de anumite inițiative de dezvoltare a infrastructurii (cum ar fi construcția infrastructurii de telecomunicații de la sfârșitul anilor 1990 și începutul secolului XXI). În centrul tuturor acestor eforturi s-a aflat, desigur, patrimoniul istoric al zonelor menționate. În calitate de istoric și arheolog, principala întrebare de cercetare și unul dintre cele mai importante obiective ale cercetării mele științifice a fost înțelegerea continuității și discontinuității existenței umane într-un spațiu specific. Cu toate acestea, încă de la început s-a pus problema rolului și responsabilității mele personale în calitate de cercetător și cadru didactic universitar. În primul rând, mă refer la responsabilitatea pentru protecția sistematică a siturilor pe care le investigam. Prin urmare, încă de la început, am colaborat îndeaproape cu departamentele de conservare relevante ale Ministerului Culturii din Republica Croația. Aceste departamente mi-au acordat autorizații pentru cercetările menționate, iar eu eram obligat să prezint rapoarte complete privind rezultatele cercetării într-un termen stabilit. Aceste rapoarte au fost publicate sistematic și regulat în publicațiile Ministerului Culturii, ca parte a activităților lor de rutină.

9.3 Cooperarea instituțională și constrângerile de teren

Cu toate acestea, la fel cum m-am confruntat cu probleme legate de infrastructura științifică și de resursele financiare limitate, la fel s-au confruntat și conservatorii de teren, care trebuiau să acopere zone vaste, cu numeroase situri și obiecte. În plus, având în vedere numărul mare de inițiative infrastructurale, antreprenoriale și de altă natură, care erau adesea în contradicție cu nevoile de protecție a patrimoniului, poziția lor socială și economică în raport cu ceilalți factori din acest proces complex nu era nici ușoară, nici simplă. Cu toate acestea, pe măsură ce lucram în domeniul pe care l-am abordat, atât conservatorii, cât și cercetătorii științifici împărtășeau o conștientizare clară a faptului că, de fapt, ne aflam în același domeniu, lucrând pentru același obiectiv, deși din perspective diferite ale efortului general. Acest lucru a permis o cooperare excelentă în majoritatea cazurilor, chiar dacă au existat opinii divergente cu privire la anumite etape ale

proiectelor individuale, dar întotdeauna cu respect reciproc pentru punctele de vedere diferite.

Încă de la început, m-am întrebat: pentru cine facem toate acestea și de ce? Iar aici, responsabilitatea și rolul cercetătorului în comunitatea în care își desfășoară activitatea sunt esențiale. Conform legislației actuale din Croația, patrimoniul mobil excavat și prelucrat aparține instituțiilor muzeale cele mai apropiate. Cu toate acestea, problema era că instituțiile muzeale locale, dacă existau deloc, nu erau nici independente (de obicei făceau parte, de exemplu, dintr-o Universitate Publică Deschisă sau dintr-o altă instituție), nici nu dispuneau de experții și curatorii necesari și, cel mai important, nu beneficiau de sprijin financiar. În ciuda acestor probleme practice, am insistat ca întregul patrimoniu cercetat să aparțină comunităților locale în care a fost descoperit. În acest proces, nimeni nu era interesat să transporte descoperirile valoroase către instituțiile centrale din capitală sau către muzeele regionale mai mari, într-un mod de tip colonial. Pe de o parte, deoarece nici acolo nu existau condiții adecvate de spațiu și infrastructură pentru depozitarea acestor obiecte, iar pe de altă parte, deoarece exista o nevoie și un interes real pentru descentralizare și consolidarea tuturor părților țării.

9.4 Obstacole în implementare

La început, consiliile locale de turism au recunoscut potențialul economic și de dezvoltare al patrimoniului istoric. Cu toate acestea, a fost foarte dificil să convingem profesioniștii din domeniul turismului că erau necesare decenii de cercetare sistematică la un anumit sit, mai ales având în vedere resursele financiare disponibile pentru astfel de cercetări, pentru a include situl în proiecte de dezvoltare cu o viziune clară asupra viabilității și sustenabilității sale financiare. În ciuda acestui fapt, am lucrat în mod consecvent la conceptualizarea și dezvoltarea ideii unui parc arheologic, a unui centru de interpretare și prezentare, precum și la consolidarea infrastructurii muzeale.

La un moment dat, eram pe punctul de a concretiza ideea unui centru de interpretare și de a pune bazele unui parc arheologic. Ministerul Culturii a recomandat proiectul nostru pentru un amplu proiect european de cooperare transfrontalieră, care viza crearea a două parcuri arheologice și a unui centru de interpretare. Ideea nu s-a concretizat deoarece, la acea vreme,

nu am reușit să găsim un partener de încredere în cadrul administrației locale. Totul s-a destrămat din cauza aspectelor legate de gestionarea politică și financiară a proiectului, chiar în momentul în care fondurile fuseseră aprobate. Comunitatea locală și partenerii săi nu erau capabili să gestioneze proiectul într-un mod care să asigure nu doar finalizarea acestuia, ci și sustenabilitatea sa din toate punctele de vedere. Prin urmare, a fost mai înțelept să ne retragem decât să ne angajăm într-o inițiativă extrem de riscantă.

Aceasta a fost perioada în care Europa a cunoscut proiecte de succes pentru centre de interpretare a patrimoniului. Și în Croația a început deschiderea unor astfel de centre. Am contribuit cu cercetarea mea la realizarea unui proiect menit să prezinte patrimoniul natural și cultural al unui parc național. Aceasta a implicat elaborarea unui plan detaliat pentru amenajarea centrului de interpretare și prezentare. Lucrările au fost împărțite în funcție de diferite profesii și specializări. În cele din urmă, grupul pe care l-am condus a finalizat planul expozițional, care a fost acceptat și consfințit printr-un contract. Cu toate acestea, compania responsabilă de implementarea proiectului nu a ținut cont de niciuna dintre sugestiile noastre, iar expoziția a fost realizată conform conceptului lor, care era complet contrar ideilor de bază pe care le-am schițat în plan. Patrimoniul istoric a fost plasat, la propriu, în pod (cel mai convenabil loc pentru a depozita „lucruri vechi” și a le lăsa să se acopere de praf, ferite de privirile curioase) și prezentat în cel mai învechit și conservator mod posibil. Acest lucru a contrazis ideea noastră inițială pentru expoziție și a ignorat expertiza și rezultatele cercetărilor pe termen lung. Aceasta a reflectat o problemă fundamentală: lipsa comunicării între discipline. Arhitecții care au proiectat expoziția ar fi trebuit să încorporeze în viziunea lor asupra expoziției descoperirile istoricilor, arheologilor, etnologilor și antropologilor care lucrează în zona vizată. Sarcina lor ar fi trebuit să fie integrarea acestor descoperiri în viziunea lor, iar toate acestea ar fi trebuit să fie rezultatul unei munci multidisciplinare și interdisciplinare.

Lăsând deoparte această experiență specifică, deși nu este un caz izolat și poate fi utilă oricui se angajează în proiecte similare, putem pune, în general, întrebarea: care este sustenabilitatea unor astfel de centre de interpretare?

Unele dintre aceste centre vor supraviețui cu siguranță datorită fundamentelor solide și instituțiilor serioase care le susțin, dar multe, din păcate, nu vor reuși, din cauza frecvenței scăzute, a costurilor ridicate de întreținere sau pur și simplu pentru că vizitatorii se satură de conținut similar. Acest lucru nu înseamnă că ar trebui să abandonăm astfel de proiecte; trebuie doar să luăm în considerare cu atenție sustenabilitatea lor financiară și să planificăm funcționarea pe termen lung a unui astfel de centru.

9.5 Dincolo de comercializare: autenticitate vs. tradiții inventate

În acest moment, aș pune următoarea întrebare: este patrimoniul cu adevărat un produs turistic și ceva care ar trebui să aibă exclusiv valoare comercială pentru a supraviețui? Patrimoniul, atunci când este integrat în proiectele de dezvoltare ale comunităților locale, poate servi într-adevăr ca o bază sănătoasă pentru identitatea, conștiința de sine, respectul de sine și recunoașterea acestora. Recunoașterea în bogăția diversității, spre deosebire de uniformitatea comercială globală și multinațională. Din păcate, în ultima vreme, am fost bombardați cu falsificarea patrimoniului istoric sub forma unor festivaluri și evenimente „istorice” complet inventate, care sunt din ce în ce mai numeroase în oferta noastră turistică. În realitate, situațiile și fenomenele reale, oricât de dificilă ar fi reconstituirea lor, sunt adesea mult mai fascinante și mai interesante.

Conținutul educațional ar trebui pregătit în conformitate cu standardele pedagogice și cu nevoile diferitelor grupe de vârstă, niveluri de interes și nivelul general de educație al fiecărui potențial utilizator. Prin urmare, în astfel de proiecte sunt necesare o abordare interdisciplinară, transdisciplinară și multidisciplinară, precum și munca în echipă. Este posibil ca un om de știință sau un cercetător să nu fie familiarizat cu aspectele pedagogice ale procesului educațional, dar datele sale, bine documentate și publicate, sunt esențiale pentru ca educatorii să le integreze în activitatea lor. Comunicarea este crucială în acest context. Procesul continuă cu implicarea unui expert în interpretarea patrimoniului, care va adapta „povestirea” despre patrimoniu la vârsta, nivelul de educație și interesele utilizatorului

final. Lăsăm îmbinarea prezentărilor vizuale, textuale și multimedia în seama celor care sunt experți în acest domeniu. Am putea continua la nesfârșit, dar realitatea ne va opri — alături de o serie întreagă de limitări care ne vor îngreuna munca. Cu toate acestea, este dificil, dacă nu chiar imposibil, ca toate aceste aspecte să se regăsească într-o singură persoană. Prin urmare, atingerea tuturor acestor obiective necesită arta de a găsi echilibrul optim între posibilitățile reale, ideile fundamentale și rezultatele dorite.

9.6 Parteneriatul cu comunitatea și consolidarea capacităților

În cele din urmă, să ne întoarcem la început. Fără inițiativa cercetătorului, pe de o parte, și a comunității locale, pe de altă parte, nimic din ceea ce a fost descris mai sus nu ar fi realizabil. Legăturile verticale și orizontale dintre infrastructura de cercetare, comunitatea academică, instituțiile culturale și, mai presus de toate, pasionații sinceri de patrimoniu, fie din cadrul comunităților locale, fie din afara acestora, sunt elemente esențiale ale acestui proces complex. O experiență pozitivă a venit din partea inițiativei locale care m-a susținut după ce am început cercetarea unui sit vast și solicitant, fără niciun sprijin din partea infrastructurii instituției mele de origine sau a resurselor regionale și locale. De fapt, la doar câțiva ani după începerea cercetării sistematice, a fost înființată o asociație locală pentru promovarea valorilor patrimoniului istoric din regiune, cu sarcina principală de a sprijini oamenii de știință care lucrau activ în acest domeniu. În scurt timp, am lansat împreună o revistă științifică, prima și singura din regiune, am organizat conferințe științifice și am inițiat o serie de alte activități. De exemplu, în colaborare cu grădinița locală, am lucrat la educarea și informarea copiilor cu privire la activitățile de cercetare și la patrimoniul pe care îl vor moșteni de la noi. De asemenea, am colaborat cu elevii din școlile primare și gimnaziale din zonă. În prezent, pregătim, în colaborare cu administrația locală și primarul satului, o prelegere pentru locuitorii satelor din apropiere despre cercetările sistematice pe care le-am desfășurat în trecut și care continuă în acest an. La început, membrilor acestei asociații nu le-a fost ușor să justifice timpul investit în aceste activități, nici în fața

familiilor lor, nici în fața celor din comunitatea locală. Aceste eforturi erau adesea privite cu suspiciune, prudență și, foarte des, cu neînțelegere.

9.7 Evoluția actuală: Spre un centru interpretativ-educativ

Astăzi, se află în pregătire un amplu proiect de centru interpretativ și educațional, destinat comunității locale, tuturor vizitatorilor externi posibili și comunității academice. Se proiectează infrastructura necesară pentru continuarea cercetării, laboratoare pentru prelucrarea rezultatelor, săli de conferințe și capacități de cazare pentru munca de teren și formarea practică a studenților instituției noastre și ai altor instituții academice. În plus, va exista un centru de interpretare a patrimoniului, care va servi și ca loc de informare cu privire la stadiul actual al cercetării. Sunt în curs pregătirile pe teren pentru accesul la situri și dezvoltarea unor trasee educative de plimbare. Desigur, nimic din toate acestea nu ar fi complet fără o sală comunitară și un loc de întâlnire pentru locuitorii din zonă. Încă de la început, acum douăzeci de ani, ne-am asigurat că resursele financiare obținute din diverse surse rămân, pe cât posibil, în comunitatea locală. Fie că a fost vorba de angajarea ocazională a colaboratorilor, de cazare și masă, de întreținerea parcului auto sau de alte nevoi potențiale, toate eforturile au fost îndreptate spre asigurarea faptului că patrimoniul a fost cercetat, protejat și evaluat în mod adecvat. Integrarea acestuia în proiectele de dezvoltare devine astfel posibilă și de dorit. Centrele de interpretare deschid oportunități de angajare locală ca paznici, lucrători în servicii, ghizi și așa mai departe. Capacitățile de cazare existente vor fi ocupate de vizitatori care vor rămâne în comunitate mai mult de o zi, așa cum se întâmplă adesea în prezent. Vor exista, de asemenea, oportunități de comercializare a produselor agricole locale, a produselor artisanale și a altor bunuri. Antreprenorii creativi vor găsi oportunități de a concepe tururi cu bicicleta, drumeții sau excursii călare, explorând siturile interesante împrăștiate în întreaga zonă. Toate acestea ar consolida comunitatea, potențialul său economic și intelectual și, poate, chiar ar opri emigrarea tinerilor rezidenți cu studii superioare. Văd aici o nișă pentru angajarea absolvenților noștri de istorie, arheologie, istoria artei, etnologie și antropologie culturală, precum și de limbi clasice și moderne.

Aceștia ar putea găsi de lucru, cu o pregătire suplimentară, ca interpreți ai patrimoniului, mediatori ai narațiunilor rezultate din cercetare, folosind competențele dobândite în timpul studiilor.

Proiectul european menționat mai sus, dedicat interpretării și prezentării patrimoniului istoric, demonstrează clar disproporția dintre finanțarea cercetării și cea a interpretării. Cu foarte puține excepții, cercetarea este finanțată din bugetele naționale. Uniunea Europeană finanțează și susține interpretarea și prezentarea, cu mențiunea explicită că fondurile nu sunt destinate cercetării. În acest caz, s-au alocat patru sau cinci milioane de euro pentru prezentare și interpretare. Pentru cercetarea unei părți a unui sit, care ar servi totodată și prezentării acestuia în fața vizitatorilor, s-au alocat mai puțin de patruzeci de mii de euro. Această disparitate nu numai că evidențiază limitele potențialului economic național, ci reflectă și o anumită atitudine față de patrimoniu. Ce vom interpreta și prezenta dacă nu l-am cercetat?

Concluzie: Pentru cine și pentru ce?

La început și la sfârșit, întrebarea rămâne: pentru cine și pentru ce facem toate acestea? Răspunsul este: numai și exclusiv pentru comunitate și în cadrul comunității. Pentru fiecare membru al acelei comunități, fără excepție. Nimic mai mult și nimic mai puțin decât atât. Fără iluzii, este un drum anevoios și plin de spini, plin de sacrificii, obstacole și dificultăți. Adesea, fără înțelegerea celor de la care avem cea mai mare nevoie de înțelegere. Numai prin muncă perseverentă și prezență constantă pe teren, prin comunicare, uneori chiar fără succes, putem pune bazele dezvoltării patrimoniului. În cele din urmă, comunitatea însăși ar trebui să-i recunoască importanța și să devină interpretul său autentic.

Referințe

StudySmarter. (17 septembrie 2024). *Valoarea patrimoniului cultural: semnificație și importanță*.

<https://www.studysmarter.co.uk/explanations/hospitality-and-tourism/tourism-economics/cultural-heritage-value/journals.plos>

Brooks, C., Waterton, E., Saul, H. și Renzaho, A. (2023). Explorarea relațiilor dintre turismul de patrimoniu, dezvoltarea durabilă a comunității și sănătatea și bunăstarea comunităților gazdă: o revizuire sistematică. *PLoS ONE*, 18(3), articolul e0282319.

<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0282319studysmarter+1>

Kashyap, V., & Thakur, V. (2025). Impactul turismului axat pe patrimoniul cultural asupra economiilor locale. *Journal of Informatics Education and Research*, 5(4), 429–434.

<https://jier.org/index.php/journal/article/download/3604/2867/6379jier>

Gestionarea conservării și protejării PCI

Capitolul 5

Franko Ćorić, conferențiar universitar, doctor

Sanja Lončar, conferențiar universitar, dr.

Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Croația

1. Introducere

Patrimoniul cultural imaterial este definit în Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (UNESCO 2003) ca fiind

„practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, competențele – precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora – pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca făcând parte din patrimoniul lor cultural. Acest patrimoniu cultural imaterial, transmis din generație în generație, este recreat în mod constant de comunități și grupuri ca răspuns la mediul lor, la interacțiunea lor cu natura și la istoria lor, și le conferă un sentiment de identitate și continuitate, promovând astfel respectul pentru diversitatea culturală și creativitatea umană.”

Patrimoniul cultural imaterial definit în acest mod se manifestă în următoarele domenii: „(a) tradiții și expresii orale, inclusiv limba ca vehicul al patrimoniului cultural imaterial; (b) artele spectacolului; (c) practici sociale, ritualuri și evenimente festive; (d) cunoștințe și practici privind natura și universul; (e) meșteșugurile tradiționale.” Termenul **de „patrimoniu viu”** este, de asemenea, utilizat pentru patrimoniul cultural imaterial. Alte termeni folosiți pentru anumite practici, competențe și cunoștințe sunt: patrimoniu tradițional, tradiție, folclor, cultură spirituală, cultură socială etc. Termenul **de**

„**bun cultural imaterial**” este utilizat pentru patrimoniul cultural imaterial înscris în Registrul oficial al bunurilor culturale.

Protejarea patrimoniului cultural imaterial, adică a bunurilor culturale imateriale, este reglementată de **documente și legislație internaționale și naționale**. Cel mai important document la nivel internațional este Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (2003). Prin ratificarea acestei convenții, statele naționale și-au asumat obligația de a-și construi propriul sistem de salvagardare a patrimoniului cultural imaterial. În consecință, sistemele (legile naționale, reglementările, organismul de punere în aplicare a convenției, procedurile etc.) diferă de la un stat național la altul. În unele țări, pe lângă legea națională privind protecția și conservarea patrimoniului cultural, există și alte reglementări juridice care se referă (parțial) la patrimoniul cultural imaterial (de exemplu, reglementări privind proprietatea intelectuală, coduri de etică etc.). Printre alte documente la nivel internațional, trebuie menționate Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (cunoscută sub numele de Convenția de la Faro) (2005) și Carta internațională și Ghidul ICOMOS privind siturile cu patrimoniu cultural imaterial (2024).

Conservarea și păstrarea patrimoniului cultural includ o serie de proceduri și activități menite să păstreze patrimoniul și să-l transmită generațiilor viitoare. Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (UNESCO 2003) a definit **salvagardarea patrimoniului cultural imaterial** ca fiind

„măsurile menite să asigure viabilitatea patrimoniului cultural imaterial, inclusiv identificarea, documentarea, cercetarea, conservarea, protecția, promovarea, valorificarea, transmiterea, în special prin educația formală și non-formală, precum și revitalizarea diverselor aspecte ale acestui patrimoniu”.

Conservarea patrimoniului cultural imaterial este o „responsabilitate comună” (Convenția de la Faro, 2005) a tuturor părților interesate din sistemul de protecție și conservare a patrimoniului cultural, inclusiv autoritățile de stat, regionale și locale, instituțiile culturale (muzee, arhive, biblioteci etc.), instituțiile de învățământ (școli, facultăți), comunitățile locale, grupurile, familiile și indivizii. Comunitățile, grupurile și indivizii au un rol

special în salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. Aceștia sunt oameni „care participă direct sau indirect la practicarea și/sau transmiterea unui element (sau a unui ansamblu de elemente) al patrimoniului cultural imaterial și/sau care îl consideră parte a patrimoniului lor cultural” (UNESCO 2016:6). Practicienii, păstrătorii sau purtătorii de tradiții sunt considerați a fi aceia „care dețin cunoștințe speciale despre un element specific sau care au un rol special în transmiterea sau punerea în practică a patrimoniului cultural imaterial” (ibid.).

Acest text definește pe scurt și oferă exemple de măsuri de bază pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

2. Identificarea și inventarierea patrimoniului cultural imaterial

Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (UNESCO 2003) recomandă identificarea și inventarierea patrimoniului cultural imaterial. **Identificarea** implică procesul de descriere și denumire a unui sau mai multor elemente specifice ale patrimoniului cultural imaterial în contextul lor și de distingere a acestora de alte elemente. Procesul de identificare a patrimoniului cultural imaterial conduce la **inventariere** – înscrierea unui element specific al patrimoniului cultural imaterial în inventarul (lista) patrimoniului cultural imaterial. Inventarele patrimoniului cultural imaterial pot exista la nivel național, regional, local sau pentru comunități și grupuri individuale. Ele reprezintă adesea primul pas în formularea unor planuri concrete pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (UNESCO, s.a.1).

În diferite state naționale se aplică abordări diferite în **crearea unui inventar (listă) al patrimoniului cultural imaterial**. În același timp, este un proces atât de sus în jos, cât și de jos în sus, la care pot participa diverse părți interesate (persoane fizice, comunități locale, asociații, cercetători, autorități etc.) (UNESCO, s.a.1). Crearea unui inventar al patrimoniului cultural imaterial ar trebui să fie un proces continuu și ar trebui să implice membrii comunității în cauză (UNESCO 2003). Procesul de identificare și inventariere a

patrimoniului cultural imaterial se bazează pe cercetare și pe elaborarea de documentație.

Cercetarea are ca scop „o mai bună înțelegere a unui element (sau a unor grupuri de elemente) al patrimoniului cultural imaterial prin explorarea formelor, a funcțiilor sociale, culturale și economice, a practicilor sale, a modurilor de transmitere și a trăsăturilor artistice și estetice, a istoriei sale și a dinamicii creării și recreării sale” (UNESCO 2016: 9). Cercetarea ar trebui să vizeze continuarea practicii și transmiterii patrimoniului cultural imaterial și ar trebui pregătită împreună cu comunitatea (ibid.). În funcție de elementul sau fenomenul de patrimoniu cultural imaterial, cercetarea poate implica aplicarea unor metode specifice de cercetare și implicarea unor cercetători din diferite discipline (etnologie și antropologie, studii de folclor, etnocoologie, etnomuzicologie, limbă și literatură, studii religioase, istoria artei etc.). Există tradiții diferite de cercetare și documentare a patrimoniului cultural imaterial în diferite state naționale. În țările europene, purtătorii acestor activități sunt adesea instituții înființate în secolele al XIX-lea și al XX-lea, precum academiile de științe și arte, facultățile, institutele, muzeele etc. În epoca modernă, centrele pentru patrimoniul imaterial și organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) desfășoară adesea activități de cercetare și documentare.

Documentarea se realizează prin „înregistrarea patrimoniului cultural imaterial în starea și varietatea sa actuală, prin transcriere și/sau mijloace audiovizuale, precum și prin colectarea documentelor care se referă la acesta” (UNESCO 2016: 9). Documentația poate include diverse suporturi și formate de înregistrare (text scris, înregistrări audio, înregistrări video etc.). În unele comunități există modalități specifice de documentare a patrimoniului cultural imaterial (de exemplu, texte sacre, cărți de modele sau șabloane etc.) (ibid.). Documentele create și colectate sunt adesea păstrate în arhive, muzee, biblioteci sau pot fi accesate în baze de date online. Uneori, disponibilitatea și diseminarea documentației pot constitui o măsură de salvagardare a patrimoniului cultural imaterial. Înregistrările existente pot stimula creativitatea și pot constitui un stimulent pentru transmiterea și conservarea patrimoniului cultural imaterial. În epoca modernă, numeroase

instituții au lucrat la digitalizarea documentației privind patrimoniul cultural imaterial și au creat arhive digitale cu scopul de a pune documentația la dispoziția utilizatorilor (Lončar 2018).

3. Transmiterea și revitalizarea patrimoniului cultural imaterial

Pentru a conserva patrimoniul cultural imaterial într-o comunitate, este necesară **practicarea și transmiterea** continuă a unui element viabil. Transmiterea patrimoniului cultural imaterial are loc „atunci când practicienii și alți purtători ai tradiției din cadrul unei comunități transmit altora practicile, abilitățile, cunoștințele și ideile legate de patrimoniul cultural imaterial, în vederea punerii lor în practică în viitor. Formele tradiționale de transmitere pot fi mai mult sau mai puțin formale” (UNESCO 2016:30). Prin urmare, este important să se creeze circumstanțe favorabile pentru repetare, adică pentru practicarea continuă în cadrul familiei și/sau al comunității, de exemplu prin educație. Dacă o astfel de transmitere nu există, trebuie planificate și puse în aplicare acțiuni deliberate pentru a consolida viabilitatea unui element al patrimoniului cultural imaterial.

Revitalizarea patrimoniului cultural imaterial implică „consolidarea practicilor și expresiilor patrimoniului cultural imaterial care sunt grav amenințate” și este considerată o măsură adecvată atunci când patrimoniul cultural imaterial „demonstrează cel puțin un anumit grad de vitalitate în cadrul comunității sau grupului în cauză și nu a încetat să fie un patrimoniu cultural imaterial viu” (UNESCO 2016: 25-26).

Revitalizarea practicii și transmiterii patrimoniului cultural imaterial poate include diverse activități, cum ar fi sensibilizarea comunității, încurajarea înființării unei organizații care să promoveze salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, analizarea riscurilor la adresa salvagădării, încurajarea practicienilor experimentați să transmită cunoștințe, competențe și valori, asigurarea educației și formării, crearea unui mediu adecvat din punct de

vedere al condițiilor materiale pentru continuarea practicii și transiterii etc. (ibid.: 6).

4. Înregistrarea

Procedura de înregistrare a patrimoniului cultural imaterial implică un proces juridic în cadrul căruia elementele patrimoniului cultural imaterial sunt evaluate, identificate și înscrise în registrul național al bunurilor culturale imateriale. Această procedură diferă de la un stat la altul și depinde de legislația națională. Broșura UNESCO menționează experiențele din Bulgaria, Brazilia și Venezuela (UNESCO, s.a.1: 12-14). În acest context, ne vom concentra asupra experienței croate.

Registrul bunurilor culturale este o listă cuprinzătoare a tuturor bunurilor culturale aflate sub protecție națională. Registrul bunurilor culturale al Republicii Croația (*Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*) a fost înființat în 1999. Ministerul Culturii și Mass-media din Croația este responsabil de administrarea acestui registru public, care a fost creat în conformitate cu *Legea privind protecția și conservarea bunurilor culturale* din 1999. În 2004, primele cinci elemente de patrimoniu cultural imaterial au fost înscrise în registrul național (Hrovatin 2012: 126). Croația se numără printre liderii europeni în ceea ce privește numărul de bunuri culturale de patrimoniu imaterial înregistrate și protejate: 211 de elemente în Registrul național al bunurilor culturale; 18 înscrieri pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității, 1 înscriere pe Lista patrimoniului cultural imaterial care necesită măsuri urgente de salvagardare, 2 înscrieri în Registrul bunelor practici de salvagardare (Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, UNESCO – Patrimoniul cultural imaterial, Croația). Acesta este rezultatul multor ani de muncă intensă a Departamentului pentru Bunuri Culturale Imateriale, înființat în cadrul Ministerului Culturii, care a convocat periodic un comitet special. La întocmirea listei în vederea înscrierii în registrul național au participat experți din cadrul Ministerului Culturii, al

Institutului de Cercetări Etnologice și Folcloristice, al Institutului de Limbă și Lingvistică Croată, al Catedrei de Etnologie și Antropologie Culturală a Facultății de Științe Umaniste și Sociale a Universității din Zagreb, precum și o serie de experți din mai multe muzee și departamente de conservare ale Ministerului Culturii (Hrovatin 2012: 126).

Scopul clasificării și înregistrării este de a consemna 1) acele bunuri culturale imateriale care încă mai pot fi transmise generațiilor tinere, 2) bunurile culturale imateriale de o importanță deosebită pentru Republica Croația, precum și 3) bunurile culturale imateriale care sunt mai puțin recunoscute sau de o calitate inferioară, dar care, dintr-un anumit motiv, sunt foarte importante pentru comunitatea locală (Hrovatin 2012: 127). Primele îndoieli apărute la întocmirea listei pentru registru au fost legate de clasificarea patrimoniului cultural imaterial: dacă acesta ar trebui înregistrat ca 1) o îndemânare tradițională, un meșteșug, o cunoaștere, un obicei, o practică socială sau un dans, ca 2) un bun cultural individual legat de o anumită familie sau zonă, sau 3) în funcție de utilizarea unei tehnici specifice de realizare a obiectului tradițional. Practica de înregistrare a clarificat mai multe posibilități, astfel încât registrul include tradiții practicate de una sau mai multe persoane sau familii, precum și tradiții practicate doar în anumite zone, dar și cele prezente în mai multe regiuni. Există, de asemenea, exemple de înregistrare a tradițiilor care au fost reconstituite sau revitalizate, și chiar a unor tradiții mai noi, create pe baza unei combinații de cunoștințe și abilități multiple, deoarece comunitatea locală se identifică cu acestea (ibid.).

Clasificarea rareori schimbă atitudinea purtătorilor față de patrimoniu, ci îi încurajează în principal să îl conserve în continuare și îi face conștienți de importanța evaluării profesionale a patrimoniului lor. Decizia de a înregistra un bun imaterial specific este întotdeauna unică și, în unele cazuri, nu pot fi respectate categoriile și regulile predefinite, precum și o formă unică de descriere a bunului cultural.

Formularul de cerere pentru propunerea instituirii protecției unui bun cultural imaterial, elaborat de Ministerul Culturii, cuprindea următoarele categorii: denumirea bunului, informații despre solicitant, date de identificare ale bunului cultural: 1) date istorice (prima mențiune,

documentație, surse istorice și prezentare istorică), 2) descrierea bunului cultural (metoda de interpretare, punere în practică, producție, întreținere, reguli etc.), 3) purtătorii tradiției/cunoștințelor/competențelor și semnificația pe care bunul o are pentru comunitate, starea actuală (descriere, schimbări față de modelele istorice etc.), propuneri privind măsurile de protecție a bunului (nevoi, metode de conservare, planuri etc.), note și anexe (Hrovatin 2012: 129). Toate propunerile sunt discutate în cadrul ministerului și al departamentelor de conservare și, cu ajutorul experților, se decide sub ce denumire, în ce categorie și pentru ce zonă geografică urmează să fie protejat bunul cultural.

Măsurile de protejare sunt elaborate pe baza particularităților patrimoniului în sine și a recomandărilor UNESCO. În funcție de tipul bunului, acestea pot include: întocmirea și păstrarea înregistrărilor referitoare la acesta, încurajarea transmiterii și îngrijirii în mediul original și în alte medii, includerea bunului în programele de planificare, asigurarea durabilității prin educație, identificare, promovare, valorificare, transmitere prin educație formală și non-formală, revitalizarea bunului, evaluare profesională și științifică, cercetare suplimentară și sensibilizarea publicului (Hrovatin 2012, p. 132). Există, de asemenea, un Registru UNESCO al bunelor practici de protejare a patrimoniului cultural imaterial (Registrul UNESCO al bunelor practici de protejare).

Înregistrarea bunurilor culturale imateriale în inventarul național a fost una dintre condițiile prealabile pentru **înscrierea pe două liste UNESCO**: Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității și Lista patrimoniului cultural imaterial care necesită salvagardare urgentă. Pe lângă un formular specific, a fost necesară pregătirea a zece fotografii, declarații sau înregistrări ale purtătorilor care să menționeze în mod expres acordul lor cu privire la nominalizarea bunului cultural pentru listele UNESCO, precum și un scurtmetraj, o bibliografie și, dacă este necesar, o discografie referitoare la acel bun cultural (Hrovatin 2012: 130).

Deși, în unele cazuri, decizia de a înregistra un bun poate depinde de atitudinea oarecum subiectivă a anumitor experți UNESCO, precum și de formularea explicațiilor din dosarele de nominalizare și de activități

suplimentare de lobby politic și profesional, criteriul care s-a dovedit până acum a fi cel mai important este vitalitatea anumitor practici și semnificația pe care comunitatea o atribuie acestora (Hrovatin 2012: 130-131). **Dispariția patrimoniului** se produce din cauza efectelor negative ale globalizării, a emigrării populației din zonele rurale, a migrației cauzate de războaie, a lipsei de motivație a noilor generații de a învăța meșteșugurile tradiționale etc.

Efectele inventarierii constau în intensificarea proiectelor existente și inițierea unor noi proiecte de salvagardare a patrimoniului imaterial. Nu numai că a început să se acorde o atenție specială bunurilor înregistrate, dar și restul patrimoniului tradițional este revitalizat și conservat, chiar și acele elemente care nu au, deocamdată, perspectiva de a fi înregistrate (Hrovatin, 2012: 132).

Cele mai frecvente efecte negative ale înscrierii pe liste se referă la anumite aspecte ale turismului (turismul de masă, exploatarea excesivă a patrimoniului, idealizarea patrimoniului în scopuri turistice etc.), la emigrarea din zonele rurale și la scăderea numărului de persoane care preiau cunoștințele și abilitățile tradiționale (Hrovatin, 2012: 132).

5. Sensibilizarea cu privire la patrimoniul cultural imaterial

Sensibilizarea cu privire la patrimoniul cultural imaterial presupune informarea cu privire la diversitatea și răspândirea acestuia, la amenințările și riscurile care îi afectează sustenabilitatea, la necesitatea protejării sale și la acțiunile propuse în acest sens, precum și la Convenție în general (UNESCO, s.a.). La sensibilizarea cu privire la patrimoniul cultural imaterial pot participa diverse niveluri și părți interesate, de exemplu organisme internaționale (UNESCO), organisme de stat, mass-media, instituții culturale, instituții de învățământ, centre pentru patrimoniul imaterial, ONG-uri și alte organizații, educatori și sectorul privat. Sensibilizarea cu privire la patrimoniul cultural imaterial poate fi îndreptată către publicul larg sau către grupuri-țintă (de exemplu, tinerii). Promovarea și valorificarea – ca instrumente de sensibilizare – vizează „creșterea valorii atribuite patrimoniului atât în cadrul comunităților în cauză, cât și în afara acestora” (UNESCO 2106). În

popularizarea patrimoniului cultural imaterial, în special în rândul publicului larg, mass-media, televiziunea, radioul și internetul joacă un rol major. Instituțiile culturale participă la popularizarea patrimoniului cultural imaterial prin organizarea de conferințe publice, expoziții și crearea de materiale promoționale, iar consiliile de turism și administrațiile locale – prin organizarea de evenimente publice, manifestări și festivaluri. Centrele de interpretare și centrele pentru vizitatori pot fi dedicate unui element sau fenomen specific al patrimoniului cultural imaterial și pot avea un rol important în sporirea înțelegerii patrimoniului cultural imaterial prin diverse forme de comunicare. Acestea se concentrează de obicei pe activități precum expoziții muzeale permanente și temporare, conferințe publice, ateliere cu grupuri specifice de vizitatori etc. (Lončar 2018).

6. Educația

Educația joacă un rol esențial în transmiterea patrimoniului cultural imaterial. Transmiterea cunoștințelor, abilităților și practicilor poate avea loc în cadrul comunității și al familiei, „de la părinte la copil, de la maestru la discipol ca parte a unui rit de inițiere sau de la profesor la elev într-un cadru educațional mai mult sau mai puțin formal” (UNESCO 2016:10). Atunci când modalitățile tradiționale de transmitere a cunoștințelor, abilităților și practicilor în cadrul familiei și al comunității devin ineficiente, este necesar să se planifice alte modalități de transmitere, adesea prin intermediul educației organizate. Convenția solicită statelor părți „să asigure recunoașterea, respectarea și valorificarea patrimoniului cultural imaterial prin programe educaționale” (ibid.). Instituțiile de învățământ sunt astfel considerate noi spații care pot asigura transmiterea patrimoniului cultural imaterial către noile generații (UNESCO s.a. 2).

Educația formală este acea formă de educație care se desfășoară „în diverse instituții acreditate, conform unor programe aprobate, cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și competențele necesare pentru nevoile personale, sociale și profesionale, prin care se obțin diplome și calificări recunoscute” (s.n. s.a.). Educația formală este cel mai adesea implementată ca „educație structurală, regulată și determinată cronologic, destinată

tinere (de obicei cu vârste cuprinse între 5 și 25 de ani) în școlile primare și secundare, la universități și în cadrul programelor specializate de învățământ profesional și superior de tip regulat. Pe lângă această formă de educație, ea include și educația formală a adulților” (ibid.). Educația formală necesită timp și personal calificat (profesori). Informațiile despre patrimoniul cultural imaterial pot fi incluse în discipline individuale la toate nivelurile de învățământ, prin manuale, materiale didactice și activități extracurriculare (atelieri, excursii, vizite la muzee etc.). Se recunoaște că învățământul profesional și carierele legate de patrimoniul cultural imaterial joacă un rol semnificativ în conservarea anumitor cunoștințe, competențe și practici (Kelemen și Lončar 2019). La nivel universitar, cursurile dedicate patrimoniului cultural imaterial, în special în domeniile etnologiei și antropologiei culturale, muzicologiei, limbii și literaturii etc., pot contribui la cercetarea patrimoniului cultural imaterial și la reflecția critică asupra protejării acestuia. Rețelele universitare care au fost înființate în ultimii ani ajută la conectarea programelor de studiu și a cadrelor didactice care includ informații despre patrimoniul cultural imaterial în predarea lor.

Educația non-formală se referă la „proces de învățare organizate care vizează formarea adulților pentru muncă, pentru diverse activități sociale și pentru dezvoltarea personală” (s.n. s.a.). Această formă de educație nu conduce la dobândirea de noi calificări, noi diplome sau la avansarea pe scara calificărilor (ibid.). Cu toate acestea, educația non-formală este necesară pentru transmiterea diverselor competențe și cunoștințe, de exemplu prin ateliere, cursuri (de scurtă durată), învățare comunitară, activități de consolidare a capacităților, seminarii, conferințe, programe de voluntariat, asociații școlare și cooperative, activități de proiect etc.

Învățarea informală are loc în afara instituțiilor de învățământ și implică învățarea fără instruire, adică situații în care o persoană trăiește o experiență (când vede ceva nou, aude ceva, face ceva) și, în acest fel, se creează în mod neintenționat o experiență de învățare. Este vorba de „învățare neintenționată” (din perspectiva celui care învață) care „rezultă din activitățile cotidiene legate de muncă, familie sau timp liber” (s.n. s.a.). De exemplu, cunoștințele despre patrimoniul cultural imaterial pot fi dobândite prin

observare, lectură, utilizarea mijloacelor de informare în masă, vizitarea târgurilor comerciale etc. Procesul creativ de transmitere intergenerațională, care se află în centrul protejării patrimoniului cultural imaterial și prin care acesta este recreat în mod constant, este considerat o formă de educație informală (UNESCO s.a.2).

Având în vedere că patrimoniul cultural imaterial poate face parte din educație la diferite niveluri și sub diferite forme și poate include persoane de vârste și roluri diferite în procesul de salvagardare a patrimoniului cultural imaterial (purători de cultură, profesioniști în domeniul patrimoniului, educatori, mentori, studenți, factori de decizie etc.), salvagardarea patrimoniului cultural imaterial face parte, de asemenea, din **educația pe tot parcursul vieții, adică din învățarea pe tot parcursul vieții**.

7. Finanțarea

Convenția solicită statelor părți să „adopte măsuri juridice, tehnice, administrative și financiare adecvate” cu scopul de a înființa sau consolida instituții în domeniul gestionării patrimoniului cultural imaterial și al transmiterii acestui patrimoniu, asigurând apoi accesul la patrimoniul cultural imaterial, înființând instituții dedicate patrimoniului cultural imaterial și facilitând accesul la acestea (UNESCO 2003).

La **nivel național** pot exista diverse programe ale Ministerului Culturii (cereri publice de propuneri pentru programe culturale, programe care sprijină amatorismul cultural și artistic, noile medii de comunicare și editurile), diverse programe ale ministerelor turismului, economiei și agriculturii, precum și ale altor instituții, cum ar fi Camera de Comerț.

La **nivel regional, municipal și local**, pot exista, de asemenea, diverse programe și proiecte care pot fi încurajate și sprijinite prin consilierea oferită de experți din diverse instituții. Prin crearea unui mediu favorabil și a unui interes sporit, precum și cu sprijinul instituțiilor locale și de stat, se creează condițiile necesare pentru implementarea diverselor proiecte (Hrovatin 2012: 132).

Concluzie

Ideea care a stat la baza elaborării Convenției din 2003 a fost aceea de a păstra tradițiile pentru generațiile viitoare (UNESCO 2003). Documentarea în sine nu poate garanta transmiterea cunoștințelor. În cazul tradițiilor, transmiterea cunoștințelor direct de la o persoană la alta este mai importantă (Hrovatin 2012: 132). Cel care învață dobândește cunoștințe prin observare și imitație. Etnologii și alți experți pot participa la elaborarea de proiecte în care cunoștințele tradiționale ar putea fi aplicate în viața modernă, pot contribui la pregătirea programelor pentru depunerea de candidaturi la licitații și granturi locale și naționale, la stabilirea cooperării internaționale și la alte activități similare.

Pentru a obține rezultate mai bune și pe termen lung, este important să se includă un număr mai mare de persoane și grupuri dintr-o anumită comunitate și să se țină seama de alte elemente ale patrimoniului (patrimoniul imobil, mobil și natural) (ICOMOS 2024).

Înscrierea și protejarea patrimoniului cultural imaterial recunoaște în mod semnificativ eforturile depuse de indivizi, grupuri și comunități în transferul continuu al competențelor și cunoștințelor imateriale. Aceasta poate constitui o bază pentru crearea de produse bine concepute destinate introducerii pe piață și pentru noi utilizări ale patrimoniului imaterial. Pe lângă sentimentul de apartenență și identitate, patrimoniul imaterial poate îmbunătăți calitatea vieții, stimula creativitatea și constitui baza unei viziuni diferite asupra lumii (Hrovatin 2012: 134). Acesta poate stimula diverse activități care pot integra patrimoniul în proiecte de dezvoltare durabilă și pot contribui la diversitatea culturală.

Referințe

Consiliul Europei. 2005. Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (cunoscută sub numele de Convenția de la Faro). Link: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>

Hrovatin, Mirela. 2012. Procesele de conservare și inventariere a bunurilor culturale imateriale în Croația. *Anuarul protecției monumentelor culturale din Croația*, 36: 125-136. Link: <https://hrcak.srce.hr/129558>

ICOMOS. 2024. *Capitolul internațional și orientări privind siturile cu patrimoniu cultural imaterial*. Link: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Secretariat/2024/AGA_2024/Documents_de_travail/6-1-1_Report_ICH_Charter_Guidelines.pdf

Kelemen, Petra și Sanja Lončar. 2019. „Patrimoniul cultural imaterial și formarea profesională – oportunități și posibilități”. În: *Patrimoniul imaterial între practică și registre. A 15-a ediție a seriei „Paralele între etnologia slovenă și cea croată”*, ed. Ana Svetel și Tihana Petrović Leš. Ljubljana – Zagreb: Societatea Etnologică Slovenă – Societatea Etnologică Croată, 123–147.

Lončar, Sanja. 2018. Patrimoniul cultural imaterial – măsuri de protecție și conservare (materiale didactice pentru cursul „Patrimoniul cultural imaterial” la Catedra de Etnologie și Antropologie Culturală, Facultatea de Filosofie, Universitatea din Zagreb) / Patrimoniul cultural imaterial – măsuri de protejare (materiale didactice pentru cursul „Patrimoniul cultural imaterial” de la Catedra de Etnologie și Antropologie Culturală, Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Universitatea din Zagreb).

UNESCO. 2003. Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. Link: <https://ich.unesco.org/en/convention>

UNESCO. 2016. *Punerea în aplicare a Convenției UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial în Croația, Zagreb, 20-24 septembrie 2016*. (Textul unui participant).

UNESCO. 2017. Integrarea patrimoniului cultural imaterial în educație. (Raport)

UNESCO. s.a.1. Identificarea și inventarierea patrimoniului cultural imaterial. Link: <https://ich.unesco.org/doc/src/01856-EN.pdf> (accesat la 6.1.2025.)

UNESCO. s.a.2. Despre patrimoniul viu și educație. Link: <https://ich.unesco.org/en/about-01159> (accesat la 6 ianuarie 2025.)

Site-uri web

UNESCO – Patrimoniul cultural imaterial: <https://ich.unesco.org/en/home>
(accesat la 6 ianuarie 2025.)

UNESCO – Patrimoniul cultural imaterial, Croația,
<https://ich.unesco.org/en/state/croatia-HR?info=elements-on-the-lists>
(accesat la 6 ianuarie 2025.)

UNESCO – Registrul bunelor practici de protejare a patrimoniului cultural imaterial <https://ich.unesco.org/en/register> (accesat la 6 ianuarie 2025)

Registrul bunurilor culturale ale Republicii Croația,
<https://registar.kulturnadobra.hr/#/> (accesat la 6 ianuarie 2025)

s.n. s.a. Săptămâna învățării pe tot parcursul vieții – Glosar:
<https://www.cjelozivotno-ucenje.hr/pojmovnik/> (accesat la 6.1.2025.)

Practici de patrimoniului cultural imaterial și implicarea comunității

Capitolul 6

Sónia Avelar

Facultatea de Economie și Afaceri – CEEApIA – Universitatea din Azore

Susana Goulart Costa

Facultatea de Științe Sociale și Umane – Departamentul de Istorie - CHAM

Flávio Tiago

Facultatea de Economie și Afaceri – CEEApIA – Universitatea din Azore

1. Introducere

Turismul durabil (TD) joacă un rol vital în conservarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) prin armonizarea valorilor economice, socioculturale și de mediu. Conform UNESCO, patrimoniul cultural imaterial (PCI) cuprinde tradițiile, cunoștințele, abilitățile și formele de expresie pe care comunitățile le prețuiesc ca parte a identității lor culturale. Aceste practici, transmise din generație în generație, sunt esențiale pentru menținerea diversității culturale și a rezilienței. ST oferă o modalitate de a interacționa cu PCI într-un mod respectuos, generând beneficii socio-economice pentru comunitățile locale și recunoscând în același timp PCI ca un aspect viu al culturilor actuale, nu doar ca un simplu produs turistic. Un principiu fundamental al turismului durabil este respectarea identității culturale, ceea ce înseamnă protejarea tradițiilor locale și prevenirea comercializării sau exploatării acestora. Acesta încurajează interacțiunile autentice între vizitatori și comunități, promovând respectul reciproc și păstrând autenticitatea practicilor culturale. Această implicare a comunității este esențială, oferind localnicilor posibilitatea de a

concepe și supraveghea proiecte turistice care le protejează patrimoniul, beneficiind în același timp de avantaje economice. Astfel, prin alinierea turismului la valorile culturale, comunitățile își pot spori bunăstarea socială și își pot menține tradițiile vii. Turismul durabil asigură, de asemenea, că beneficiile economice rezultate din activitățile legate de patrimoniul cultural imaterial sunt împărțite în mod echitabil, sprijinind mijloacele de subzistență și motivând conservarea patrimoniului. Această abordare contribuie la susținerea patrimoniului cultural imaterial pentru generațiile viitoare prin documentarea, promovarea și revitalizarea practicilor culturale. Educarea vizitatorilor cu privire la patrimoniul cultural imaterial le adâncește aprecierea, le îmbogățește experiențele și ajută la protejarea acestor tradiții prețuite.

2. Bazele conceptuale

2.1 ST și patrimoniul cultural imaterial

UNESCO a adoptat Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) încă din 2003. După cum s-a menționat anterior, PCI cuprinde practicile, cunoștințele, abilitățile și formele de expresie pe care comunitățile, grupurile și indivizii le prețuiesc ca parte a identității lor culturale. Patrimoniul cultural material poate fi atins și văzut, dar ICH se referă la aspectele nemateriale — acele tradiții și expresii bogate care se transmit din generație în generație. (a se vedea Tabelul 1).

Tabelul 1. Expresii ale ICH

Expresie a ICH	Descriere	Potențial	Puncte slabe
Tradiții orale	Povestiri, proverbe, cântece și incantații.	Păstrează memoria și identitatea comunității; promovează învățarea	Vulnerabile la pierdere dacă nu sunt practicate sau documentate în mod activ; depind de

		intergenerațională .	memorie și de transmiterea orală.
Ritualuri și ceremonii	Ceremonii religioase, evenimente festive și practici sociale.	Consolidarea coeziunii sociale; cultivarea identității spirituale și comunitare.	Riscul de comercializare sau de denaturare prin intermediul turismului poate scădea odată cu schimbările sociale.
Meșteșuguri tradiționale	Olarit, țesut, sculptură în lemn, prelucrarea metalelor.	Pun în valoare creativitatea și inovația; susțin mijloacele de trai prin meșteșuguri.	Poate intra în declin din cauza industrializării și a lipsei de interes din partea tinerelor generații.
Cunoștințe ecologice tradiționale	Cunoștințe despre lumea naturală, inclusiv tehnici agricole, practici medicinale și strategii de sustenabilitate.	Promovarea sustenabilității ecologice; adaptarea la provocările de mediu.	Pierderea relevanței în contextul modern; riscul de dispariție odată cu urbanizarea și lipsa documentării.
Artele spectacolului	Dans, muzică și teatru.	Implică publicul din punct de	Predispose la diluare sau

		vedere emoțional; păstrează narațiunile și tradițiile culturale.	interpretare eronată, necesită resurse și platforme pentru o practică susținută.
Obiceiuri locale și practici sociale	Sărbătorile recoltei, festivitățile comunitare și alte tradiții modelează interacțiunile comunitare.	Consolidarea legăturilor comunitare; cultivarea unui sentiment de apartenență și continuitate.	Acestea se pot eroda odată cu modernizarea și schimbările de stil de viață, existând riscul de a deveni simple elemente simbolice pentru turism.

UNESCO subliniază că, atunci când vine vorba de protejarea patrimoniului cultural imaterial (PCI), comunitățile ar trebui să se afle în prim-planul procesului decizional (UNESCO, 2003). Această abordare contribuie la asigurarea faptului că turismul respectă și promovează patrimoniul fără a-l denatura sau a-l comercializa. De asemenea, este esențial ca practicile culturale să fie prezentate într-un mod care să le onoreze cu adevărat esența și integritatea. Atunci când comunitățile se implică în turism, obiectivul este acela de a proteja semnificațiile și funcțiile originale ale practicilor PCI. În această perspectivă, turismul poate fi de fapt un instrument puternic de sensibilizare cu privire la patrimoniul cultural imaterial, ajutând oamenii să dezvolte o înțelegere și o apreciere mai profundă a diversității culturale. De aceea, turismul durabil reprezintă un punct central în orientările UNESCO, subliniind faptul că turismul ar trebui să susțină durabilitatea pe termen lung a patrimoniului cultural. Aceasta înseamnă gestionarea atentă a fluxurilor turistice pentru a preveni ca turismul de masă să copleșească sau să modifice practicile culturale.

2.2 Implicarea comunității în turism

Ideea implicării comunităților în planificarea și gestionarea turismului se bazează pe mai multe cadre teoretice care pun în lumină dinamica și efectele acestora asupra dezvoltării durabile a turismului. Aceste teorii pun bazele înțelegerii modului în care se poate încuraja și menține participarea comunității în moduri care să conducă la practici turistice echitabile și eficiente.

Figura 3. Schema de bază a participării comunității la planificarea și gestionarea turismului

Teoria capacitării sociale (empowerment) subliniază cât de important este ca comunitățile să preia controlul asupra propriei lor dezvoltare. Din perspectiva turismului, aceasta înseamnă implicarea locuitorilor în procesul decizional și asigurarea faptului că opiniile lor sunt luate în considerare în modelarea activităților turistice care le afectează viața și mijloacele de trai (Joo et al., 2020). Teoria recunoaște că comunitățile locale dețin cunoștințe și perspective valoroase despre mediul și cultura lor, care sunt esențiale pentru planificarea turismului durabil. Atunci când comunitățile sunt împuternicite, li se oferă șansa de a modela în mod activ dezvoltarea turismului. În acest fel, aceasta reflectă cu adevărat valorile, prioritățile și modul lor de viață.

Pe de altă parte, teoria schimbului social oferă o perspectivă diferită, sugerând că oamenii se angajează în interacțiuni pe baza evaluării costurilor și beneficiilor. În contextul turismului, aceasta înseamnă că locuitorii sunt mai dispuși să se implice în inițiative turistice dacă consideră că beneficiile, precum câștigurile economice, îmbunătățirea infrastructurii și revitalizarea culturală, depășesc eventualele dezavantaje, cum ar fi daunele aduse mediului sau comercializarea culturii (Chang, 2021). Prin urmare, asigurarea unei distribuții echitabile a beneficiilor turismului și abordarea preocupărilor comunității sunt esențiale pentru încurajarea participării în acest cadru.

Teoria stakeholderilor (părților interesate) ne lărgeste înțelegerea, subliniind necesitatea de a lua în considerare interesele tuturor celor afectați de dezvoltarea turismului (Theodoulidis et al., 2017). Aceasta include comunitățile locale, turiștii, întreprinderile, organismele guvernamentale și organizațiile neguvernamentale (ONG-uri). Teoria subliniază importanța echilibrării priorităților adesea conflictuale ale acestor diverse părți interesate pentru a obține rezultate care să fie atât durabile, cât și incluzive. Pentru a planifica în mod eficient turismul în acest cadru, este esențial să recunoaștem cât de interconectate sunt aceste părți interesate și să lucrăm în direcția unor soluții colaborative care să respecte drepturile și interesele tuturor celor implicați.

Teoria guvernantei colaborative se concentrează pe valoarea parteneriatelor și a eforturilor colective dintre diferiți actori implicați în planificarea și gestionarea turismului. Această perspectivă recunoaște faptul că nicio

organizație nu dispune singură de toate resursele, cunoștințele sau expertiza necesare pentru o dezvoltare turistică de succes. În schimb, ea promovează luarea deciziilor în comun, rezolvarea comună a problemelor și învățarea reciprocă între părțile interesate (Valderrama & Polanco, 2024). Prin valorificarea punctelor forte și a punctelor de vedere ale diverselor părți implicate, guvernanta colaborativă încurajează incluziunea și inovarea, devenind astfel un cadru puternic pentru teoria părților interesate.

Teoria capitalului social evidențiază modul în care rețelele sociale, încrederea și reciprocitatea joacă un rol crucial în dezvoltarea comunității. Atunci când comunitățile dispun de un capital social puternic, acestea se află într-o poziție mult mai favorabilă pentru a se uni în vederea unei acțiuni colective și a se implica activ în planificarea și gestionarea turismului (Zhao et al., 2011). De aceea este atât de important să se construiască și să se consolideze capitalul social prin inițiative care să promoveze încrederea, să sporească coeziunea comunității și să cultive obiective comune — aceste elemente sunt esențiale pentru succesul proiectelor de turism bazat pe comunitate.

Împuternicirea, schimbul social, includerea părților interesate, guvernanta colaborativă și cadrele de capital social aduc fiecare ceva unic atunci când vine vorba de înțelegerea modului în care comunitățile se pot implica cu adevărat în dezvoltarea turismului. Merită menționat faptul că aceste teorii nu sunt izolate; ele pot funcționa împreună pentru a crea o abordare mai cuprinzătoare a participării comunității. Bazându-se pe aceste perspective, planificatorii și managerii din domeniul turismului pot concepe strategii care să susțină dezvoltarea durabilă, respectând și reflectând în același timp aspirațiile comunităților locale.

3. Beneficiile practicilor de turism durabil pentru patrimoniul cultural imaterial

Unul dintre avantajele remarcabile ale turismului durabil (TD) este capacitatea sa de a oferi sprijin financiar destinat protejării și valorificării patrimoniului cultural imaterial (PCI). Prin crearea unui model economic care atrage fonduri din turism, păstrând în același timp autenticitatea expresiilor

culturale, comunitățile pot asigura resursele de care au nevoie pentru a-și proteja patrimoniul fără a depinde excesiv de subvenții externe sau de asistență guvernamentală. Să luăm, de exemplu, modul în care turismul poate servi drept scenă pentru meșteșugarii, artiștii și practicienii culturali locali, permițându-le să-și etaleze talentele. Tocmai de aceea, UNESCO (2003) subliniază că comunitățile implicate în turism își pot reinvesti veniturile în domenii vitale precum infrastructura, inițiativele educaționale și formarea talentelor locale, asigurându-se că patrimoniul cultural nu este doar conservat, ci și transmis generațiilor viitoare. Veniturile generate de ateliere, expoziții și vânzarea de obiecte de artizanat tradiționale pot fi utilizate pentru formarea generațiilor tinere, asigurându-se astfel continuitatea acestor cunoștințe valoroase. În Bhutan (Khadi, 2019), fondurile provenite din turismul cultural sunt direcționate către susținerea practicării continue a artelor și meșteșugurilor tradiționale, asigurându-se astfel că aceste tradiții rămân vii și în continuă evoluție.

Practicile ST pot consolida comunitățile locale, oferindu-le posibilitatea de a-și pune în valoare și de a-și interpreta propriul patrimoniu, asigurându-se că practicile culturale sunt prezentate într-un mod autentic. Atunci când practicienii locali sunt implicați în conceperea și gestionarea turismului, acest lucru contribuie la transmiterea patrimoniului cultural imaterial (PCI) într-un mod care rămâne fidel sensului și semnificației sale originale. În plus, strategiile de turism durabil încurajează colaborarea dintre părțile interesate din domeniul turismului și comunitățile locale. Prin unirea forțelor, aceste grupuri pot crea sisteme care să asigure că beneficiile turismului sunt orientate către protejarea patrimoniului cultural imaterial. Să luăm ca exemplu Kenya, unde comunitățile Maasai au colaborat cu operatorii de ecoturism pentru a dezvolta experiențe culturale care susțin în mod direct practicile locale legate de patrimoniu. Fondurile generate de aceste inițiative turistice contribuie la formarea de noi meșteșugari și artiști, asigurând transmiterea cunoștințelor și abilităților de la o generație la alta. O abordare similară poate fi observată în Mirandela, Portugalia, unde implicarea comunității în conservarea limbii locale a dus la experiențe turistice unice.

Turismul are potențialul de a crea oportunități de angajare semnificative pentru meșteșugarii, ghizii și artiștii locali, permițându-le să-și câștige traiul în timp ce își celebrează patrimoniul cultural. Prin oferirea de experiențe autentice — precum participarea la ceremonii tradiționale sau învățarea meșteșugurilor de la maeștri pricepuți — turismul încurajează generațiile tinere să îmbrățișeze aceste practici, asigurându-se că acestea vor prospera în anii ce vor urma. Acest aspect educațional al turismului cultivă o apreciere autentică pentru diversitatea culturală și aprofundează înțelegerea vizitatorilor cu privire la importanța conservării patrimoniului cultural.

Mai mult, turismul durabil poate facilita dialogul intercultural, creând spații pentru împărtășirea cunoștințelor culturale și cultivarea respectului pentru diferențele noastre. Este esențial să subliniem că turismul durabil adoptă o abordare holistică a conservării, îmbinând protecția patrimoniului cultural cu conservarea mediului nostru natural. Multe practici ale patrimoniului cultural imaterial (PCI) sunt strâns legate de peisajul natural, inclusiv tehnicile agricole tradiționale, metodele de vopsire naturală și înțelepciunea ecologică care susține utilizarea durabilă a terenurilor. La fel ca în Noua Zeelandă, comunitatea maori a integrat turismul cultural în inițiativele sale de protejare a mediului, înțelegând că păstrarea cunoștințelor tradiționale despre pământ este crucială nu doar pentru identitatea culturală, ci și pentru sustenabilitatea ecologică (Barcham, 2020). În mod similar, în Insulele Azore, moștenirea vânătorii de balene a fost transformată în turism de observare a balenelor, unde cultura locală legată de balene se reflectă în suveniruri, povestiri și expozate muzeale.

4. Provocări și riscuri

4.1 Superturismul și comercializarea

Superturismul și comercializarea reprezintă obstacole reale în eforturile de protejare a patrimoniului cultural imaterial. Poate părea ironic, având în vedere că aceste provocări provin adesea de la turiștii care doresc să se cufunde în experiențe culturale autentice. Atunci când un loc este invadat de vizitatori, comunitățile locale pot simți presiunea de a-și modifica sau chiar

de a-și comercializa practicile, ritualurile și obiceiurile tradiționale doar pentru a satisface așteptările turiștilor sau pentru a câștiga bani. Acest lucru poate duce la „punerea în scenă” a spectacolelor culturale, în care ceremoniile sacre sunt scurtate, simplificate sau scoase din context, erodându-le treptat semnificația și importanța inițială. Comodificarea — transformarea practicilor culturale în produse comercializabile — prezintă riscuri semnificative pentru autenticitatea și integritatea patrimoniului cultural imaterial. Atunci când expresiile culturale sunt tratate ca mărfuri, semnificațiile și contextele lor reale pot fi ușor distorsionate sau pierdute. Acest lucru duce adesea la un proces de simplificare, standardizare și adaptare a tradițiilor pentru a se potrivi cerințelor pieței, rezultând în reprezentări superficiale ale unor practici culturale bogate și complexe.

Presiunea de a comercializa în cantități mari meșteșugurile tradiționale, muzica sau bucătăria poate compromite cu adevărat calitatea și autenticitatea. În loc să se mențină metodele și materialele tradiționale, interesele comerciale impun adesea schimbări sau chiar denaturări ale tradițiilor culturale doar pentru a spori profiturile. Acest lucru poate duce la spectacole care par regizate, la ritualuri excesiv de „sterilizate” sau la apariția unor „pseudotraditii” lipsite de adevărată profunzime culturală (Young & Markham, 2020). Tinerii din aceste comunități, privind patrimoniul lor în principal printr-o lentilă economică, ar putea pierde interesul pentru conservarea și practicarea tradițiilor lor în forma lor autentică.

Aceasta creează o situație delicată: deși turismul poate aduce beneficii economice și poate crește gradul de conștientizare la nivel global cu privire la tradițiile culturale, el riscă totodată să transforme patrimoniul imaterial într-o simplă formă de divertisment, punând în pericol autenticitatea și supraviețuirea pe termen lung a acestuia. Mai mult, așteptările turiștilor joacă un rol enorm, întrucât mulți dintre aceștia caută experiențe ușor accesibile și distractive. Pentru a răspunde acestor cerințe, comunitățile ar putea ajunge să-și modifice sau să-și standardizeze tradițiile, pierzând în acest proces bogatele semnificații culturale în favoarea unor oferte mai ușor de comercializat. Lipsa controlului comunității asupra modului în care este reprezentată cultura sa nu face decât să înrăutățească lucrurile. Atunci când

persoanele din afară preiau controlul asupra procesului decizional, cresc șansele de interpretare greșită și de exploatare. Ritualurile sacre pot fi transformate în marfă, iar tradițiile semnificative pot fi banalizate, totul din cauza faptului că profitul este prioritizat în detrimentul conservării culturale (Mihalic, 2020). Această comercializare poate duce, de asemenea, la apropierea culturală, în care elemente ale unei culturi sunt preluate de persoane din afară fără o înțelegere sau un respect adecvat. Acest lucru nu numai că denaturează acele practici culturale, dar poate, de asemenea, să offenseze și să submineze însăși identitatea culturii respective.

Pierderea autenticității rezultată din comercializare are implicații profunde pentru comunități. Un efect major este pierderea identității culturale, întrucât practicile care devin obiecte de comercializare adesea nu reușesc să transmită valorile culturale care leagă comunitățile între ele. Autenticitatea este profund legată de valoarea culturală; atunci când practicile culturale sunt transformate în mărfuri, semnificația lor poate scădea atât pentru localnici, cât și pentru turiști, ceea ce poate împiedica eforturile de menținere și celebrare a patrimoniului (Ricky, 2022). În plus, comercializarea poate adânci decalajele sociale și economice. În timp ce entitățile externe pot obține profit, comunitățile locale beneficiază adesea foarte puțin și suportă povara culturală și socială, ceea ce poate agrava inegalitățile existente și poate genera conflicte interne (Mihalic, 2020). Pentru a face față provocărilor generate de comercializare, este esențial să ne angajăm în practici de turism durabil care pun accentul pe conservarea culturală și pe împuternicirea comunităților. Se poate obține un impact pozitiv prin susținerea proiectelor de turism bazate pe comunitate, promovarea comercializării etice a patrimoniului cultural și încurajarea interacțiunilor respectuoase între turiști și localnici. Aceste strategii sunt esențiale pentru menținerea autenticității și integrității patrimoniului cultural imaterial, asigurându-se în același timp că turismul are un efect pozitiv asupra bunăstării comunităților locale.

4.2 Lipsa capacității de acțiune a comunității

Comunitățile locale se confruntă adesea cu dificultăți semnificative atunci când vine vorba de a avea un cuvânt de spus în procesele decizionale din

domeniul turismului. Aceste obstacole le pot priva de capacitatea de a controla modul în care patrimoniul lor cultural este prezentat, protejat și valorificat. În multe cazuri, puterea de a lua decizii cu privire la dezvoltarea turismului este deținută de actori externi, precum funcționari guvernamentali, corporații multinaționale sau mari operatori turistici. Aceasta creează un dezechilibru în care comunitățile locale, în special grupurile marginalizate, se regăsesc cu o influență redusă asupra modului în care turismul afectează practicile lor culturale și mediul înconjurător. Atunci când aceste comunități sunt excluse din dialog, ele riscă să-și piardă controlul asupra propriului patrimoniu. O altă provocare constă în faptul că multe comunități locale nu dispun adesea de mijloacele financiare și de cunoștințele tehnice necesare pentru a se implica în mod eficient în planificarea și gestionarea turismului. Comunitățile mai mici pot întâmpina dificultăți în dezvoltarea și gestionarea inițiativelor turistice care să le protejeze patrimoniul și, în același timp, să le permită să beneficieze de pe urma turismului. În plus, există adesea o lacună în ceea ce privește educația sau conștientizarea în rândul comunităților locale cu privire la efectele potențiale ale turismului asupra patrimoniului lor cultural. Fără o înțelegere solidă a modului în care turismul poate servi drept instrument pentru dezvoltarea durabilă, aceste comunități ar putea rata șansa de a-și apăra drepturile sau de a se asigura că nevoile lor sunt reflectate în politicile turistice. Pe măsură ce infrastructura turistică se dezvoltă, locuitorii se pot vedea nevoiți să se mute pentru a face loc acestor dezvoltări. Să luăm, de exemplu, Veneția; creșterea bruscă a turismului a dus la strămutarea multor locuitori, deoarece aceștia nu își mai pot permite să locuiască în oraș, din cauza costului de trai în creștere determinat de aflulul de turiști (UNESCO, 2017). Pe măsură ce comunitățile se adaptează la presiunile turismului, ele pot experimenta o ruptură culturală care poate dilua esența practicilor lor culturale, ducând la o pierdere a autenticității și la un decalaj între patrimoniul comunității și expresiile sale moderne.

4.3 Preocupări legate de mediu

Practicile nesustenabile din siturile de patrimoniu cultural provoacă o reacție în lanț gravă care pune în pericol atât mediul, cât și chiar comorile culturale pe care comunitățile încearcă să le protejeze. Afluxul de turiști care se înghesuie în aceste locuri pune o presiune reală asupra resurselor locale. Acest lucru provoacă unele probleme grave, precum penuria de apă, defrișările și o creștere bruscă a consumului de energie. Aceste efecte nu numai că dezechilibrează ecosistemele locale, dar creează și riscuri majore pentru biodiversitate. Numărul tot mai mare de vizitatori duce la eroziunea solului, la deteriorarea vegetației și la perturbări ale ecosistemelor locale, ceea ce poate slăbi integritatea structurală a clădirilor istorice și a siturilor arheologice. Mai mult, poluarea apei cauzată de gestionarea deficitară a deșeurilor și de extracția excesivă a apelor subterane pentru facilitățile turistice accelerează degradarea structurilor antice, în special în locurile în care apa este vitală pentru peisajul cultural. Poluarea aerului provenită din dezvoltarea urbană și din sistemele de transport din apropiere eliberează substanțe nocive care pot coroda monumentele din piatră și elementele arhitecturale.

În plus, dezvoltarea necontrolată a infrastructurii turistice interferează adesea cu zonele tampon menite să protejeze aceste situri. Poluarea provenită din transport, cazare și activități turistice contaminează aerul, apa și solul, în timp ce gestionarea inadecvată a deșeurilor agravează daunele aduse mediului, creând atât riscuri vizuale, cât și de sănătate. Unele dintre aceste probleme au ieșit în evidență în timpul carantinei din perioada pandemiei de Covid, cum ar fi apa din Veneția care și-a schimbat culoarea. Schimbările climatice, alimentate de aceste practici nesustenabile, aduc noi provocări, precum fenomene meteorologice extreme, creșterea nivelului mării și modificarea regimului precipitațiilor, la care aceste situri de patrimoniu pur și simplu nu au fost construite să facă față. Deteriorarea fizică reprezintă, de asemenea, o preocupare, generată de supraaglomerare, comportamentul inadecvat al turiștilor și extinderea infrastructurii. Construcția de hoteluri, drumuri și alte facilități invadează habitatele naturale

și alterează peisajele istorice, în timp ce traficul pietonal crescut și utilizarea vehiculelor contribuie la eroziunea solului, pierderea vegetației și deteriorarea vestigiilor arheologice. Aceste efecte nu numai că diminuează semnificația estetică și culturală a siturilor de patrimoniu, ci pun în pericol și conservarea lor pe termen lung.

5. Recomandări și orientări viitoare

Programele de formare și consolidarea capacităților sunt esențiale pentru autonomizarea comunităților. Aceste inițiative personalizate pot oferi populației locale competențe valoroase în domeniul documentării culturale, al gestionării patrimoniului și al practicilor de turism durabil. Aceste programe ar trebui să se concentreze pe domenii precum povestirea, gestionarea ecoturismului și promovarea produselor culturale, încurajând în același timp spiritul antreprenorial și educația financiară. De asemenea, este esențial să se faciliteze transferul de cunoștințe între generații, contribuind la evoluția competențelor tradiționale în lumea de astăzi. Formarea în domeniul limbilor străine și al ospitalității poate pregăti membrii comunității să interacționeze cu turiștii din întreaga lume, rămânând în același timp fideli rădăcinilor lor culturale.

Abordările participative în planificarea turistică sunt la fel de importante. Atelierele incluzive ar trebui să le permită membrilor comunității să-și exprime opiniile cu privire la conturarea strategiilor turistice, asigurându-se că prioritățile și valorile lor sunt în prim-plan. Colaborarea cu părțile interesate, precum agențiile guvernamentale, ONG-urile și sectorul privat, poate contribui la crearea unei viziuni comune pentru dezvoltarea turismului. Monitorizarea și evaluarea impactului turismului prin intermediul unor evaluări conduse de comunitate asigură adaptarea gestionării la nevoile culturale, sociale și economice. În plus, instrumentele digitale pot spori promovarea patrimoniului cultural imaterial prin tururi virtuale, povestiri multimedia și platforme online. Stimulentele financiare și finanțarea pentru infrastructură și inițiative culturale pot susține aceste eforturi. Sensibilizarea turiștilor prin campanii educaționale favorizează respectul și înțelegerea.

Pentru a îmbina în mod eficient patrimoniul cultural imaterial cu turismul durabil, elaborarea politicilor strategice ar trebui să acorde prioritate implicării comunității, consolidării capacităților și metodelor participative. Prin punerea în aplicare a acestor strategii, turismul durabil poate proteja patrimoniul cultural imaterial, promovând conservarea culturală și încurajând în același timp dezvoltarea echitabilă.

Concluzie

Turismul durabil joacă un rol vital în protejarea patrimoniului cultural imaterial, oferind o modalitate bine organizată de a menține vii tradițiile, practicile și cunoștințele care modelează identitatea culturală. Prin promovarea unor schimburi culturale autentice, sprijinirea economiilor locale și încurajarea schimbului de cunoștințe între generații, turismul durabil contribuie la asigurarea faptului că patrimoniul cultural imaterial rămâne o parte vie și esențială a vieții comunității. De asemenea, acesta subliniază necesitatea unei participări incluzive, oferind comunităților puterea de a gestiona proiecte turistice care reflectă și onorează cu adevărat valorile lor culturale. Cu toate acestea, există provocări semnificative de înfruntat, precum comercializarea excesivă a culturii, daunele aduse mediului și pierderea autenticității, care necesită acțiuni imediate și coordonate. Atât factorii de decizie politică, cât și cercetătorii și practicienii trebuie să acorde prioritate integrării patrimoniului cultural imaterial în politicile de turism, să creeze programe de consolidare a capacităților pentru părțile interesate locale și să adopte metode de planificare participativă. Aceste măsuri sunt cruciale pentru construirea unui viitor durabil în care patrimoniul cultural imaterial și turismul responsabil și generativ să poată prospera împreună, oferind beneficii durabile atât pentru conservarea culturală, cât și pentru creșterea socio-economică.

Referințe

Chang, K. C. (2021). Factorii care influențează atitudinile față de dezvoltarea turismului pe baza teoriei schimbului social și a teoriei rețelelor sociale. *Asia*

Pacific Journal of Tourism Research, 26(2), 167-182. DOI: 10.1080/10941665.2018.1540438

Joo, D., Woosnam, K. M., Strzelecka, M., & Boley, B. (2020). Cunoaștere, autonomizare și acțiune: Testarea teoriei autonomizării în contextul turismului. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(1), 69-85. DOI: 10.1080/09669582.2019.1675673

Mihalic, T. (2020). Conceptualizarea supraturismului: o abordare bazată pe sustenabilitate. *Annals of Tourism Research*, 84, 103025. DOI: 10.1016/j.annals.2020.103025

Rickly, J. M. (2022). O trecere în revistă a cercetărilor privind autenticitatea în turism: Lansarea colecției curate a revistei *Annals of Tourism Research* dedicată autenticității. *Annals of Tourism Research*, 92, 103349. DOI: 10.1016/j.annals.2021.103349

Theodoulidis, B., Diaz, D., Crotto, F. și Rancati, E. (2017). Explorarea responsabilității sociale corporative și a performanței financiare prin prisma teoriei părților interesate în industria turismului. *Tourism Management*, 62, 173-188. DOI: 10.1016/j.tourman.2017.03.018

UNESCO (2003). *Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*.

Valderrama, E. L., & Polanco, J. A. (2024). Înțelegerea modului în care guvernanta colaborativă mediază turismul rural și dezvoltarea durabilă a teritoriului: o revizuire sistematică a literaturii de specialitate. *Tourism Recreation Research*, 49(4), 888-904. DOI: 10.1080/02508281.2022.2072653

Young, M., & Markham, F. (2020). Turismul, capitalul și transformarea locului în marfă. *Progress in Human Geography*, 44(2), 276-296. DOI: 10.1177/030913251982667

Zhao, W., Ritchie, J. B., & Echtner, C. M. (2011). Capitalul social și antreprenoriatul turistic. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1570-1593. DOI: 10.1016/j.annals.2011.02.006

Marketing și metode de promovare a PCI

Capitolul 7

Androniki Kavoura, Universitatea din Attica de Vest, Grecia

Eleni Martini, Universitatea din Attica de Vest, Grecia

Sofia Asonitou, Universitatea din Attica de Vest, Grecia

1. Introducere

Importanța patrimoniului cultural imaterial (PCI) este asociată cu cunoștințele transmise de la o generație la alta. Această transmitere a cunoștințelor are o valoare economică și socială în cadrul unui stat, poate fi legată atât de minorități, cât și de principalele grupuri sociale și este la fel de crucială atât pentru statele în curs de dezvoltare, cât și pentru cele dezvoltate (Gross-Gołacka, Kavoura, Asonitou și Martini, 2024).

Managementul cultural utilizează concepte din marketing care se bazează pe promovarea produselor și serviciilor și se referă la cei 4 P (produs, loc, promovare, preț). Acest capitol examinează factorii legați de managementul PCI, bazându-se pe conceptele descrise în teoria de marketing a celor 4 P, care pot fi implementate pentru inițierea unei campanii publicitare. Aceste concepte de bază sunt apoi analizate și corelate cu PCI.

2. Produsul

Patrimoniul cultural imaterial, așa cum este prezentat de UNESCO, nu trebuie doar conservat, ci și transmis generațiilor viitoare și promovat în beneficiul comunității locale, prin crearea de locuri de muncă conexe pentru populația locală.

În întreaga lume, multe forme de expresie culturală nu au o substanță tangibilă, deși au fost înregistrate. Aceste forme intangibile de expresie pot include: muzica, festivalurile, gastronomia, sportul etc. Aceste forme de cultură nu pot fi păstrate fizic, cum ar fi într-un muzeu, ci pot fi experimentate doar „prin intermediul unui vehicul care le exprimă. Astfel de vehicule culturale sunt denumite de ONU „Comori Umane” (https://en.wikipedia.org/wiki/Intangible_cultural_heritage).

În 2001, un comitet din Torino (Italia) a elaborat o definiție de lucru a „patrimoniului cultural imaterial”. Plecând de la opiniile exprimate la momentul Conferinței de la Washington și de la rezultatele unei serii de studii, UNESCO a elaborat o nouă definiție a patrimoniului cultural imaterial, descriindu-l ca fiind abilități și cunoștințe care se transmit de la oameni la alți oameni, care creează produse și implică spații esențiale pentru sustenabilitatea lor. În acest fel, se creează un sentiment de continuitate în rândul comunităților care urmăresc să păstreze identitatea culturală, dar și diversitatea culturală și creativitatea umanității (Matsuura, 2001).

În plus, se preconiza ca UNESCO să elaboreze un nou proces internațional pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. Salvagardarea ar trebui să se bazeze pe obiective specifice: a) conservarea creațiilor umane care ar putea dispărea pentru totdeauna; b) recunoașterea acestora la nivel global; c) consolidarea identității; d) posibilitatea cooperării sociale în cadrul grupurilor și între acestea; e) salvagardarea continuității istorice; f) promovarea diversității creative a umanității; g) facilitarea accesului la roadele acestei creativități.

UNESCO a adoptat Convenția din 2003 privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, luând în considerare atât patrimoniul imaterial, cât și cel material. Convenția a identificat aspecte ale vieții moderne, precum globalizarea, transformările sociale și intoleranța, care sunt expuse riscului de dispariție deoarece nu s-au luat măsuri pentru protejarea lor (UNESCO, 2024a).

Înțelegerea patrimoniului cultural imaterial al grupurilor etnice contribuie la dialogul intercultural și încurajează respectul reciproc pentru modurile diferite de gândire. Cu toate acestea, în era globalizării, este imperativ să se

găsească metode de conservare și transmitere a patrimoniului cultural imaterial către generația următoare, întrucât acesta reprezintă un factor esențial al diversității culturale (UNESCO, n.d.).

Documentul de la Nara privind autenticitatea întruchipează spiritul Cartei de la Veneția din 1964, se bazează pe acesta și îl îmbogățește, răspunzând domeniului extins de cercetare și intereselor legate de patrimoniul cultural în lumea modernă, inclusiv IPC (ICOMOS, 2012).

Documentul de la Nara face referire la faptul că, pentru a asigura dezvoltarea umană, trebuie să protejăm patrimoniul cultural.

În ultimii ani au apărut noi perspective și amenințări. Este imperativ să se examineze modul în care patrimoniul cultural imaterial interacționează cu tehnologia (inteligența artificială, realitatea virtuală), telecomunicațiile, hiperturismul, schimbările climatice, omogenizarea culturală, interacțiunea și fuziunea lingvistică, expansiunea urbană și dezvoltarea durabilă. În special, protecția limbilor este unul dintre cele mai importante elemente pentru conservarea patrimoniului cultural imaterial, potrivit lui Karl Von Habsburg (https://en.wikipedia.org/wiki/Intangible_cultural_heritage). În era globalizării și a conflictelor de identitate, limba poate deveni o țintă a atacurilor, ca bun cultural simbolic.

2. Locul

Gestionarea unei chestiuni legate de patrimoniul cultural imaterial vizează o zonă locală specifică și propune o propunere unică de vânzare (USP), care poate fi pusă în aplicare la nivel local, național și global.

Conceptul de loc se referă la rolul pe care îl joacă locul în distribuția acțiunilor dedicate patrimoniului cultural imaterial.

3. Promovarea

Pentru promovarea patrimoniului cultural imaterial, trebuie stabilit grupul țintă, astfel încât promovarea să se adreseze unor grupuri specifice (familii,

cupluri, tineri sau tuturor). Ar trebui să se pună accentul pe persoanele cu nevoi speciale (de exemplu, transmisiunea în direct a evenimentelor). De asemenea, este necesar să se stabilească perioada de desfășurare a unei astfel de campanii de promovare, precum și actorii și părțile interesate implicate. Trebuie stabilit și tipul campaniei publicitare, de exemplu, campanie de informare sau campanie de reamintire.

În ceea ce privește modul de desfășurare a promovării, este necesar un chestionar pentru a determina opiniile grupurilor-țintă, care se distribuie prin intermediul unui link Google. Pe baza răspunsurilor colectate, se vor stabili formatul și formularea campaniei (de exemplu, mesaj umoristic, serios sau realist), precum și abordarea vizuală.

Comunicarea vizuală a unor astfel de campanii face obiectul cercetării privind patrimoniul cultural imaterial (PCI) local și informațiile colectate și ar trebui realizată de designeri profesioniști și graficieni, în colaborare cu comunitățile locale și cu experți sau oameni de știință din domeniul respectiv al PCI. Rezultatul acestei munci în echipă va pune în evidență diversitatea în opoziție cu omogenitatea, care a predominat în secolul al XX-lea.

„... modernismul occidental al secolului al XX-lea a pus bazele unei hegemonii epistemologice a Occidentului în culturile regionale, dominând prin modele moderniste de cunoaștere, viață și existență, în conformitate cu formele globalizate de funcționare, producție, valori intelectuale și estetice” (Decolonising Design Group, 2019).

Un exemplu, printre altele, care s-a dovedit a fi o bună practică de design, este sistemul de branding și comunicare al unui oraș, care a fost conceput ținând seama de patrimoniul local și de valorile umane, transformate într-o identitate vizuală reprezentativă și modernă: (Câștigătorii premiilor D&AD, 2024).

În funcție de alegerea metodei de promovare, se vor utiliza mijloacele de comunicare corespunzătoare, tradiționale și/sau sociale, pe baza statisticilor care indică care dintre aceste mijloace sunt preferate de grupul țintă. Un exemplu de gestionare a patrimoniului cultural imaterial (PCI) este advertorialul, prin care se promovează o zonă și PCI-ul acesteia. Se propune,

de asemenea, utilizarea unor tehnologii inovatoare de interfață care fac legătura între lumea virtuală și cea fizică, precum aplicațiile de realitate augmentată, virtuală și mixtă, pentru a îmbunătăți experiența utilizatorului prin intermediul telefoanelor mobile și al expozițiilor online (Briciu, Briciu & Kavoura, 2020).

De asemenea, pot fi utilizate diverse instrumente pentru a încuraja participarea activă a tinerilor prin intermediul platformelor digitale, cum ar fi:

- Seria de jocuri Lego, platforme de jocuri online (H4GG, 2025; WKC Chronicles, 2025).

Utilizarea tehnologiilor moderne în promovarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) poate crea mediul adecvat pentru participarea noilor generații (studenți și elevi de liceu). Tinerii, fiind familiarizați cu evoluțiile tehnologice, găsesc un spațiu în care să se exprime, intrând în același timp în contact cu tradițiile, învățând despre trecutul lor și cultivând empatia.

Inteligența artificială este un alt exemplu de utilizare a tehnologiilor digitale, care poate oferi numeroase modalități de promovare și punere în valoare a tradițiilor locale, a artei, a muzicii sau a altor tipuri de cultură.

UNESCO recomandă statelor membre să integreze sistemele de IA, acolo unde este cazul, pentru „conservarea, îmbogățirea, înțelegerea, promovarea, gestionarea și accesibilitatea patrimoniului cultural material, documentat și imaterial, inclusiv a limbilor pe cale de dispariție, precum și a limbilor și cunoștințelor indigene” (Pinto, 2024).

Acțiunile guvernamentale sau comunitare pot include în programele lor de promovare programe educaționale actualizate legate de aplicarea sistemelor de IA în aceste domenii, asigurând o abordare participativă care vizează instituțiile, școlile și publicul larg. Sistemele de IA oferă oportunități și provocări în ceea ce privește patrimoniul cultural imaterial atunci când se adresează unor categorii specifice de utilizatori. De exemplu, atunci când se adresează comunităților, IA poate ajuta prin oferirea de programe inovatoare care vor comunica patrimoniul acestora unui public mai larg. În același timp,

comunitățile ar trebui să fie conștiente de riscul de abuz, întrucât acestea ar putea adopta interese comunitare „miope” sau explicații ale patrimoniului cultural imaterial dintr-o singură perspectivă, fără a putea lua în considerare multitudinea de opinii care pot exista cu privire la un subiect. Pentru utilizatorii obișnuiți, IA poate face patrimoniul cultural imaterial mai accesibil și mai interesant, dar există riscul de a induce în eroare prin dezinformare. În ansamblu, educația prin intermediul IA poate face patrimoniul cultural imaterial cunoscut unui public mai larg; cu toate acestea, există întotdeauna potențialul unei utilizări neetice a datelor (UNESCO, 2024b).

4. Prețul (costul)

Un alt aspect legat de promovarea patrimoniului cultural imaterial se referă la costurile acestei promovări. De exemplu, achiziționarea de timp și spațiu în mass-media tradițională și în rețelele sociale este decisivă pentru alegerea mijloacelor de comunicare care vor fi utilizate în promovarea patrimoniului cultural imaterial. Un exemplu ar fi costul tipăririi a 100 de afișe pentru un eveniment legat de promovarea patrimoniului cultural imaterial. Un sat cu 500 de locuitori ar avea nevoie de zece afișe de dimensiunea 50 x 70 cm, în timp ce pentru un oraș s-ar recurge la reclame în aer liber la stațiile de autobuz.

Pe lângă cunoașterea celor 4 P, al cincilea P este, de asemenea, legat de marketing și se referă la factorul „oameni”. Informațiile furnizate sunt esențiale și pot influența rezultatul general.

Trebuie să ținem cont de faptul că, deși există numeroase locații, ritualuri și evenimente legate de patrimoniul cultural imaterial, informațiile pot fi asimetrice. Aceasta înseamnă că poate exista o discrepanță între creatorul mesajului și consumator. Valoarea adăugată a efortului de promovare s-ar putea să nu fie asigurată dacă nu există informații clar definite despre patrimoniul cultural imaterial.

În plus, actorii implicați în promovarea patrimoniului cultural imaterial trebuie să aleagă tehnologia adecvată pentru fiecare locație, muzeu și colecție, ritualuri și credințe, evenimente și practici culturale. Nu toate

cazurile sunt promovate în același mod. De exemplu, un muzeu în aer liber necesită o abordare diferită față de cea a unui muzeu de mici dimensiuni. Un alt exemplu ar putea fi utilizarea unui ghid audio într-un loc care nu se potrivește cu patrimoniul zonei.

Este important să se pună accentul pe marketing, ținând cont de valorile patrimoniului cultural imaterial. Se recomandă planificarea strângerii de fonduri pentru promovarea patrimoniului cultural imaterial prin intermediul sponsorizărilor. Sponsorii pot participa prin afișarea logo-urilor lor distinctive în cadrul activităților promoționale. Se pot utiliza și acțiuni de promovare a vânzărilor, cum ar fi cardurile de fidelitate (abonamente de fidelitate); de exemplu, cei care vizitează o zonă pot acumula puncte și pot contribui la sustenabilitate și la protecția mediului, sau crearea de aplicații prin care participanții la un eveniment APC își pot recicla sticlele goale într-un mod ecologic. Marketingul experiențial poate fi, de asemenea, implementat în promovarea patrimoniului cultural imaterial (de exemplu, evenimente gastronomice legate de patrimoniul cultural imaterial). Acțiuni similare pot fi anunțate printr-un comunicat de presă și se poate realiza o analiză de afaceri (puncte forte, puncte slabe, oportunități, amenințări – SWOT) pentru a evalua punctele forte și punctele slabe ale promovării.

5. Tratarea etică a activităților de promovare

Promovarea pe scară largă a patrimoniului cultural imaterial (ICH) include tratarea etică a obiectelor culturale ale tuturor popoarelor și grupurilor. În special în cazul tehnologiilor de inteligență artificială (IA), trebuie să luăm în considerare modul în care acestea vor fi incluzive și respectuoase față de culturile și sistemele de cunoaștere ale popoarelor indigene. Din acest motiv, UNESCO a publicat Raportul privind popoarele indigene 2023 (Pinto, 2024).

Raportul evidențiază riscurile cu care se confruntă comunitățile etnice odată cu dezvoltarea inteligenței artificiale, inclusiv utilizarea abuzivă a datelor, prejudecățile culturale și potențiala excludere de la evoluțiile digitale.

Temele cheie ale raportului sunt suveranitatea datelor, dezvoltarea unei inteligențe artificiale incluzive, prejudecățile culturale și decalajul digital. În

ceea ce privește suveranitatea datelor, raportul recomandă ca comunitățile indigene să „păstreze controlul asupra datelor lor pentru a preveni exploatarea și a se asigura că cunoștințele lor culturale nu sunt deturnate” (Pinto, 2024). Comunitățile locale ar trebui, de asemenea, să fie implicate activ în dezvoltarea sistemelor de IA pentru a se asigura că valorile lor culturale sunt respectate și integrate. Toți participanții la realizarea produselor tehnologice care promovează patrimoniul cultural imaterial (PCI) ar trebui să ia în considerare modalitățile de a evita consolidarea stereotipurilor sau prezentarea înșelătoare a culturilor locale. În cele din urmă, agențiile guvernamentale și alte autorități ar trebui să țină seama de faptul că comunitățile indigene au adesea acces limitat la tehnologiile digitale și cunoștințe limitate despre acestea. Decalajul de cunoștințe și de acces ar trebui abordat în mod adecvat pentru a se asigura că acestea pot beneficia de aplicațiile de IA.

Dezvoltarea în continuare a cunoștințelor tradiționale și a expresiilor culturale impune ca comunitățile locale să fie respectate și ca drepturile lor să fie recunoscute, exercitate, conservate, controlate și deținute de acestea, împreună cu patrimoniul lor cultural și cunoștințele lor, inclusiv expresiile muzicale, cântecele, poveștile, ceremoniile, dansurile, simbolurile, limbile și cunoștințele. Acest patrimoniu este de obicei oral, nu aparține indivizilor și este transmis generațiilor viitoare. UNESCO a subliniat în rapoartele sale necesitatea recunoașterii juridice a cunoștințelor tradiționale și a expresiilor culturale pentru a le proteja împotriva utilizării abuzive. Toate tehnicile de promovare a patrimoniului cultural imaterial ar trebui să țină seama de protocoalele etice privind conservarea patrimoniului cultural (Adjei n.d.).

Guvernul australian a publicat protocoale etice privind modul de promovare a operelor de artă și a patrimoniului cultural indigen. De asemenea, acesta oferă scenarii de formare privind modul de aplicare a protocoalelor etice în promovarea expresiilor artistice și culturale tradiționale, precum și a cunoștințelor comunităților indigene (Creative Australia, n.d.).

Exemple de participare și implicare a cetățenilor în elaborarea strategiilor, a strategiei de branding și a promovării etice a comunităților locale, care pun

în valoare identitatea locală și contribuie la dezvoltarea durabilă, sunt enumerate mai jos, la următorul link: (City Nation Place, 2024).

Concluzie

Acest capitol subliniază importanța tehnicilor și metodelor de marketing pentru promovarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) într-un mod durabil și etic, atât în mediul digital, cât și în cel fizic, folosind tehnologii tradiționale și noi.

Referințe

Adjei, P. (2024). UNESCO, IA și patrimoniul cultural imaterial <https://ich.unesco.org/doc/src/66682-EN.pdf> accesat la 10.01.2025

Briciu, A., Briciu, V.-A., & Kavoura, A. (2020). Evaluarea gradului de „intelență” al orașului Brașov, România, în mediul virtual prin intermediul unei aplicații mobile pentru turismul cultural. *Sustainability*, 12(13), 5324. <https://doi.org/10.3390/su12135324>

City Nation Place (2024). Hall of Fame: Cele mai bune exemple de branding și marketing al locurilor, <https://www.citynationplace.com/hall-of-fame-15-of-the-best-place-branding-campaigns> accesat la 10.01.2025

Creative Australia (fără dată). Protocoale privind utilizarea proprietății culturale și intelectuale a popoarelor indigene în domeniul artelor. <https://creative.gov.au/investment-and-development/protocols-and-resources/protocols-for-using-first-nations-cultural-and-intellectual-property-in-the-arts/> accesat la 20.01.2025

Decolonising Design Group (2019). Decolonizarea și designul. În Bloomsbury Design Library Lesson Plans. Londra: Bloomsbury Publishing. <http://dx.doi.org/10.5040/9781350097964.003>

Câștigătorii premiilor D&AD (2024). Identitatea orașului Porto <https://www.dandad.org/awards/professional/2015/branding/24379/identity-for-porto/> accesat la 10.01.2025

Gross-Gołacka, E., Kavoura, A., Asonitou, S. și Martini, E. (2024). Capitolul „Perspectivă”: Conceptul de management al diversității ca abordare pentru combaterea inegalităților sociale, Intechopen <https://www.intechopen.com/chapters/1175796>

H4GG (2025) Platforma The Ultimate Game <https://h4gg.eu/> accesat la 20.01.2025

ICOMOS (2012) Documentul NARA privind autenticitatea <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/386-the-nara-document-on-authenticity-1994> accesat la 20.01.2025

Matsuura, K. (2001). Masa rotundă internațională: Patrimoniul cultural imaterial: definiții de lucru, <https://ich.unesco.org/en/events/international-round-table-intangible-cultural-heritage-working-definitions-00057> accesat la 10.01.2025

Pinto, C.M. (2024). Webinar despre IA și patrimoniul cultural imaterial, <https://ich.unesco.org/doc/src/66672-EN.pdf> accesat la 05.01.2025

UNESCO (2024a). Texte de bază privind Convenția din 2003 pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, UNESCO, Franța https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts_2024_version_EN.pdf

accesat la 10.01.2025

UNESCO (2024b). Webinar privind inteligența artificială și patrimoniul cultural imaterial (n.d.). <https://ich.unesco.org/en/events/webinar-on-artificial-intelligence-and-intangible-cultural-heritage-01012> accesat la 20.01.2025

UNESCO (f.d.) Ce este patrimoniul cultural imaterial <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003> accesat la 10.01.2025

WKC Chronicles (2025) Furtul de opere de artă – Cronicile lui Weiss Krezinsky <https://ivetagr.org/wkc/> accesat la 10.01.2025

Importanța conservării patrimoniului cultural imaterial, a înțelegerii și promovării proceselor de integrare în UE

Capitolul 8

Spasimir Domaradzki

Universitatea din Varșovia

„Cred că dezvoltarea unui sentiment de identitate europeană îmbogățește și consolidează identitatea și patrimoniul nostru local, regional și național, pe măsură ce deveniți parte a unei comunități de 500 de milioane de cetățeni care au istorii atât de bogate și culturi strâns legate între ele. Devenind europeni, veți împărtăși toate acestea. Consider că este minunat și inspirator faptul că, în Europa de astăzi, oricine se poate bucura de patrimoniul nostru cultural comun.”
(Tibor Navracsics, comisar pentru educație, cultură, tineret și sport, 15 noiembrie 2017)

1. Introducere

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) face parte din țesătura culturală a umanității și cuprinde tradiții orale, arte scenice, practici sociale, ritualuri, evenimente festive, precum și cunoștințe și competențe tradiționale. Conservarea PCI reprezintă în prezent o preocupare urgentă la nivel mondial, în special în Uniunea Europeană (UE), a cărei diversitate și patrimoniu comun constituie valori fundamentale ale integrării. Așa cum afirmă Hanna Schreiber, „politica UE privind patrimoniul cultural imaterial este un «proces în desfășurare»” (2019), determinată încă de vechile paradigme. Cu toate acestea, trebuie să reținem că conservarea PCI nu numai că asigură continuitatea practicilor tradiționale, ci și promovează înțelegerea reciprocă,

respectul și cooperarea între statele membre ale UE. Acest capitol analizează importanța conservării patrimoniului cultural imaterial, mecanismele disponibile pentru conservarea acestuia, eficiența lor și modul în care acestea contribuie la procesele de integrare ale UE.

2. De ce este importantă conservarea patrimoniului cultural imaterial

Conservarea patrimoniului cultural imaterial este importantă din mai multe motive. De exemplu, aceasta susține diversitatea culturală, un fundament al creativității și inovării umane. Fiecare practică, tradiție sau mod de exprimare are o viziune asupra lumii unică, care oferă o perspectivă asupra contextului și identității celor care o practică. Dacă nu reușim să conservăm astfel de tradiții, aspecte vitale ale civilizației umane s-ar pierde în favoarea unei culturi omogenizate. Diversitatea culturală contribuie la îmbogățirea societăților prin încurajarea creativității și inspirarea unor noi moduri de exprimare care stimulează inovațiile în artă, educație și alte sectoare.

În al doilea rând, patrimoniul cultural imaterial (PCI) favorizează coeziunea socială și sentimentul de apartenență. Festivalurile, ritualurile și practicile tradiționale creează legături sociale între oameni și generează dialogul intergenerațional, precum și transmiterea valorilor și a cunoștințelor. Atunci când oamenii participă activ la menținerea în viață și la celebrarea tradițiilor lor, devin mai atașați de identitatea lor și mândri de patrimoniul lor. O astfel de identitate colectivă poate reduce tensiunile sociale și poate genera unitate în societățile diverse din punct de vedere cultural. În plus, astfel de practici oferă platforme de reflecție colectivă care reafirmă obiectivele și aspirațiile comune.

În al treilea rând, protejarea patrimoniului cultural imaterial contribuie la dezvoltarea durabilă. Turismul cultural, de exemplu, aduce valoare economică comunităților, prezentând în același timp patrimoniul lor unic publicului global. Festivalurile, meșteșugurile și gastronomia pot atrage vizitatori și crea locuri de muncă, în special în zone îndepărtate cu puține alte oportunități. În plus, sistemele de cunoștințe tradiționale, în special în

agricultură, medicină și gestionarea resurselor, oferă soluții relevante pentru preocupările ecologice actuale. Astfel de sisteme pot contribui la abordarea provocărilor globale, precum schimbările climatice și pierderea biodiversității.

În cele din urmă, protejarea patrimoniului cultural imaterial promovează pacea și înțelegerea prin valori comune și respectul pentru diversitate. În contextul UE, acest aspect este deosebit de semnificativ, deoarece diversitatea și patrimoniul constituie fundamentele unei identități europene unite, dar diverse. Celebrarea și afirmarea diverselor forme de exprimare pot depăși xenofobia și pot favoriza dialogul intercultural. Atunci când societățile apreciază și recunosc patrimoniul altor popoare, ele pot crea societăți incluzive care permit respectul reciproc și cooperarea.

3. Mecanisme de conservare a patrimoniului cultural imaterial

Așa cum s-a discutat în capitolul 2, protecția patrimoniului cultural imaterial se bazează pe o combinație de abordări juridice, instituționale și comunitare. Aceste abordări se manifestă la nivel internațional, regional, național și local și, adesea, se completează reciproc.

Pilonul esențial la nivel internațional îl constituie Convenția UNESCO din 2003 privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, care oferă un cadru mondial pentru identificarea, documentarea și conservarea patrimoniului cultural imaterial. Aceasta încurajează statele părți să ia măsuri instituționale și juridice pentru salvagardarea patrimoniului. Statele părți la Convenție trebuie să întocmească inventare ale patrimoniului lor cultural imaterial și să prezinte rapoarte periodice privind acțiunile întreprinse. O astfel de recunoaștere la nivel mondial sporește, de asemenea, gradul de conștientizare și încurajează cooperarea la nivel mondial pentru conservarea tradițiilor aflate în pericol.

Reglementările naționale reprezintă următorul nivel de protecție a patrimoniului cultural imaterial. Unele state membre ale UE au adoptat legislație pentru protejarea patrimoniului cultural imaterial prin înscrierea

acestui pe liste de patrimoniu, acordarea de finanțare și sprijinirea cercetării și documentării. Cadrele juridice urmează, în general, recomandările internaționale și se adaptează contextelor locale. De exemplu, unele țări au elaborat politici care integrează patrimoniul cultural imaterial în programele școlare, pentru a-l transmite generațiilor viitoare. Guvernele oferă, de asemenea, finanțare pentru conservarea patrimoniului, care poate fi utilizată pentru a susține muzee, centre culturale și de cercetare.

Esența conservării patrimoniului cultural imaterial o constituie implicarea comunității. Comunitățile locale sunt custodi ai patrimoniului și joacă un rol central în transmiterea cunoștințelor, practicilor și tradițiilor. Inițiativele conduse de comunitate, precum festivalurile, atelierele și proiectele de documentare, contribuie la ancorarea conservării în practica vie. Comunitățile colaborează adesea cu guvernele și ONG-urile pentru a obține acces la resurse și sprijin tehnic în vederea creării unor modele replicabile de conservare a patrimoniului.

Atât statul, cât și comunitățile locale au capacitatea de a se implica în inițiative de educație formală și informală care permit sensibilizarea cu privire la valoarea patrimoniului cultural imaterial, pentru a-l transmite generațiilor viitoare. Instituțiile de învățământ formal, festivalurile și atelierele devin adesea platforme de predare și învățare. Instituțiile de învățământ formal pot integra patrimoniul cultural imaterial în programe școlare pentru a oferi elevilor și studenților oportunitatea de a interacționa direct cu tradițiile. Povestirile comunitare și ucenicile reprezintă, de asemenea, inițiative semnificative de educație informală care permit transmiterea tradițiilor.

Probabil cele mai spectaculoase exemple de conservare a patrimoniului cultural imaterial sunt numeroasele festivaluri festive, care nu numai că pun în valoare acest patrimoniu, ci și sporesc practicarea lui și îl fac accesibil comunităților. De asemenea, ele oferă spațiu pentru conversații și dialoguri interculturale. Festivalurile pot găzdui vizitatori, pot genera valoare economică și pot oferi platforme pentru artizani, artiști și alți practicieni ai culturii. Astfel de festivaluri au tendința de a reuni comunități diverse, cu un patrimoniu comun și un sentiment de unitate.

Odată cu progresul tehnologic, au apărut noi oportunități pentru cultivarea patrimoniului cultural imaterial. Astăzi, arhivarea digitală asigură conservarea patrimoniului cultural imaterial pentru generațiile viitoare. Platformele digitale sporesc, de asemenea, accesul și vizibilitatea la nivel global. Bazele de date online, muzeele virtuale și platformele interactive fac posibilă accesarea și cunoașterea patrimoniului cultural imaterial oriunde în lume. Acestea oferă, de asemenea, posibilități de comparație și cercetare fără a părăsi casa, eliminând astfel granițele și prejudecățile atât la nivel național, cât și internațional. Cu toate acestea, asigurarea accesului universal la aceste resurse implică reducerea decalajelor digitale și promovarea alfabetizării digitale.

4. Evaluarea eficienței mecanismelor de conservare

Eficiența mecanismelor de conservare a patrimoniului cultural imaterial depinde de punerea în aplicare, de distribuirea resurselor și de participarea comunității. Succesul aplicării acestora este determinat de următorii factori: eficacitatea cadrelor juridice, finanțarea asigurată, nivelul de implicare a comunității, precum și educația și sensibilizarea.

Deși instrumente precum Convenția UNESCO oferă recomandări, succesul acestora depinde de adoptarea și punerea în aplicare la nivel național. Pentru unele țări este dificil să transpună astfel de principii în politici. Aplicarea inadecvată și lipsa de armonizare între guvernele naționale și locale pot slăbi inițiativele de conservare. Așa cum am putut observa în capitolul 2, chiar și printre țările implicate în acest proiect se pot remarca experiențe foarte diverse. Așa cum subliniază Gergova, în ciuda vieții culturale bogate și a tradițiilor bine păstrate din Bulgaria, doar o mână de elemente sunt înscrise pe lista patrimoniului cultural imaterial al UNESCO, din cauza unei administrații disfuncționale, a unei delimitări neclare a competențelor și a neglijării culturii și tradițiilor naționale. În același timp, în Croația se poate observa o abordare consecventă, care conduce la o listă extinsă de activități înscrise pe aceeași listă. Cu alte cuvinte, acoperirea acestor lacune necesită consolidarea capacităților și cadre instituționale mai eficiente. Proiectul demonstrează nivelul variabil de preocupare față de conservarea

patrimoniului imaterial, punând în prim-plan politicile de conservare din Croația.

Conservarea patrimoniului cultural imaterial depinde de resurse financiare suficiente. Majoritatea inițiativelor se bazează pe finanțare publică sau privată, care poate varia în funcție de situația economică sau de priorități. Acolo unde există mecanisme de finanțare stabile și pe termen lung pentru cercetare, documentare și inițiative comunitare, rezultatele sunt vizibile imediat. Activitățile fragmentare nu sunt suficiente pentru supraviețuirea și promovarea eficientă a patrimoniului cultural imaterial. Partenerii din sectorul privat, precum întreprinderile și fundațiile culturale, pot oferi, de asemenea, resurse suplimentare. Cu toate acestea, implicarea lor nu ar trebui să înlocuiască rolul statului în asigurarea unor condiții favorabile pentru supraviețuirea patrimoniului cultural imaterial.

Comunitățile locale rămân indispensabile pentru conservarea patrimoniului cultural imaterial. Dintre numeroasele cazuri discutate în capitolele anterioare, nu există niciunul în care patrimoniul cultural imaterial să existe dincolo de comunitatea locală. În acest sens, fără mecanisme care să implice activ comunitățile locale, eforturile de conservare a patrimoniului cultural imaterial vor fi mai puțin eficiente și durabile. Dacă inițiativele de conservare nu beneficiază de implicarea comunității, ele riscă să se îndepărteze de practicile pe care urmăresc să le conserve. Comunitățile locale ar putea, de asemenea, să le considere ca fiind externe și să le respingă în tăcere. Participarea comunității la procesul decizional va face ca inițiativele de conservare să răspundă mai bine aspirațiilor și nevoilor acestora. Împuternicirea practicienilor prin programe de consolidare a capacităților poate, de asemenea, să le sporească capacitatea de a susține tradițiile.

Una dintre cele mai semnificative caracteristici ale activităților legate de patrimoniul cultural imaterial (PCI) nu este doar conservarea acestuia, ci și activitățile educaționale consecvente care servesc drept punți de legătură între generații. Inițiativele de succes tind să includă programe educaționale care cultivă înțelegerea și aprecierea patrimoniului cultural imaterial (PCI). Astfel de programe trebuie finanțate în mod regulat și integrate în politici culturale mai ample. Sensibilizarea publicului poate fi realizată prin campanii

media, expoziții și ateliere care pot genera sprijin public pentru conservare. Colaborarea dintre instituțiile de învățământ și instituțiile culturale poate spori amploarea și impactul acestor programe.

Diseminarea și documentarea patrimoniului cultural imaterial au fost revoluționate de tehnologia digitală. Totuși, aria de acoperire a acestora poate fi limitată de accesul inegal la tehnologie și de nivelul de alfabetizare digitală. Asigurarea accesibilității și caracterului incluziv al platformelor digitale este esențială pentru valorificarea deplină a potențialului acestora. Eforturile colaborative de creare a materialelor multilingve și a bazelor de date cu acces liber pot spori accesibilitatea arhivelor digitale.

În ciuda acestor dificultăți, în întreaga UE se pot găsi bune practici în domeniul conservării patrimoniului cultural imaterial. Documentarea dansurilor populare în România, promovarea muzicii rebetiko în Grecia și conservarea fado-ului în Portugalia demonstrează că inițiativele bine orientate pot avea o rază de acțiune culturală semnificativă și beneficii economice tangibile.

5. Rolul conservării patrimoniului cultural imaterial în procesele de integrare ale UE

„Uniți în diversitate” subliniază în mod adecvat natura procesului de integrare. Nu numai că cele douăzeci și șapte de state sunt organizate în jurul unicității lor, dar și în cadrul acestor țări se pot identifica cu ușurință numeroase comunități regionale și locale, care își păstrează cu sfințenie obiceiurile, tradițiile, obiceiurile și sărbătorile. În reflecția sa asupra evoluției poeziei în Europa, T.S. Eliot a recunoscut că „nicio națiune, nicio limbă nu ar fi realizat ceea ce a realizat dacă aceeași artă nu ar fi fost cultivată în țările vecine și în limbi diferite.” (Eliot, 1948, p. 112) Acest lucru este la fel de relevant pentru orice altă dimensiune a culturii. O scurtă reflecție asupra tradițiilor celebre din fiecare dintre cazurile discutate oferă exemple de unicatitate locală, care prea adesea seamănă cu sărbătorile din alte țări. Determinate de experiența religioasă comună, de condițiile climatice, de schimbarea anotimpurilor și de contextul local, Carnavalul, paradele cu măști

sau plecarea iernii și dorul de primăvară sunt toate elemente declanșatoare ale activităților comunitare. Fiecare dintre ele este unic și, totuși, urmează o percepție comună asupra viziunii asupra lumii și recunoaște aceleași priorități.

Conservarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) oferă cadrul necesar pentru cultivarea sentimentelor de apartenență și unicitate, care determină identitatea individuală și socială. În acest sens, numai atunci când aceste principii fundamentale sunt asigurate, sentimentul de deschidere și incluziune își poate dezvălui capacitatea de integrare. Prin accentuarea valorilor și tradițiilor comune, PCI unifică, respectând în același timp diversitatea statelor membre.

Principalele avantaje aduse de patrimoniul cultural imaterial sunt coeziunea și identitatea culturală, promovarea înțelegerii reciproce, oportunitățile economice, consolidarea politicilor UE și coerența socială. Conservarea patrimoniului cultural imaterial evidențiază faptul că patrimoniul comun unește statele membre ale UE. Muzica și dansurile tradiționale sau dieta mediteraneană reprezintă câteva dintre acele tradiții care depășesc granițele și fac ca oamenii să facă parte dintr-o comunitate europeană mai largă. UE își consolidează identitatea culturală și unește oamenii prin celebrarea acestor elemente comune. Conservarea patrimoniului cultural imaterial îmbogățește narațiunile naționale, care sunt adesea precedate de obiceiurile și tradițiile locale și regionale. Prin urmare, o analiză mai atentă a diverselor tradiții unice dezvăluie legături culturale și schimburi care depășesc cu mult granițele statale actuale. Valorizarea și identificarea cu diversitatea din cadrul acestui patrimoniu comun sporește bogăția patrimoniului cultural european.

Inițiativele transfrontaliere, precum festivalurile culturale și programele de schimb, creează dialog și cooperare. Acestea oferă statelor membre un forum pentru a-și prezenta patrimoniul unic, învățând în același timp să găsească puncte comune. Aceste interacțiuni generează respect și înțelegere reciprocă și reduc neînțelegerile și tensiunile dintre culturi. Inițiativele colaborative, precum expozițiile și proiectele de cercetare, evidențiază, de asemenea, interdependența culturilor europene. Transmiterea elementelor comune ale patrimoniului imaterial de către mai multe țări sau comunități

constituie o sursă de informații noi privind interrelațiile dintre culturi în trecut, precum și privind relația universală a omului cu natura și modul său de a o percepe. În același timp, aceasta reduce tensiunile și demolează narațiunile naționaliste false menite să incite la tensiuni între societățile vecine.

În contextul globalizat contemporan, care promovează standardizarea și unificarea, se observă o dorință evidentă de unicitate socială și economică. Renașterea localismului, cu obiceiurile și tradițiile sale, creează condițiile necesare pentru dezvoltarea turismului cultural. Patrimoniul cultural imaterial îmbogățește dezvoltarea regională și oportunitățile de angajare. Siturile de patrimoniu și festivalurile comune atrag turiști străini în UE și consolidează reputația sa culturală la nivel mondial. Investițiile în sectoare ale patrimoniului cultural imaterial, precum gastronomia tradițională și meșteșugurile, pot crea oportunități economice pe termen lung pentru comunități. Promovarea Europei ca destinație pentru o experiență culturală îi sporește valoarea pe piața turistică globală.

Alinierea patrimoniului cultural imaterial la politicile mai ample ale UE privind educația, durabilitatea și dezvoltarea regională maximizează rolul culturii în contribuția la atingerea obiectivelor strategice ale UE. De exemplu, integrarea patrimoniului cultural imaterial în politicile privind durabilitatea poate contribui la promovarea practicilor tradiționale care servesc obiectivelor de mediu. Patrimoniul cultural joacă, de asemenea, un rol în coeziunea socială și în combaterea inegalităților și susține prioritățile UE în materie de coeziune socială. Acest lucru este cel mai bine vizibil în implicarea activă a diverselor comunități. Conservarea patrimoniului imaterial depășește barierele culturale și favorizează incluziunea. Aceasta consolidează legăturile dintre comunitățile urbane și rurale, între tineri și generațiile mai în vârstă, precum și între comunitățile majoritare și cele minoritare. Toate acestea contribuie la o societate mai armonioasă și mai unită, în care diversitatea reprezintă un punct forte și nu o sursă de divizare.

Concluzie

Conservarea patrimoniului cultural imaterial nu este doar o chestiune de cultură, ci și o componentă centrală a proceselor de integrare ale Uniunii Europene. UE își asigură unitatea, diversitatea culturală și dezvoltarea durabilă prin conservarea patrimoniului cultural imaterial. Mecanisme precum Convenția UNESCO, legislația națională și acțiunile la nivel local oferă instrumente importante în acest sens, deși eficiența lor depinde de resurse adecvate, de participarea cetățenilor și de coerența cu politicile.

În ceea ce privește integrarea în UE, conservarea patrimoniului cultural imaterial contribuie la dezvoltarea unei identități comune, a respectului între națiuni și a cooperării transfrontaliere. Aceasta subliniază importanța patrimoniului cultural în dezvoltarea unei Europe unite, menținând în același timp tradițiile unice ale statelor membre. Pe fondul globalizării și modernizării continue, care pun în pericol stilurile de viață tradiționale, UE trebuie să acorde prioritate conservării patrimoniului cultural imaterial pentru a construi un viitor mai integrat, mai incluziv și mai divers din punct de vedere cultural.

Referințe

Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, UNESCO 2003, <https://ich.unesco.org/en/convention>

Eliot, T.S. „Notes Towards The Definition Of Culture”, 1948, <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.159230/page/n5/mode/2up>

Lähdesmäki, T. (2020). Lähdesmäki, Tuuli, Čeginskas, Viktorija L. A., Kaasik-Krogerus, Sigrid, Mäkinen, Katja și Turunen, Johanna (2020): Crearea și gestionarea patrimoniului cultural în Uniunea Europeană: Eticheta Patrimoniului European. Londra: Routledge. Routledge.

Schreiber, H. (2019). „Capitolul 13 Patrimoniul cultural imaterial, Europa și UE: Legături periculoase?”. În *Patrimoniul cultural în Uniunea Europeană*.

Leiden, Olanda: Brill | Nijhoff. https://doi.org/10.1163/9789004365346_015

Provocări contemporane și soluții pentru gestionarea PCI

Capitolul 9

Hristo Berov

Universitatea „Sf. Kliment Ohridski” din Sofia și Fundația Pax Rhodopica,
Bulgaria

Gestionarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) în lumea modernă înseamnă depășirea mai multor provocări, printre care multiculturalismul și crizele, inclusiv pandemiile, catastrofele naturale și războaiele. Această secțiune analizează problemele actuale și propune soluții pentru a asigura conservarea și promovarea eficientă a patrimoniului cultural imaterial.

1. Introducere

Expresie dinamică a ingeniozității umane, patrimoniul cultural imaterial (PCI) se dezvoltă odată cu fiecare generație și include obiceiuri, limbă și cunoștințe care influențează identitatea societății. Conservarea PCI înseamnă protejarea obiectelor istorice și menținerea continuității cunoștințelor culturale care ne influențează prezentul și viitorul. Conform UNESCO, PCI cuprinde tradiții orale, arte scenice, adunări sociale, ritualuri, sărbători festive, cunoștințe și practici legate de natură și cosmos, precum și meșteșuguri tradiționale. Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial este un tratat al UNESCO adoptat de Conferința Generală a UNESCO la 17 octombrie 2003.

Punând accentul pe modalități de protejare a persoanelor, de educare a acestora, de sensibilizare și de consolidare a capacităților lor, Convenția își propune să salveze bunurile culturale imateriale. Prin educație, schimbul de cunoștințe și dezvoltarea competențelor, Convenția urmărește să protejeze bunurile culturale imateriale aflate sub jurisdicția fiecărui stat parte, promovând conservarea, valorificarea și susținerea acestora.

Prin activități educaționale, campanii de sensibilizare și programe de informare, Convenția își propune să îmbunătățească recunoașterea, respectul și progresul moștenirii culturale unice a unei societăți. Pentru a proteja comorile culturale imateriale, întreprinderile și comunitățile au nevoie de cursuri de formare specializate și de campanii educaționale. Conservarea unei comunități depinde de reutilizarea elementelor din moștenirea sa culturală. Protejarea bunurilor culturale imateriale a căpătat o importanță sporită în învățământul superior, datorită obiectivelor instituționale și evoluțiilor rapide ale tehnologiei.

Atunci când problemele sunt rezolvate și se generează idei creative, bunurile culturale imateriale au mai multe șanse să supraviețuiască și să fie conservate. Omogenizarea tot mai accentuată dintre țări și procesul de globalizare contribuie la împiedicarea răspândirii obiceiurilor și valorilor unice. În mediile educaționale, ritualurile tradiționale și expresiile culturale beneficiază, de obicei, de mai puțină atenție.

Diversi cercetători au prezentat puncte de vedere diferite cu privire la noțiunile de „patrimoniul cultural imaterial”, „tradiții și expresii orale”, „arte scenice”, „cunoștințe și practici privind natura și universul” și „meșteșuguri tradiționale”. Prin înființarea Comitetului pentru Protecția Bunurilor Culturale și a altor organizații specializate în identificarea și protejarea obiectelor din patrimoniul cultural imaterial (PCI), Japonia a fost prima țară care a susținut PCI la nivel global. Începând cu anii 1970, UNESCO a depus eforturi pentru protejarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) la nivel mondial, promovând astfel ideea conservării PCI în multe țări și sprijinind elaborarea politicilor în acest sens.

2. Dificultățile gestionării ICH

Creșterea migrației și a interacțiunii interculturale determinate de globalizare au generat interpretări diferite și chiar conflicte cu privire la proprietatea și prezentarea patrimoniului cultural imaterial (ICH). Diferite grupuri culturale pot avea concepții diferite asupra valorii și semnificației istoriei comune, ceea ce ar putea genera conflicte. Într-un mediu multicultural, necesitatea unei reprezentări adecvate și posibilitatea apropierei culturale au prioritate maximă. Dificultatea constă în găsirea unui echilibru între influențele culturale mondiale și conservarea obiceiurilor locale. Deși includerea elementelor culturale externe poate duce la erodarea sau diluarea cunoștințelor tradiționale, aceasta ar putea, totodată, să îmbogățească obiceiurile locale. Menținerea originalității și a vitalității patrimoniului cultural imaterial (ICH) depinde de armonizarea inspirațiilor locale cu cele globale. În special în ceea ce privește elementele sensibile ale patrimoniului cultural imaterial (ICH), ideile și practicile culturale diferite pot duce la neînțelegeri și conflicte. Practicile considerate sacre sau interzise într-o cultură pot fi percepute diferit într-o altă cultură, necesitând astfel o negociere atentă și respect. Gestionarea adecvată a acestor posibile probleme și promovarea respectului reciproc depind de o comunicare deschisă și de înțelegerea multiculturală. Prin restricționarea adunărilor sociale și a contactelor fizice, pandemiile precum COVID-19 au împiedicat în mare măsură răspândirea tradițională a patrimoniului cultural imaterial.

Din punct de vedere epistemologic, multiculturalismul provine dintr-o identitate comună și poate fi, prin urmare, mai degrabă încorporat în naționalismul liberal. Acesta respectă dreptul cultural al fiecăruia în cadrul coexistenței. A divizat imigranții, a confirmat (dacă nu chiar a creat) minorități etnice culturale imuabile și uniforme și le-a garantat drepturi egale. Dezbateră „noi împotriva lor” din societățile multiculturale generează diferite modele de patrimoniu sau interpretări ale diversității culturale. Gestionarea patrimoniului cultural în acest context multicultural implică înregistrarea, comunicarea și conservarea patrimoniului cultural legat de populațiile minoritare. Sunt afectate în mod special sărbătorile, obiceiurile și tradițiile orale care depind de comunicarea directă, precum și ritualurile. Trecerea la canalele digitale a adus atât oportunități, cât și provocări pentru viabilitatea acestor evenimente. Mulți practicieni ai patrimoniului cultural

imaterial — inclusiv artiști și meșteșugari — depind de evenimentele culturale pentru veniturile lor, care au fost grav afectate de restricțiile legate de pandemie. Lipsa resurselor financiare și a oportunităților poate pune în pericol continuitatea cunoștințelor și abilităților străvechi. Existența și conservarea patrimoniului lor depind de faptul ca aceste persoane să beneficieze de sprijin atât logistic, cât și financiar. Fenomenele naturale, precum cutremurele, inundațiile și incendiile forestiere, pot distruge locurile fizice și resursele legate de patrimoniul cultural imaterial, inclusiv siturile religioase, clădirile vechi și obiectele culturale. Pierderea acestor vestigii materiale ar putea perturba practicarea și transmiterea patrimoniului cultural imaterial. Efectele psihologice și emoționale ale acestor tragedii pot împiedica capacitatea comunităților de a-și păstra obiceiurile culturale. Adesea, comunitățile găsesc modalități de a-și păstra patrimoniul cultural imaterial prin intermediul memoriei și al activităților de grup, chiar dacă pierd totul. Continuitatea istoriei culturale depinde în mod decisiv de tenacitatea spiritului uman. Este imperativ să ajutăm comunitățile să-și păstreze obiceiurile în vremuri dificile.

Conflictele, inclusiv războiul și tulburările civile, duc adesea la distrugerea și eliminarea deliberată a moștenirii culturale imateriale, cu scopul de a șterge identitatea culturală și istoria. Deși cultura imaterială merită a fi conservată la nivel global, mobilizarea politică este mai realistă în condiții-prag bine definite, care să promoveze consensul și acțiunea la nivel mondial. Distrugerea comorilor culturale imobile nu numai că tulbură conștiința publică, dar are și consecințe majore care depășesc cu mult pierderea unor realizări umane unice. Siturile culturale, artefactele și obiceiurile sunt atacate, ceea ce duce la daune și pierderi permanente. Strămutarea comunităților perturbă transmiterea cunoștințelor și comportamentelor culturale către generațiile viitoare.

Conflictele subminează evenimentele familiale și comunitare, precum și sistemele sociale necesare pentru răspândirea patrimoniului cultural imaterial. Cunoștințele și abilitățile tradiționale s-ar putea pierde odată cu destrămarea acestor sisteme. Generațiile mai tinere ar putea manifesta o alienare față de propriul context cultural, perturbând astfel continuitatea

culturală. Pentru a contribui la reconcilierea post-conflict, patrimoniul cultural imaterial poate sprijini vindecarea, înțelegerea și comunicarea. Prin intermediul tradițiilor culturale și al povestirii, se poate contribui la reducerea decalajelor și la refacerea încrederii între oameni. Ulterior, stabilitatea și normalitatea ar putea proveni din evenimentele culturale. UNESCO definește patru tipuri de distrugere: deteriorarea deliberată, neglijarea forțată, jefuirea și traficul, precum și daunele colaterale. O componentă majoră în relația dintre cultură și subtilitățile politicii este acum, în mod clar, patrimoniul cultural. Acest lucru are consecințe semnificative asupra rolurilor pe care le joacă patrimoniul în conflictele armate. Ca atare, analizele acestei intersecții au devenit un punct central al cercetării privind patrimoniul. Deși nu este un fenomen nou, distrugerea comorilor culturale în timpul războaielor provoacă în mod constant o mare indignare la nivel global. În mod ironic, multe țări revendică proprietatea exclusivă asupra bunurilor culturale comune, pe măsură ce globalizarea reduce distanțele și promovează conectivitatea. Pe măsură ce naționalismul cultural domină dezbaterile, punctele de vedere cosmopolite — cunoscute și sub denumirea de internaționalism cultural — au devenit politic incorecte.

3. Metodologii pentru gestionarea patrimoniului cultural imaterial (PCI)

O bună gestionare a patrimoniului cultural imaterial (PCI) necesită o strategie multifacetică care să pună accentul pe implicarea comunității, adaptabilitatea tehnologică, cadrele de politici solide, dezvoltarea durabilă și pregătirea pentru situații de criză.

3.1 Metodologii bazate pe comunități

Gestionarea eficientă a ICH se bazează în principal pe dedicarea față de abordările centrate pe comunitate. Documentarea și inventarierea participativă – în cadrul cărora comunitățile își identifică, înregistrează și inventariază direct moștenirea culturală – marchează începutul acestui

proces. Utilizarea unor abordări care valorizează cunoștințele locale – precum istoriile orale și cartografierea comunitară – asigură menținerea controlului comunităților asupra resurselor înregistrate. În plus, protecția bazată pe comunitate este extrem de importantă. Prin intermediul programelor de ucenicie și al seminariilor intergeneraționale care susțin tehnicile tradiționale de transmitere, liderii comunității și practicienii se împuternicesc. Crearea unor spații de celebrare și practică contribuie la continuitatea patrimoniului cultural imaterial. La baza tuturor acestor inițiative se află chestiuni de natură morală. Înainte de a se întreprinde orice cercetare sau documentare, trebuie obținut în mod absolut în primul rând consimțământul liber, prealabil și informat (FPIC). Abordarea problemelor legate de proprietate, drepturile de proprietate intelectuală și împărțirea beneficiilor, precum și promovarea unei reprezentări respectuoase și evitarea apropierei culturale contribuie la păstrarea identității patrimoniului cultural imaterial.

3.2. Strategii digitale și tehnologice

Tehnologia și tehnicile digitale sunt extrem de importante. Documentarea și arhivarea digitală conservă patrimoniul cultural imaterial (PCI) prin utilizarea modelării 3D, a fotografiei digitale și a înregistrărilor audio și video, precum și a tehnologiilor digitale. Conservarea pe termen lung este garantată prin crearea de arhive și baze de date online ușor accesibile, însoțite de mecanisme solide de stocare și backup. Transmiterea digitală și educația utilizează platforme pentru expoziții online, tururi virtuale și filme educaționale pentru a integra patrimoniul cultural imaterial în mediile de învățare și, astfel, pentru a încuraja revitalizarea limbilor. Cu toate acestea, utilizarea atentă a tehnologiei este absolut esențială. Conștienți de decalajul digital, eforturile ar trebui să vizeze asigurarea accesului, păstrând totodată conștientizarea posibilității unei reprezentări eronate. Tehnologia ar trebui să fie un instrument de sprijin, mai degrabă decât un înlocuitor al transmiterii convenționale.

3.3 Cadre instituționale și politici

O bună gestionare a patrimoniului cultural imaterial depinde de cadre instituționale și politici solide. Integrarea patrimoniului cultural imaterial în politicile naționale și locale înseamnă crearea de cadre legislative, alocarea de resurse, inclusiv strategii de protejare a patrimoniului cultural și planuri de dezvoltare; astfel, consolidarea cooperării și coordonării internaționale pentru a sprijini proiectele din zonele subdezvoltate contribuie la schimbul de bune practici și consolidează rețelele și alianțele. Sensibilizarea și educația contribuie la includerea patrimoniului cultural imaterial în programele școlare, la organizarea de campanii publice și la pregătirea profesioniștilor din domeniile relevante.

3.4 Dezvoltare și durabilitate

Contribuția patrimoniului cultural imaterial (PCI) la dezvoltare și durabilitate nu poate fi supraestimată. Turismul durabil și PCI dau naștere la proiecte care pun în valoare valorile culturale și vin în sprijinul populațiilor locale. Prin susținerea meșteșugurilor și a întreprinderilor tradiționale, PCI și dezvoltarea economică contribuie la formarea profesională și la promovarea comerțului echitabil. Înțelegând interacțiunea strânsă dintre patrimoniul cultural imaterial și mediul înconjurător, acesta și sustenabilitatea ecologică completează metodele convenționale care contribuie la conservarea și integrarea patrimoniului cultural imaterial în proiectele de dezvoltare durabilă. Aceste forme de autenticitate sunt influențate de mai multe elemente, printre care contextul, credințele, acțiunile, identificarea culturală, spectacolele și opiniile publicului, astfel încât ele nu se contrazic reciproc. Cunoașterea punctelor de vedere ale practicienilor va permite legiuitorilor să ia decizii bune, care să vină în sprijinul atât al turiștilor, cât și al practicienilor. Încurajarea patrimoniului cultural imaterial în rândul locuitorilor este absolut esențială, deoarece fără cunoaștere și utilizare, acesta nu poate dăinui. Generațiile mai tinere manifestă însă un interes mai redus față de patrimoniul cultural imaterial, ceea ce compromite dezvoltarea acestuia și influențează disponibilitatea oamenilor de a deveni practicieni. Este imperativ să se sprijine tinerii în gestionarea provocărilor cu care se

confruntă în efortul de a conserva și transmite patrimoniul cultural imaterial ca resursă turistică durabilă.

Acordarea unei autorități sporite practicienilor și asociațiilor din domeniul patrimoniului cultural imaterial va contribui la garantarea faptului că acesta rămâne o destinație turistică valoroasă. Această abordare poate beneficia de pe urma coexistenței dintre turism și gestionarea patrimoniului cultural, definind astfel sarcinile fiecărui sector. Practicienii din domeniul patrimoniului cultural imaterial pot proteja valorile culturale și spori valoarea socio-economică a acestuia prin adoptarea unor strategii de marketing comercial care aplică o abordare bazată pe relații paralele. Realizarea creșterii sociale și economice fără a sacrifica viitorul generațiilor viitoare depinde de turismul durabil. În timp ce tehnicile bazate pe resurse studiază modul în care sunt transmise valorile patrimoniului cultural (ICH), abordările bazate pe comunitate și pe resurse pot contribui la înțelegerea turismului durabil. Trebuie parcurși trei pași principali pentru a transforma patrimoniul cultural imaterial (ICH) într-o resursă turistică durabilă: stimularea dezvoltării atât în turism, cât și protejarea simultană a patrimoniului cultural imaterial (ICH) prin încurajarea interesului pentru acesta în rândul locuitorilor, acordarea unei autorități sporite practicienilor din domeniul patrimoniului cultural imaterial (ICH) și, astfel, asigurarea durabilității acestuia. Încurajarea interesului pentru patrimoniul cultural imaterial (ICH) în rândul locuitorilor le va spori curiozitatea și valoarea în sferele socială, culturală și financiară.

3.5. Criza, reacția și pregătirea

În cele din urmă, pregătirea pentru crize și capacitatea de reacție sunt cu adevărat esențiale. În timp ce conservarea digitală protejează împotriva pierderilor, planurile de gestionare a riscurilor pentru siturile și practicile de patrimoniu cultural imaterial contribuie la atenuarea efectelor dezastrelor și conflictelor. Pe lângă sprijinirea proiectelor conduse de comunitate atât în timpul, cât și după dezastre, sistemele de intervenție în situații de urgență oferă sprijin financiar și logistic. Aceste strategii cuprinzătoare ne vor ajuta să

garantăm protecția și vitalitatea patrimoniului cultural imaterial pentru generațiile viitoare.

Concluzie

Este necesară o strategie cuprinzătoare, care să includă implicarea activă a comunității, utilizarea tehnologiei, cadre de politici solide, dezvoltare pe termen lung și gestionarea proactivă a crizelor, pentru a conserva și gestiona în mod corespunzător patrimoniul cultural imaterial (PCI).

O idee fundamentală în conservarea ICH, orientarea către comunitate, trebuie înțeleasă și pusă în practică. Acest proces începe cu documentarea și inventarierea participativă – în cadrul căreia comunitățile își identifică, documentează și clasifică direct moștenirea culturală – și continuă de aici. Două modalități de a onora cunoștințele și punctele de vedere locale sunt istoriile orale și cartografierea comunitară. Acest lucru garantează că comunitățile își păstrează proprietatea și controlul asupra resurselor pe care le dețin. Din perspectiva societății, protecția este, de asemenea, extrem de importantă. Prin programe de ucenicie și seminarii destinate persoanelor din mai multe generații, care susțin modalitățile tradiționale de transmitere a informațiilor, liderii comunității și practicienii se împuternicesc. Crearea unor spații speciale pentru practicarea și celebrarea ICH contribuie la susținerea acestuia pe termen lung. Toate aceste inițiative se învârt în jurul unor chestiuni etice cruciale. Înainte de realizarea oricărui studiu sau documentare, persoanele trebuie să-și dea consimțământul liber, prealabil și informat (FPIC). Respectarea dreptului de proprietate, a drepturilor de proprietate intelectuală și a împărțirii beneficiilor va contribui la menținerea autenticității și purității patrimoniului cultural imaterial prin lupta fermă împotriva apropierei culturale.

Menținerea în viață a patrimoniului cultural imaterial în zilele noastre se bazează în mare parte pe tehnici și tehnologii digitale. Camerele digitale, modelarea 3D, datele audio și video, precum și fotografia digitală sunt utilizate pentru documentarea și arhivarea digitală, în scopul înregistrării și păstrării în siguranță a patrimoniului cultural imaterial. Singurele modalități

de a garanta că resursele digitale vor fi disponibile pe termen lung sunt crearea de arhive și biblioteci online ușor accesibile și instituirea unor sisteme solide de stocare și de backup. Prin intermediul instrumentelor digitale — expoziții online, tururi virtuale și filme educaționale — educația și transmiterea digitală fac patrimoniul cultural imaterial accesibil unui număr mai mare de persoane. Utilizarea instrumentelor digitale pentru a contribui la recuperarea și diseminarea limbilor, precum și elaborarea de materiale didactice care includ patrimoniul cultural imaterial atât pentru mediile de învățare formale, cât și pentru cele informale, vor contribui la sporirea și mai mare a influenței acestuia. Cu toate acestea, aplicarea inteligentă a tehnologiei este extrem de importantă. Având în vedere decalajul digital, ar trebui depuse eforturi pentru a garanta un acces echitabil, fiind în același timp atent la posibile denaturări. Tehnologia ar trebui să contribuie la îmbunătățirea mijloacelor convenționale de comunicare, nu la înlocuirea acestora.

Sunt necesare structuri instituționale solide și politici ferme pentru a gestiona în mod adecvat patrimoniul cultural imaterial. Integrarea patrimoniului cultural imaterial în politicile naționale și locale implică includerea unor măsuri de protejare în politicile culturale și planurile de dezvoltare, elaborarea unei legislații care să apere acest patrimoniu și să permită extinderea sa, precum și alocarea fondurilor naționale și locale corespunzătoare. Prin publicații, conferințe și seminarii, cooperarea și colaborarea internațională contribuie la crearea de rețele și parteneriate. De asemenea, acestea permit schimbul de bune practici și cunoștințe. Acest lucru susține inițiativele la nivel mondial de protejare a patrimoniului cultural imaterial în zonele afectate de conflicte și expuse unui risc ridicat de dezastre. Inițiativele de sensibilizare și educație care integrează patrimoniul cultural imaterial în programa școlară la toate nivelurile, campaniile de sensibilizare a publicului și formarea profesională în domenii relevante, precum educația, turismul și gestionarea patrimoniului cultural, vor permite tuturor să afle mai multe despre patrimoniul cultural imaterial și să îl aprecieze.

Rolul patrimoniului cultural imaterial (PCI) în sustenabilitate și dezvoltare devine din ce în ce mai crucial. Prin sensibilizarea publicului cu privire la PCI

și prin asigurarea faptului că întreprinderile turistice respectă valorile tradiționale și evită transformarea istoriei într-o marfă, programele de turism durabil aduc beneficii zonelor învecinate. Prin furnizarea de instrumente și formare, PCI și dezvoltarea economică susțin meșteșugurile tradiționale, iar întreprinderile legate de PCI se extind. Acest lucru contribuie la extinderea produselor culturale și a comerțului echitabil. ICH promovează cunoștințele și practicile tradiționale care contribuie la protecția mediului, deoarece este strâns legat de mediul înconjurător. Acesta susține sustenabilitatea mediului atât prin acțiunile proprii, cât și prin integrarea acestora în scheme mai ample de dezvoltare durabilă.

Menținerea patrimoniului cultural imaterial (ICH) în contextul unor evenimente neprevăzute depinde, în ultimă instanță, de pregătirea și capacitatea de a gestiona o criză. Metodologiile de gestionare a riscurilor sunt esențiale pentru operațiunile și siturile ICH. Acestea includ strategii de atenuare a consecințelor pandemiilor, dezastrelor naturale și războiului. Elaborarea strategiilor de redresare ajută ICH să-și reia activitatea după dezastre; conservarea și înregistrarea digitală a acestuia contribuie la prevenirea pierderii datelor. Sistemele de intervenție în situații de urgență oferă sprijin financiar și logistic celor care lucrează cu patrimoniul cultural imaterial și grupurilor afectate de situații de urgență. De asemenea, acestea permit inițiativelor conduse de comunitate să monitorizeze și să protejeze patrimoniul cultural imaterial atât în timpul crizelor, cât și după acestea. Aceste planuri cuprinzătoare și interconectate ne vor permite să asigurăm supraviețuirea patrimoniului cultural imaterial și transmiterea acestuia către generațiile viitoare.

Referințe

Dacia Viejo-Rose și Marie Louise Stig Sørensen (2015), Capitolul 17 „Patrimoniul cultural și conflictele armate: noi întrebări pentru o relație veche” – În: *The Palgrave Handbook of Contemporary Heritage Research*, editat de Emma Waterton și Steve Watson, 281-296, ISBN 978-1-349-45123-4, 978-1-137-29356-5 (eBook), DOI 10.1057/9781137293565

Laia Colomer (2024) Rolul patrimoniului cultural în procesele de integrare a imigranților din Norvegia, *Norwegian Archaeological Review*, 57:2, 126-144, DOI: 10.1080/00293652.2025.2451428

Mila Santova (2011). Patrimoniul cultural imaterial: aspecte. *Български фолклор*, 89-100. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=171771>

Na Li, Xiaokang Li & Wen Xiao (2025) Categori și criterii privind nivelul de amenințare al patrimoniului cultural imaterial, *Humanities and Social Sciences Communications*, 12:271, <https://doi.org/10.1057/s41599-025-04595-4>

Qiu, Q., Zuo, Y., Zhang, M. (2022) Patrimoniul cultural imaterial în turism: sinteză a cercetărilor și analiză a agendei viitoare. *Land*, 11, 139. <https://doi.org/10.3390/land11010139>

Soojung Kim, Michelle Whitford & Charles Arcodia (2019), Dezvoltarea patrimoniului cultural imaterial ca resursă turistică durabilă: perspectivele practicienilor din domeniul patrimoniului cultural imaterial, *Journal of Heritage Tourism*, DOI: 10.1080/1743873X.2018.1561703

Yanislav Zhelev, Mariya Monova-Zheleva, Radovesta Stewart (2021) Viitorul digital al patrimoniului cultural imaterial – Provocări și inițiative, *Prezentarea și conservarea digitală a patrimoniului cultural și științific. Lucrările conferinței*. Vol. 11, Sofia, Bulgaria: Institutul de Matematică și Informatică – BAS, ISSN: 1314-4006, eISSN: 2535-0366

Yanqing Fang (2024), Situația actuală, problemele și măsurile de remediere privind transmiterea și protejarea patrimoniului cultural imaterial în învățământul universitar, *Revista academică de științe umaniste și sociale*, 7:8, 227-236, ISSN 2616-5783, DOI: 10.25236/AJHSS.2024.070835

Considerații etice în gestionarea PCI

Capitolul 10

Sónia Avelar

Facultatea de Economie și Afaceri – CEEApIA – Universitatea din Azore

Josélia Fonseca

Facultatea de Științe Sociale și Umane – Departamentul de Educație

Teresa Borges-Tiago

Facultatea de Economie și Afaceri – CEEApIA – Universitatea din Azore

1. Introducere

„Protejarea patrimoniului cultural imaterial necesită o punte între respectul pentru diversitatea culturală și gestionarea etică, asigurându-se că comunitățile își păstrează dreptul de proprietate și vocea în împărtășirea bogatei mozaicuri a tradițiilor umane.”

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) cuprinde toate acele elemente recunoscute de comunități ca fiind esențiale pentru identitatea culturală. Prin urmare, PCI este viu și în continuă evoluție, fiind transmis din generație în generație. Acesta include o bogată mozaică de tradiții orale, arte scenice, obiceiuri sociale, ritualuri, sărbători festive și o înțelegere profundă a mediului înconjurător. Frumusețea PCI constă în faptul că oferă comunităților un puternic sentiment de identitate și continuitate, promovând în același timp aprecierea diversității culturale și a creativității umane. Cu toate acestea, documentarea și conservarea ICH ridică probleme etice critice, în special în ceea ce privește proprietatea culturală și drepturile de proprietate intelectuală, întrucât multe practici tradiționale și sisteme de cunoaștere

aparțin colectiv comunităților, mai degrabă decât indivizilor. Prezentul capitol se concentrează asupra diferitelor aspecte ale interconectării dintre ICH și etică, începând cu definiția eticii și trecând la perspectivele și preocupările ridicate de-a lungul anilor în acest domeniu, care se regăsesc în literatura de specialitate.

2. Cadrul conceptual

Conservarea patrimoniului cultural și imaterial necesită o înțelegere clară a eticii și a culturii. Etica, derivată din cuvântul grecesc *ethos*, se referă la principiile care ghidează acțiunile umane spre bine. Cultura cuprinde cunoștințele, arta, morala, obiceiurile și credințele dobândite social, formând atât dimensiuni materiale (arta), cât și imateriale (obiceiuri, cunoștințe) care stau la baza identității sociale. Există o relație intrinsecă între cultură și identitate, modelată prin interacțiuni cu ceilalți într-un timp și spațiu specific. Interpretarea culturală îi ajută pe indivizi să se descopere pe sine și să găsească sens în realitatea lor. Recunoașterea diversității culturale este esențială pentru promovarea dialogului intercultural și asigurarea supraviețuirii culturilor minoritare. Neglijarea sau ștergerea patrimoniului cultural imaterial al unei comunități îi subminează identitatea și impune o dominanță culturală, diminuând în cele din urmă bogăția interacțiunii culturale în societatea globală de astăzi. Protejarea patrimoniului cultural imaterial este, prin urmare, un pas crucial în promovarea incluziunii și a recreării socioculturale.

2.1 Definirea practicilor etice în domeniul patrimoniului cultural imaterial

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) întruchipează tradițiile, practicile și expresiile bogate și pline de viață care sunt semnificative pentru comunități, fiind vitale pentru identitatea lor culturală. Astfel, grija față de acesta este esențială pentru conservarea diversității culturale și promovarea dialogului intercultural într-o lume din ce în ce mai globalizată. Cu toate acestea, dilemele etice legate de protecția patrimoniului cultural imaterial sunt destul

de complexe și nuanțate. Un principiu etic fundamental îl reprezintă proprietatea și controlul de către comunitate. Întrucât patrimoniul cultural imaterial este profund legat de comunitățile care îl creează și îl cultivă, acestea ar trebui să joace un rol central în deciziile privind documentarea, conservarea și împărtășirea acestuia. Acest lucru ridică întrebări relevante cu privire la dinamica puterii dintre comunitățile locale și părțile interesate externe, precum guvernele, ONG-urile și instituțiile culturale. Autenticitatea și integritatea reprezintă, de asemenea, preocupări majore. Pe măsură ce patrimoniul cultural imaterial evoluează în mod natural, eforturile de protejare nu ar trebui să vizeze „înghețarea” practicilor culturale, deoarece acest lucru ar putea submina autenticitatea lor. În schimb, inițiativele ar trebui să promoveze vitalitatea și adaptarea continuă a patrimoniului cultural imaterial. Drepturile culturale reprezintă o altă considerație etică esențială. Deși comunitățile au dreptul de a-și păstra și transmite mai departe patrimoniul, aceste drepturi trebuie echilibrate cu drepturile individuale ale omului, aspectele legate de proprietatea intelectuală și accesul echitabil la beneficiile culturale. UNESCO (2003) oferă linii directoare care subliniază importanța respectării comunităților, a acceptării diversității culturale și a practicării unei gestionări durabile a patrimoniului.

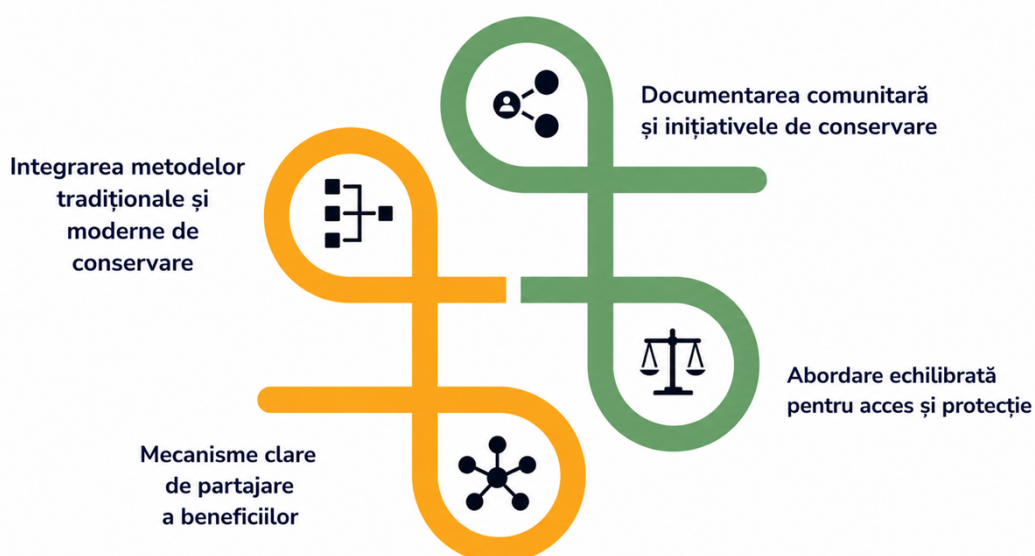
2.2 Principiile proprietății și custodiei

Proprietatea și custodie asupra patrimoniului cultural imaterial (PCI) prezintă o serie de provocări complexe în ceea ce privește conservarea culturii. Conform Convenției UNESCO din 2003, PCI cuprinde practicile, expresiile, cunoștințele și spațiile culturale care sunt profund legate de comunități. PCI este fluid și colectiv, ceea ce face dificilă revendicarea unei proprietăți exclusive, spre deosebire de proprietatea tradițională. Kirshenblatt-Gimblett (2004) subliniază că patrimoniul cultural imaterial nu poate fi clasificat clar în conformitate cu legislația convențională privind proprietatea, deoarece acesta evoluează odată cu comunitățile care îl păstrează. Cadrele juridice întâmpină adesea dificultăți în abordarea acestor complexități, mai ales având în vedere limitările legislației privind proprietatea intelectuală. Conceptul de custodie introduce și mai multe dificultăți, în special când vine

vorba de definirea custodilor responsabili și a rolurilor pe care aceștia ar trebui să le îndeplinească. În plus, există provocarea modernă de a găsi un echilibru între documentare și modalitățile tradiționale de transmitere a cunoștințelor. Problemele actuale includ, de asemenea, riscurile exploatarei comerciale, apropierea culturală, efectele globalizării și modul în care tehnologiile digitale influențează accesul și conservarea. Pentru a aborda aceste provocări, Stefano și Davis (2017) au propus un cadru pentru gestionarea durabilă a patrimoniului cultural imaterial care se concentrează pe inițiative de conservare, metode eficiente și mecanisme de partajare a beneficiilor (a se vedea Figura 4).

Figura 4. Dimensiuni ale gestionării durabile a patrimoniului cultural imaterial

Privind spre viitor, această perspectivă este consolidată de directivele operaționale ale UNESCO, care subliniază necesitatea unor strategii de protecție în continuă evoluție, care să răspundă provocărilor contemporane, respectând în același timp practicile tradiționale. Complexitatea proprietății și custodiei patrimoniului cultural imaterial necesită cercetare continuă și elaborarea de politici.

3. Provocări etice în documentarea patrimoniului cultural imaterial

Ideea consimțământului informat depășește simpla asigurare a onestității între cercetători și cei care documentează sau împărtășesc amintirile culturale. Ea subliniază importanța autonomiei individuale și comunitare în luarea deciziilor privind practicile lor culturale și modul în care acestea sunt conservate și împărtășite. Obținerea unui consimțământ informat și bine gândit este esențială pentru a preveni apropierea și utilizarea abuzivă — uneori chiar exploatarea — a culturilor, în special a celor ale grupurilor minoritare. Pentru a realiza acest lucru, comunitățile trebuie să fie împuternicite să evalueze efectele acțiunilor lor (așa cum se menționează în principiul 9, UNESCO, 2003), fie direct, fie prin permiterea altora să studieze și să interacționeze cu patrimoniul lor. Este esențial ca comunitatea să își asume responsabilitatea comună în recunoașterea amenințărilor la adresa culturii sale și să participe activ la procesele decizionale menite să prevină sau să reducă aceste riscuri (așa cum se subliniază în principiul 10, UNESCO, 2003).

3.1. Reprezentarea și denaturarea

Modul în care patrimoniul cultural imaterial este reprezentat și, uneori, denaturat constituie o problemă crucială în conservarea culturii. Aceasta ridică întrebări importante cu privire la autenticitate, etică și dinamica culturii înseși. Când se vorbește despre etică, discuția se învâрте adesea în jurul prezentării fidele a expresiilor culturale ale comunităților, încercând în același timp să se evite capcanele comercializării sau denaturării. Denaturarea poate fi deosebit de dăunătoare, mai ales atunci când practicile culturale sunt comercializate sau modificate pentru publicul din afară, deoarece acest lucru poate schimba însăși identitatea acelor culturi. Atunci când elementele culturale sunt simplificate excesiv sau reproduse, acest lucru le poate lipsi de autenticitate, ducând la stereotipuri și la reducerea la tăcere a vocilor grupurilor marginalizate.

Un exemplu excelent de reprezentare etică îl reprezintă muralismul comunitar, în cadrul căruia grupurile subreprezentate folosesc arta publică pentru a-și exprima identitatea culturală și a aborda probleme sociale. Cu toate acestea, studii recente arată că aceste murale riscă să fie șterse din cauza dezvoltării urbane și a lipsei măsurilor de protecție, ceea ce subliniază obligația etică de a proteja aceste expresii culturale. Mai mult, eforturile de digitalizare și de asigurare a unui acces echitabil la patrimoniul documentar trebuie întreprinse ținând seama cu atenție de aspectele juridice și de politică, asigurându-se că drepturile și vocile culturilor implicate sunt prioritizate. În timp ce multe instituții se concentrează pe achiziționarea de materiale culturale cu proveniență clară și autenticitate verificată, provocarea continuă constă în a face distincția între reprezentările culturale autentice și autenticitatea înscenată, care poate dilua adevărata esență a identității culturale. Mâncarea, în special, este un mijloc puternic de menținere a autenticității culturale, servind ca mijloc de exprimare a patrimoniului și de rezistență la efectele omogenizante ale globalizării. Prin urmare, este necesară o abordare cuprinzătoare a reprezentării culturale care să pună accentul pe autenticitate, asigurând conservarea și promovarea etică a patrimoniului cultural imaterial pentru generațiile viitoare.

3.2. Sensibilitate culturală și apropiere

Cercetări recente indică faptul că problemele complexe legate de aprecierea și apropierea culturală evidențiază importanța găsirii unui echilibru între celebrarea culturilor și luarea în considerare a implicațiilor etice. Termenul „tarificare culturală” se referă la modul în care percepțiile noastre privind apropierea sunt influențate de costurile și beneficiile percepute ale schimburilor culturale (Oshotse et al., 2024). Pentru a ne implica cu adevărat într-o cultură, trebuie să încurajăm interacțiuni autentice, să asigurăm schimburi echitabile și să obținem consimțământul comunităților implicate. Din păcate, exploatarea culturală rezultă adesea din comercializare, reprezentare eronată și disparități economice. Atunci când ceremoniile indigene sunt transformate în atracții turistice, acestea își pierd semnificația sacră, ceea ce poate fi dureros; reprezentările stereotipice perpetuează

mituri dăunătoare; iar în domeniul meșteșugurilor tradiționale, meșteșugarii primesc adesea o remunerație nesemnificativă, în timp ce intermediarii culeg roadele, agravând inegalitățile (Gertner, 2019). În plus, infrastructura turistică poate determina strămutarea comunităților locale și poate perturba patrimoniul lor cultural. Pentru a promova un angajament cultural etic, trebuie să acordăm prioritate respectului, practicilor economice echitabile și consimțământului comunității, în vederea protejării autenticității și identității culturale.

4. Considerații etice privind conservarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial

Conservarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) înseamnă găsirea aceluși echilibru perfect între protejarea practicilor tradiționale și adaptarea acestora la lumea noastră modernă. Susținătorii subliniază importanța menținerii expresiilor culturale fidele rădăcinilor lor, deoarece acest lucru este vital pentru protejarea identității și asigurarea diversității culturale pentru generațiile viitoare. Pe de altă parte, unii critici susțin că practicile culturale trebuie să evolueze pentru a rămâne relevante într-o societate din ce în ce mai globalizată. Unul dintre cele mai mari obstacole în conservarea PCI este identificarea modului de alocare eficientă a resurselor. Cercetările privind turismul legat de patrimoniul cultural imaterial subliniază necesitatea unei gestionări durabile a resurselor, a evaluării impactului turismului și a înțelegerii comportamentului vizitatorilor. Apar noi strategii care acordă prioritate amenajării spațiilor, adoptă progresele tehnologice și se concentrează pe sustenabilitatea mediului pentru a stimula eforturile de conservare (Katelieva et al., 2020). Chiar și în fața acestor provocări, conservarea patrimoniului cultural imaterial este esențială pentru menținerea diversității culturale, consolidarea rezilienței comunităților și transmiterea cunoștințelor de la o generație la alta. Dispariția practicilor culturale nu este o soartă inevitabilă; este ceva pe care putem acționa activ pentru a-l preveni.

4.1 Comercializarea patrimoniului cultural imaterial

Comercializarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) în scopuri turistice și de piață ridică unele preocupări etice serioase. PCI este o parte vitală a identității culturale și a sentimentului de apartenență, iar atunci când este transformat într-o marfă, riscă să-și piardă autenticitatea și semnificația originală, devenind doar un alt produs pentru cei din afară (Hsu et al., 2022). Această schimbare poate modifica contextul expresiilor culturale, diminuând potențial importanța lor socială și spirituală și amenințând identitatea comunităților care le prețuiesc. O problemă etică majoră o reprezintă distribuția inegală a beneficiilor economice. În timp ce părțile interesate din exterior profită de pe urma comercializării patrimoniului cultural imaterial, comunitățile locale, adevărații păstrători ai acestui patrimoniu, obțin adesea foarte puține beneficii financiare (Zhang et al., 2023). Această disparitate economică duce la exploatare, în special în cazul grupurilor indigene și marginalizate, care s-ar putea să nu dispună de mijloacele necesare pentru a-și proteja patrimoniul cultural împotriva apropiierii neautorizate. Turismul axat pe patrimoniul cultural a fost criticat pentru că profită de culturile locale, oferind în schimb beneficii nesemnificative comunităților implicate. Multe zone rurale se află într-o situație de dependență economică de turism, ceea ce le lasă puține opțiuni în afară de comercializarea patrimoniului lor, fapt care nu face decât să adâncească ciclurile de comercializare excesivă și de lipsire de putere. Abordarea acestor probleme necesită strategii etice și echitabile care să acorde prioritate autonomizării comunităților, distribuției economice echitabile și conservării valorii intrinseci a patrimoniului cultural imaterial.

4.2 Echilibrul între promovarea globală și relevanța locală

Promovarea globală a patrimoniului cultural imaterial (PCI) aduce cu sine o combinație de provocări și oportunități, mai ales când vine vorba de respectarea comunităților care au dat naștere acestor tradiții, în același timp cu diseminarea lor pe scară mai largă. Există opinii divergente între instituțiile culturale și comunitățile de migranți cu privire la modul de conservare și

împărtășire a patrimoniului cultural imaterial, ceea ce evidențiază necesitatea unor strategii care să poată depăși aceste diferențe. Comercializarea patrimoniului cultural imaterial îi neliniștește adesea pe profesioniștii din domeniul patrimoniului, punând în evidență tensiunile permanente dintre obiectivele de conservare și cerințele pieței. În sectorul turismului, profesioniștii se confruntă cu sarcina crucială de a menține autenticitatea intactă, evitând în același timp alienarea sau distorsionarea culturală.

Platformele digitale oferă modalități noi și interesante de a comunica și promova valorile patrimoniului cultural imaterial, dar prezintă și riscul de a transforma aceste tradiții în simple mărfuri dacă nu sunt gestionate cu atenție. Pentru a promova în mod eficient patrimoniul cultural imaterial la scară globală, este esențial să se adopte o abordare participativă care să implice comunitățile locale, mediul academic, sectorul privat, ONG-urile și guvernele. Astfel de eforturi colaborative pot contribui la conservarea patrimoniului cultural, protejând în același timp identitățile culturale și abordând problema subreprezentării comunităților de migranți în inițiativele de participare la patrimoniu și de protejare a acestuia. Acest model cu multiple părți interesate încurajează incluziunea și abordează complexitatea conservării patrimoniului cultural imaterial în lumea noastră interconectată.

5. Recomandări privind practicile etice în domeniul patrimoniului cultural imaterial

Pentru a se implica cu adevărat în mod eficient în domeniul patrimoniului cultural imaterial, sunt necesare cadre etice care să pună implicarea și împuternicirea comunității în prim-plan. Este esențial să privim comunitățile locale ca actori-cheie, asigurându-ne că vocile și contribuțiile lor se află în centrul eforturilor de conservare. Atunci când oamenii participă în mod semnificativ, acest lucru nu numai că promovează sustenabilitatea, ci asigură și faptul că inițiativele sunt în concordanță cu valorile comunității. În plus, integrarea tehnologiilor digitale poate spori accesibilitatea și incluziunea, oferind o platformă vocilor marginalizate și creând mai multe oportunități de implicare.

5.1 Abordări centrate pe comunitate

Un principiu fundamental în conservarea patrimoniului cultural imaterial este ideea de autoguvernare a comunității. Este esențial ca cercetătorii să construiască relații bazate pe încredere, dialog deschis și respect reciproc. Implicarea etică începe cu obținerea unui consimțământ informat adecvat din punct de vedere cultural și merge mai departe, incluzând colaborarea activă în stabilirea obiectivelor și metodologiilor de cercetare. Membrii comunității ar trebui să se afle în prim-plan, jucând un rol vital în modelarea rezultatelor care nu numai că promovează cercetarea științifică, ci servesc și propriilor lor interese.

5.2 Documentarea și reprezentarea etică

Documentarea patrimoniului cultural imaterial este o sarcină delicată, mai ales când vine vorba de elemente sacre sau restricționate. Este esențial ca comunitățile să aibă control asupra a ceea ce se înregistrează și se împărtășește, ceea ce înseamnă că metodele de cercetare trebuie să fie flexibile și să respecte modalitățile tradiționale de transmitere a cunoștințelor. Traducerea și reprezentarea atentă sunt esențiale pentru păstrarea autenticității expresiilor culturale, făcându-le în același timp accesibile unui public mai larg.

5.3 Provocări și oportunități digitale

Deși tehnologiile digitale oferă oportunități interesante pentru documentarea și conservarea patrimoniului cultural imaterial, ele vin însoțite și de unele provocări serioase, precum preocupările legate de suveranitatea datelor, confidențialitatea și riscul de deturnare culturală. Este crucial ca cercetătorii să stabilească protocoale clare care să protejeze interesele comunității, asigurându-se că gestionarea datelor este etică și găsește un echilibru între acces și control.

5.4 Împărțirea echitabilă a beneficiilor

Cercetarea ar trebui să vizeze cu adevărat aducerea de beneficii reale comunităților care contribuie la aceasta. Acest lucru înseamnă acordarea recunoașterii cuvenite, asigurarea accesului egal al tuturor la rezultatele cercetării și susținerea inițiativelor conduse de comunitate însăși. În ceea ce privește utilizările comerciale, este esențial să se încheie acorduri echitabile privind drepturile de proprietate intelectuală și compensațiile, pentru a evita orice formă de exploatare.

5.5 Implicare susținută și responsabilitate

Construirea de parteneriate pe termen lung cu comunitățile este esențială pentru desfășurarea unei cercetări etice. Monitorizarea impactului proiectelor și abordarea oricăror consecințe neintenționate pot contribui la consolidarea încrederii și la asigurarea faptului că sprijinul pentru eforturile de conservare culturală continuă să prospere.

5.6 Rolul organizațiilor internaționale

UNESCO și diverse organizații globale joacă un rol esențial în stabilirea standardelor etice, în special prin intermediul unor cadre precum Convenția din 2003. Aceste instituții nu numai că oferă consolidarea capacităților, orientări în materie de politici și sprijin financiar, ci promovează și implicarea comunității, diversitatea culturală și practicile durabile de gestionare a patrimoniului. Prin adoptarea acestor bune practici, conservarea patrimoniului cultural imaterial poate fi asigurată și poate conduce la rezultate mai etice, mai echitabile și mai durabile, protejând moștenirea culturală și promovând în același timp unitatea socială și înțelegerea între comunități.

Concluzie

Documentarea, conservarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial (PCI) implică o serie de provocări etice complexe, care necesită o analiză atentă și o abordare echilibrată. Pe măsură ce profesioniștii din domeniul patrimoniului cultural și părțile interesate se adâncesc în lumea PCI, aceștia se confruntă cu probleme delicate care pot afecta în mod semnificativ comunitățile, sistemele de cunoaștere tradiționale și sustenabilitatea culturilor. La baza practicilor etice privind patrimoniul cultural imaterial se află principiul esențial al respectării drepturilor comunităților și a suveranității culturale. Codul de etică al UNESCO subliniază faptul că comunitățile ar trebui să dețină controlul principal asupra expresiilor lor culturale și să decidă modul în care patrimoniul lor este documentat, conservat și împărtășit. Acest principiu este deosebit de crucial în era digitală actuală, caracterizată de ritmuri rapide, și în contextul schimburilor culturale la nivel global. În ceea ce privește documentarea, există preocupări etice serioase legate de consimțământ, reprezentare și sensibilitate culturală. Cercetătorii și profesioniștii din domeniul patrimoniului trebuie să fie vigilenți, asigurându-se că metodele lor nu subminează integritatea practicilor culturale și nu dezvăluie cunoștințe culturale sensibile. Liniile directe ale Consiliului Internațional al Muzeelor (ICOM) subliniază necesitatea obținerii consimțământului informat și a stabilirii unor protocoale clare pentru colectarea și stocarea datelor, care să respecte practicile culturale. Eforturile de conservare trebuie să găsească un echilibru între protejarea patrimoniului cultural și recunoașterea naturii fluide și în continuă evoluție a tradițiilor vii. Există o puternică obligație etică de a evita „înghețarea” practicilor culturale în timp sau impunerea unor standarde externe de autenticitate. În schimb, inițiativele de conservare ar trebui să ofere comunităților posibilitatea de a-și menține și transmite patrimoniul în moduri care să rezoneze cu viața contemporană.

Promovarea și împărtășirea patrimoniului cultural imaterial ridică întrebări cu privire la apropierea culturală, comercializare și împărțirea beneficiilor. Părțile interesate trebuie să se asigure că activitățile de promovare nu conduc la exploatarea sau denaturarea practicilor culturale. Este extrem de

important să se instituie sisteme echitabile și juste de împărțire a beneficiilor, care să garanteze că comunitățile primesc recunoașterea și compensația pe care le merită pentru contribuțiile lor culturale. Pentru a avansa în această direcție este necesar un angajament colectiv față de principiile etice în ceea ce privește gestionarea patrimoniului cultural imaterial (a se vedea Tabelul 2).

Tabelul 2. Matricea de apel la acțiune

Pentru comunități	Pentru cercetători	Pentru factorii de decizie	Pentru organizațiile globale
Să-și afirme drepturile în gestionarea patrimoniului cultural imaterial Să elaboreze protocoale interne pentru documentarea și partajarea patrimoniului Să se implice activ în discuțiile privind politicile care afectează patrimoniul lor cultural	Să adopte metodologii de cercetare participative Să pună în aplicare linii directoare etice solide în practicile de cercetare Să asigure o comunicare transparentă cu părțile interesate din comunitate	Elaborarea unor cadre juridice care să protejeze drepturile comunității Să creeze mecanisme pentru o consultare semnificativă a comunității Sprijinirea inițiativelor de gestionare durabilă a patrimoniului	Consolidarea cooperării internaționale în practicile etice privind patrimoniul cultural imaterial Furnizarea de resurse și sprijin pentru consolidarea capacităților Facilitarea dialogului între părțile interesate

Ideea că patrimoniul cultural imaterial (PCI) poate evolua fără a-și pierde valorile fundamentale deschide posibilități interesante pentru un peisaj cultural care să fie atât incluziv, cât și adaptabil, unul care să reflecte cu adevărat bogăția și diversitatea experiențelor umane. Tensiunea dintre conservarea și evoluția PCI subliniază importanța abordării unor întrebări

esențiale privind modul în care se poate găsi un echilibru între protejarea patrimoniului și încurajarea inovației. Această provocare solicită comunităților, factorilor de decizie și cercetătorilor să navigheze prin relația complexă dintre continuitatea culturală și schimbare în lumea de astăzi. Prin urmare, se evidențiază nevoia urgentă a unui cadru de administrare care să acorde prioritate proprietății și gestionării colective a bunurilor culturale, recunoscând legăturile unice dintre comunitățile locale și patrimoniul lor, abordând în același timp nedreptățile istorice legate de apropierea culturală. Grijă față de patrimoniul cultural este esențială pentru a-l menține viu, semnificativ și durabil pentru generațiile viitoare. Acum este momentul să acționăm, chemând toți membrii comunității să colaboreze pentru a proteja, conserva și promova patrimoniul cultural imaterial în moduri care să-i onoreze pe cei care l-au creat, să-i respecte pe cei care îl protejează și, în cele din urmă, să aducă beneficii întregii umanități.

Referințe

- Gertner, R. K. (2019). Impactul apropierei culturale asupra imaginii destinației, turismului și ospitalității. *Thunderbird International Business Review*, 61(6), 873-877. DOI: 10.1002/tie.22068
- Hsu, F. C., Zhang, S., Zhang, Y. și Lee, T. J. (2022). Comportamentul decizional în dezvoltarea durabilă a turismului patrimoniului cultural imaterial. *International Journal of Tourism Research*, 24(6), 800-812. DOI: 10.1002/jtr.2546
- Kateliava, M., Muhar, A., & Penker, M. (2020). Cunoștințele legate de natură ca patrimoniu cultural imaterial: protejarea și valorificarea turistică în Austria. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 18(6), 673-689. DOI: 10.1080/14766825.2019.1693581
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (2004). Patrimoniul imaterial ca producție metaculturală. *Museum International*, 56(1-2), 52-65. DOI: 10.1111/j.1350-0775.2004.00458.x
- Oshotse, A., Berda, Y. și Goldberg, A. (2024). Tarifarea culturală: apropierea și dreptul de a traversa granițele culturale. *American Sociological Review*, 89(2), 346-390. DOI: 10.1177/00031224231225665

Stefano, M. L., & Davis, P. (Eds.). (2017). *The Routledge Companion to Intangible Cultural Heritage*. Taylor & Francis.

UNESCO (2003). *Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*.

Zhang, M., Guo, X., Guo, X., & Jolibert, A. (2023). Intenția de cumpărare a consumatorilor pentru produsele patrimoniului cultural imaterial (IHP): efectele identității culturale, cunoștințelor consumatorilor și tipului de fabricație. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 35(3), 726-744. DOI: 10.1108/APJML-11-2021-0831

Finanțarea și mobilizarea resurselor pentru gestionarea PCI

Capitolul 11

Hristo Berov

Universitatea „Sfântul Kliment Ohridski” din Sofia și Fundația Pax
Rhodopica, Bulgaria

1. Introducere

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) reprezintă o parte vitală a identității fiecărei comunități, dar se confruntă adesea cu riscul de dispariție din cauza globalizării, urbanizării și a altor factori socio-economici. Pentru a asigura conservarea și transmiterea acestuia către generațiile viitoare, este necesară elaborarea unor strategii eficiente de finanțare și mobilizare a resurselor. Acest capitol explorează diverse abordări privind acordarea de sprijin financiar și de altă natură pentru proiecte legate de cercetarea, documentarea, conservarea și promovarea PCI, concentrându-se pe oportunitățile de cooperare cu instituțiile guvernamentale și organizațiile neguvernamentale, cu referire la cartografierea situației din Bulgaria și la cele mai bune practici.

2. Resurse pentru cercetare

Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (adoptată în 2003) este principalul instrument internațional de referință care vizează protejarea și promovarea patrimoniului cultural viu al umanității. Aceasta cuprinde tradițiile orale, artele spectacolului, practicile sociale, ritualurile, evenimentele festive, cunoștințele și practicile referitoare la

natură și univers, precum și cunoștințele și abilitățile necesare pentru realizarea meșteșugurilor tradiționale. ¹ Aceasta subliniază importanța comunităților care sunt purtătoarele acestui patrimoniu și încurajează participarea lor la salvagardarea acestuia. De asemenea, solicită statelor să creeze inventare naționale ale patrimoniului cultural imaterial și să ia măsuri pentru conservarea acestuia.

În eforturile sale de a sprijini salvagardarea patrimoniului viu, Secretariatul Convenției pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial dezvoltă un set de instrumente online de educație și gestionare a cunoștințelor, oferind date și resurse valoroase tuturor părților interesate. Aceste instrumente sunt concepute pentru a facilita accesul la informații și pentru a promova salvagardarea eficientă a patrimoniului cultural imaterial (PCI).

Printre principalele resurse se numără vizualizări digitale care permit o imersiune în lumea ICH, explorând legăturile sale cu natura și factorii care o amenință. În paralel, 62 de materiale tematice de formare cu acces liber consolidează capacitățile în domenii-cheie precum inventarierea, elaborarea de politici și solicitarea de asistență. Setul de instrumente pentru dezvoltare durabilă, cu peste 30 de studii de caz, demonstrează contribuția ICH la dezvoltarea durabilă. A fost creată, în scopuri educaționale, o animație video privind aspectele de gen și PCI, însoțită de note pentru prezentatori. O bibliografie interactivă cu peste 1 000 de referințe pentru cercetarea științifică legată de Convenția din 2003 oferă o resursă valoroasă pentru cercetători și practicieni. A fost creat un registru electronic al patrimoniului cultural imaterial (<https://www.unesco.org/en/intangible-cultural-heritage/grid?hub=365>) și un registru al bunelor practici pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial – Bulgaria (<https://bulgariaich.com/index.php?act=content&rec=59>). Acesta are ca scop identificarea și sprijinirea purtătorilor de cunoștințe și competențe tradiționale, asigurând astfel transmiterea acestor cunoștințe valoroase către generațiile viitoare.

3. Identificarea surselor de finanțare

Păstrarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial necesită eforturi dedicate și finanțare durabilă. În acest context, organizațiile internaționale, în special UNESCO, joacă un rol crucial. UNESCO, prin Convenția sa din 2003 privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, pune bazele cooperării și sprijinului internațional. Programul de participare al UNESCO (<https://www.unesco.org/en/member-states-portal/participation-programme>) oferă oportunități specifice de finanțare pentru proiecte care se aliniază priorităților organizației, punând accentul pe documentarea, transmiterea și sensibilizarea cu privire la patrimoniul cultural imaterial. Programul de participare al UNESCO este un instrument important pentru sprijinul financiar al proiectelor care sunt în concordanță cu prioritățile-cheie ale organizației. Acesta este conceput special pentru a veni în sprijinul statelor membre, cu un accent deosebit pe țările în curs de dezvoltare. Acest program se distinge prin sfera sa largă de acțiune, oferind oportunități de finanțare într-o varietate de domenii esențiale pentru dezvoltarea societății. Printre acestea se numără conservarea bogatului patrimoniu cultural, dezvoltarea unei educații de calitate, sprijinirea cercetării științifice și promovarea educației media. Comisiile naționale pentru UNESCO din statele membre joacă un rol crucial în sprijinirea și promovarea patrimoniului cultural imaterial (PCI). Fiecare comisie acționează ca intermediar între instituțiile naționale și UNESCO, contribuind la elaborarea și implementarea proiectelor legate de conservarea PCI. Comisia oferă consiliere și îndrumare cu privire la depunerea cererilor pentru programele de finanțare ale UNESCO, precum Programul de Participare, și asistă comunitățile în procesul de documentare și conservare a patrimoniului lor cultural. În plus, participă activ la sensibilizarea publicului cu privire la importanța PCI prin organizarea de evenimente, conferințe și publicații.

Fondurile europene oferă oportunități semnificative de finanțare. Programul „Europa Creativă” (<https://culture.ec.europa.eu/creative-europe>) sprijină proiecte în domeniile culturii și creativității, inclusiv cele legate de ICH. Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) poate finanța proiecte care contribuie la dezvoltarea turismului cultural și la conservarea patrimoniului cultural în regiuni. Apelul EIT Culture & Creativity, cofinanțat de Orizont Europa, sprijină proiecte de scurtă durată, orientate spre rezultate, care

abordează provocările actuale din aceste sectoare. Se acordă o atenție deosebită proiectelor din domenii precum moda, arhitectura, patrimoniul cultural, media audiovizuală și jocurile, cu scopul de a accelera comercializarea și adoptarea inovațiilor pe piață.

În regiunile transfrontaliere, se pot identifica oportunități prin programul Interreg (<https://interreg.eu/calls-for-projects/>) pentru dezvoltarea diverselor produse și soluții care stimulează dezvoltarea regională, printre care se pot număra și cele legate de patrimoniul cultural și, în special, de patrimoniul cultural imaterial.

Erasmus+ oferă oportunități semnificative de finanțare a inițiativelor și proiectelor menite să conserve și să promoveze patrimoniul cultural imaterial. Această legătură este profund înrădăcinată în conceptul Erasmus+, care pune accentul pe diversitatea culturală, incluziunea, educația, participarea tinerilor și cooperarea internațională. Programul sprijină proiecte în domeniul educației pentru transmiterea cunoștințelor și competențelor legate de patrimoniul cultural imaterial prin ateliere, cursuri de formare, schimbul de bune practici și elaborarea de materiale educaționale. Tineretul și participarea civică se află în centrul atenției, programul Erasmus+ încurajând participarea tinerilor la conservarea patrimoniului cultural prin schimburi de tineri și proiecte de voluntariat. Proiectele care promovează cooperarea internațională sunt sprijinite prin trei acțiuni-cheie: Acțiunea-cheie 1 (KA1) pentru mobilitatea persoanelor, Acțiunea-cheie 2 (KA2) pentru cooperarea între organizații și Acțiunea-cheie 3 (KA3) pentru sprijinirea reformei politicilor. Printre exemplele concrete de proiecte se numără documentarea meșteșugurilor tradiționale, schimburile de tineri pentru studierea obiceiurilor locale, proiectele educaționale menite să includă patrimoniul cultural în programele școlare și formarea profesională pentru conservarea meșteșugurilor. (https://www.esehormones.org/what-we-do/research/european-research-funding/funding-programmes/erasmusplus/?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAw5W-BhAhEiwApv4goBE6MGGXwod4fHluq1SznkKrzZ31ZtE8nBJV_xgqFqLVymumtC7RbRoC53oQAvD_BwE)

În paralel, Ministerul Inovării și Creșterii Economice din Bulgaria creează oportunități de finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) prin procedura „Subvenții mici pentru inovare”, care face parte din programul „Cercetare, inovare și digitalizare pentru transformare inteligentă” (2021-2027). În plus, IMM-urile pot beneficia de aproape 1.000 de servicii de inovare prin intermediul Platformei de cooperare dintre instituțiile de învățământ superior, organizațiile de cercetare și întreprinderi. Aceste inițiative oferă oportunități diverse tinerilor și IMM-urilor pentru a-și dezvolta ideile creative și inovatoare, contribuind la dezvoltarea culturală și economică a țării. ([https://www.epc.bg/en/open-for-submission-procedure-bg16rfpr002-1005-small-innovative-grants-for-small-and-medium-sized-enterprises-\(smes\)-programme-research-innovation-and-digitalization-for-smart-transformation-2021-2027-n23](https://www.epc.bg/en/open-for-submission-procedure-bg16rfpr002-1005-small-innovative-grants-for-small-and-medium-sized-enterprises-(smes)-programme-research-innovation-and-digitalization-for-smart-transformation-2021-2027-n23))

Crearea diverselor producții bazate pe patrimoniul cultural imaterial și prezentarea acestora către un public larg, inclusiv către publicul străin, este, de asemenea, finanțată prin programele Planului de redresare și reziliență (https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-bulgaria/bulgarias-recovery-and-resilience-supported-projects-nation-wide-investment-scheme_en).

Oportunități de mobilizare a resurselor pot fi găsite și prin intermediul instrumentelor financiare ale Mecanismului Financiar al Spațiului Economic European și al Mecanismului Financiar Norvegian (<https://www.eeagrants.bg/en/about-us>). Un bun exemplu de astfel de proiect realizat, legat de patrimoniul cultural imaterial, este proiectul „Tradițiile ne unesc”. Activitățile proiectului includ pregătirea spectacolului „Tradițiile ne unesc” (și prezentarea acestuia în 10 localități mici din regiunile Kardzhali, Smolyan și Plovdiv, precum și în Norvegia), înființarea unei școli pentru copii dedicată confecționării de păpuși cu costume tradiționale și măști tradiționale, organizarea unei expoziții itinerante de păpuși cu costume populare și a unor lecții în aer liber privind confecționarea păpușilor în 10 localități din Bulgaria.

Pentru a asigura conservarea și promovarea durabilă a patrimoniului cultural imaterial (PCI) în Bulgaria, este esențial să se identifice și să se utilizeze diverse surse de finanțare. În primul rând, programele de stat joacă un rol cheie. Prin programele Fondului Național pentru Știință din Bulgaria (BNSF), pot fi sprijinite propunerile de proiecte axate tematic pe cercetarea și documentarea PCI. Ministerul Culturii, prin Fondul Național pentru Cultură și programul „Patrimoniul cultural imaterial” (ansambluri profesionale și purtători ai patrimoniului cultural imaterial), oferă oportunități de finanțare a proiectelor legate de conservarea și promovarea patrimoniului cultural. În ceea ce privește Fondul Național pentru Cultură, sprijinul în domeniul „Patrimoniului cultural” este acordat în conformitate cu cadrul juridic și definițiile patrimoniului cultural prevăzute în Legea privind patrimoniul cultural al Republicii Bulgaria și în Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. Acesta vizează conservarea, cercetarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial printr-o abordare integrată, precum și digitalizarea patrimoniului cultural. Scopul său este de a dezvolta mijloace pentru îmbunătățirea accesului la patrimoniul cultural prin intermediul tehnologiilor digitale și al transmiterii conținutului cultural prin turismul cultural, precum și introducerea unor modele durabile pentru industriile culturale la nivel local. În prezent, programul se desfășoară în două module – „Conservarea și promovarea patrimoniului cultural” și „Industriile culturale și turismul cultural”.

Programul „Patrimoniul cultural imaterial” are ca scop sprijinirea prezentării profesionale a artei populare, revitalizarea activităților ansamblurilor folclorice profesionale, precum și conservarea și menținerea patrimoniului popular la un nivel estetic ridicat. Activitățile includ crearea de noi produse artistice, spectacole, programe de concerte tematice etc., elaborarea și implementarea de programe educaționale pentru elevi și studenți, precum și dezvoltarea de școli creative. Rezultatele așteptate ale activităților vizează crearea de produse culturale cuprinzătoare care să pună în valoare diversitatea folclorului bulgar și să contribuie la conservarea patrimoniului cultural imaterial. Aceste produse vor îmbunătăți oportunitățile de explorare și studiere a folclorului și a tradițiilor, atrăgând interesul cursanților. În plus, vor fi create condiții pentru dezvoltarea potențialului creativ al tinerilor artiști

din domeniul folclorului, inclusiv al muzicienilor, cântăreților și dansatorilor. În cele din urmă, oportunitățile de acces la conținut cultural vor fi extinse, asigurând o diseminare mai largă și o accesibilitate sporită a valorilor culturale.

(https://mc.government.bg/files/10578_Programa%20-%20Ansambli%20-%202024.pdf)

Programul Național pentru Tineret (2021-2025) își stabilește ca obiectiv principal îmbunătățirea calității vieții și realizarea tinerilor din Bulgaria, punând accentul pe investiția în potențialul acestora. Programul se adresează tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani și include, de asemenea, structuri naționale și locale, organizații neguvernamentale și alte părți interesate. În cadrul domeniului tematic 3, „Timp liber, creativitate și cultură”, programul își propune să ofere tinerilor oportunități de a participa la diverse inițiative care le îmbogățesc timpul liber, le încurajează exprimarea creativă și păstrează tradițiile. De asemenea, acesta urmărește să le îmbogățească cultura personală și socială și să le afirme identitatea. (<https://nism.bg/en/nacionalna-programa-za-mladezta-2021-2025>) În plus, multe municipalități din Bulgaria dispun de programe de sprijinire a inițiativelor culturale locale, inclusiv a celor axate pe patrimoniul cultural imaterial, iar anual se alocă un buget pentru acest fond municipal de proiecte „Cultură” (<https://kultura.sofia.bg/>; <https://culture.plovdiv.bg/> <https://www.varna.bg/en/91>)

4. Strategii de cooperare cu agențiile de stat, organizațiile neguvernamentale și donatorii privați

UNESCO și-a stabilit obiectivul de a extinde participarea diverselor organizații, precum organizațiile neguvernamentale (ONG-uri), comunitățile, experții, centrele profesionale și instituțiile de cercetare, la salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, pe baza convenției adoptate. A înființat un comitet interguvernamental și un fond pentru patrimoniul cultural imaterial în vederea punerii în aplicare a Convenției, care impun elaborarea de rapoarte naționale și sensibilizarea opiniei publice cu privire la salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

Convenția din 2003 subliniază rolul esențial al ONG-urilor în salvagardarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial (PCI). La nivel național, statele părți sunt încurajate să integreze ONG-urile în eforturile lor, în special în identificarea și definirea PCI, întrucât ONG-urile au adesea cel mai strâns contact cu comunitățile care sunt purtătoare ale acestui patrimoniu. La nivel internațional, ONG-urile acreditate pot oferi servicii de consultanță prin intermediul Comitetului Interguvernamental. Din 2010, Adunarea Generală a acreditat peste 170 de ONG-uri. ONG-urile ale căror activități sunt legate de ICH sunt încurajate să solicite acreditarea, în special dacă provin din țări în curs de dezvoltare.

Statele părți sunt încurajate să instituie mecanisme de coordonare care să faciliteze participarea comunităților, grupurilor, persoanelor fizice, experților și instituțiilor de cercetare la activități-cheie, precum identificarea și definirea patrimoniului cultural imaterial, întocmirea inventarelor, elaborarea și implementarea programelor și proiectelor, precum și pregătirea documentelor de nominalizare. Nu în ultimul rând, statele părți sunt invitate să creeze și să actualizeze liste cu părțile interesate care pot desfășura cercetări științifice, tehnice și artistice pentru salvagardarea eficientă a patrimoniului cultural imaterial, în conformitate cu articolul 13 din Convenția din 2003. Aceste liste constituie o resursă valoroasă pentru identificarea partenerilor-cheie în salvagardarea patrimoniului cultural.

Printre exemplele pozitive de astfel de organizații din Bulgaria se numără Comitetul Național al ICOMOS – Bulgaria, Asociația de Istorie a Bulgariei, Fundația pentru Patrimoniul Balcanic și asociația non-profit „Meshtera – Cunoștințe și meșteșuguri tradiționale” (Portalul de informații privind ONG-urile din Bulgaria (ngobg.info)). Strategia de inovare pentru specializare inteligentă (ISSS) pentru perioada 2021-2027 este un cadru creat de Comisia Europeană pentru a ajuta regiunile și statele membre să-și identifice și să-și dezvolte avantajele competitive. Acest lucru se realizează prin concentrarea investițiilor în domenii-cheie cu potențial de creștere. Este un document-cheie pe care fiecare stat membru al Uniunii Europene l-a elaborat pentru a-și orienta investițiile în cercetare și inovare. Această strategie nu este

specifică Bulgariei, ci face parte dintr-o inițiativă paneuropeană menită să promoveze dezvoltarea economică și competitivitatea regională.

Strategia de inovare a Bulgariei pentru specializare inteligentă pentru perioada 2021-2027 (ISSS), adoptată prin Decizia nr. 1015 a Consiliului de Miniștri, este un instrument esențial pentru dezvoltarea unei economii durabile și competitive. Aceasta oferă un cadru pentru finanțarea inovării, inclusiv a proiectelor din domeniul patrimoniului cultural imaterial (PCI), prin intermediul programelor „Competitivitate și inovare în întreprinderi” (CIEP) și „Cercetare, inovare și digitalizare pentru transformare inteligentă” (RIDST). ISSS sprijină proiectele din domeniul patrimoniului cultural imaterial (PCI) în cadrul domeniului „Noi tehnologii în industriile creative și recreative”, promovând: digitalizarea patrimoniului cultural (arhive digitale, muzee virtuale); produse și servicii inovatoare (experiențe turistice, programe educaționale); sprijin pentru industriile creative (artizanat, folclor).

Diverse documente de la nivel național și municipal oferă orientări pentru elaborarea unei strategii de dezvoltare culturală, incluzând patrimoniul cultural și segmentul patrimoniului cultural imaterial (Planul Bulgaria 2030, Strategia de Dezvoltare Culturală, Planurile Municipale de Dezvoltare Integrată, care trebuie să includă o secțiune dedicată patrimoniului cultural). Aceste documente prezintă situația actuală, definesc clar părțile interesate și, având surse de finanțare identificate, sunt necesare doar o viziune și o inițiativă pentru a dezvolta cercetarea, conservarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial.

Conservarea și promovarea cu succes a patrimoniului cultural imaterial (PCI) necesită strategii complexe de colaborare cu diverse părți interesate. Interacțiunea cu agențiile de stat, care dispun de resursele și expertiza necesare, este esențială. Parteneriatele eficiente se construiesc prin participarea activă în consilii consultative și grupuri de lucru, precum și prin organizarea de evenimente comune. Pentru a asigura sustenabilitatea, este imperativ să se combine diverse surse de finanțare și să se consolideze capacitatea comunităților locale de a-și asuma un rol de lider în conservarea patrimoniului lor.

Colaborarea de succes cu agențiile de stat este completată de parteneriate cu organizațiile neguvernamentale (ONG-uri). ONG-urile au adesea o experiență vastă în colaborarea cu comunitățile locale și pot oferi un sprijin valoros pentru proiectele legate de cercetarea, documentarea și conservarea ICH, precum și pot facilita schimbul de experiență și de bune practici. În plus, colaborarea cu donatorii privați este esențială. Pentru a construi încredere și a obține sprijin, este necesar să se elaboreze propuneri personalizate de sponsorizare și să se asigure transparența și responsabilitatea în utilizarea fondurilor.

Implicarea comunităților în procesele de cercetare, documentare și conservare, precum și organizarea de evenimente pentru promovarea patrimoniului cultural imaterial local, reprezintă factori-cheie în asigurarea durabilității și continuității patrimoniului cultural. În cadrul cooperării regionale, Bulgaria participă activ la activitatea Consiliului Miniștrilor Culturii din țările din Europa de Sud-Est și a Organizației pentru Cooperare Economică a Mării Negre. Este semnificativ rolul de coordonare al țării noastre în înființarea unui Fond pentru Cooperare Culturală în Europa de Sud-Est, care va sprijini schimburile culturale și va consolida rolul de lider al Bulgariei în regiune. În plus, țara este implicată în diverse alte inițiative, precum Fundația Internațională „Forumul Culturilor Slavice”, Cooperarea Dunărenească, inițiativa 17+1 și Rețeaua Institutelor Culturale ale țărilor Uniunii Europene. Aceste parteneriate oferă un potențial neexploatat care necesită planificarea unor inițiative suplimentare pentru a maximiza oportunitățile.

5. Bune practici

În Bulgaria există exemple de succes ale unor inițiative menite să conserve și să promoveze patrimoniul cultural imaterial (PCI). Centrul Regional pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial din Europa de Sud-Est, sub egida UNESCO, cu sediul la Sofia, reprezintă un exemplu important. Acesta joacă un rol-cheie în coordonarea eforturilor de salvagardare a PCI în regiune și în promovarea cooperării între diverse părți interesate. Centrul regional al UNESCO din Sofia promovează cooperarea regională și internațională prin

crearea de rețele specializate pentru coordonarea activităților și schimbul de informații privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. În eforturile sale de a salvagarda patrimoniul cultural imaterial în Europa de Sud-Est, UNESCO, prin intermediul Biroului regional pentru știință și cultură din Europa, a înființat în 2007 Rețeaua regională de experți în patrimoniul cultural imaterial. Această rețea oferă o platformă pentru schimbul de experiență și cunoștințe între experții din regiune, iar reuniunile anuale organizate în diverse țări contribuie la consolidarea cooperării. Pentru a sprijini consolidarea capacităților în vederea punerii în aplicare a Convenției din 2003 la nivel național, Centrul a inițiat în 2018 și menține o rețea de universități din regiune, cu scopul de a consolida comunicarea între universități, cercetători, instituții și purtătorii patrimoniului cultural imaterial, precum și de a încuraja schimbul de informații și cooperarea viitoare. În plus, Centrul Regional creează și menține o rețea de organizații neguvernamentale (ONG-uri) active în domeniul patrimoniului cultural imaterial din regiune. Această rețea are ca scop încurajarea participării ONG-urilor la procesele de protejare și promovare a patrimoniului cultural imaterial, precum și crearea unei platforme pentru comunicarea regulată și schimbul de informații. Prin sesiuni de informare, Centrul Regional UNESCO din Sofia își propune să ofere informații cu privire la posibilitățile de acreditare la UNESCO și să promoveze o reprezentare geografică mai echilibrată a ONG-urilor acreditate în cadrul Convenției din 2003, cu accent pe regiunea Europei de Sud-Est. Informații suplimentare despre această rețea pot fi găsite în grupul de pe Facebook: (<https://www.facebook.com/groups/430669334489084/>).

Pe lângă aceste rețele, există și o Rețea de centre de categoria 2 pentru patrimoniul cultural imaterial. Aceste centre, înființate și finanțate de statele membre, contribuie la realizarea obiectivelor strategice ale UNESCO. Centrul regional pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial din Europa de Sud-Est, sub auspiciile UNESCO, este unul dintre aceste centre, care promovează activ cooperarea și pune în aplicare inițiative pentru salvagardarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial din regiune.

Este deosebit de important să se încurajeze purtătorii acestui patrimoniu cultural imaterial să practice activitățile respective și să transmită

cunoștințele și abilitățile generațiilor viitoare. Bulgaria are norocul de a mai deține, până în prezent, o formă semnificativ conservată de cultură populară în sincretismul său – ca o combinație inseparabilă de sunet, mișcare, cuvânt, ritual etc. UNESCO a creat programul-pilot „Comorile umane vii”, din care face parte și inițiativa „Comorile umane vii – Bulgaria”. În paralel, au fost elaborate Liniile directoare pentru instituirea sistemelor naționale de „Comori umane vii” (<https://ich.unesco.org/doc/src/00031-EN.pdf>).

6. Linii directoare pentru mobilizarea resurselor destinate patrimoniului cultural imaterial (PCI): strategii și instrumente

Recunoscând necesitatea protejării patrimoniului cultural imaterial (PCI) în fața provocărilor contemporane, asigurarea unei finanțări eficiente, a subvențiilor și a resurselor pentru cercetarea, documentarea, conservarea și promovarea proiectelor de PCI necesită o abordare cuprinzătoare. Această abordare ar trebui să se bazeze pe instrumente internaționale, precum Convenția UNESCO din 2003, și să fie susținută de diverse surse de finanțare, inclusiv fonduri europene, programe guvernamentale și inițiative ale UNESCO. Relevanța, importanța și rezultatele durabile ale inițiativelor finanțate depind de stabilirea unor parteneriate intersectoriale între organizațiile din domeniul culturii și industria turistică, organizațiile și instituțiile locale și/sau reprezentanții comunității locale, asociațiile civile voluntare, sectorul privat și mass-media etc., precum și de colaborarea cu publicul tânăr. La baza acestei abordări se află crearea unui portal de informații unificat, care să servească drept resursă online centralizată. Un astfel de portal va oferi acces facil la informații privind toate sursele de finanțare disponibile pentru patrimoniul cultural imaterial (PCI) din Bulgaria, inclusiv date detaliate despre programele naționale și internaționale, criteriile de depunere a cererilor, termenele limită și documentele necesare. Pentru a asigura dezvoltarea durabilă a proiectelor privind patrimoniul cultural imaterial (PCI), este necesară implementarea unei abordări cuprinzătoare care să includă mai multe strategii-cheie: elaborarea de programe de formare pentru a sprijini organizațiile și comunitățile în

pregătirea propunerilor de proiecte, crearea unei rețele de experți care să ofere consultanță și îndrumare, promovarea parteneriatelor public-privat pentru mobilizarea de resurse suplimentare, precum și diseminarea bunelor practici și a proiectelor de succes pentru a inspira și motiva alte organizații și comunități.

Resurse

Patrimoniul cultural imaterial bulgar. (s.d.). *Fișă de înregistrare a elementelor patrimoniului cultural imaterial.*

<https://bulgariaich.com/index.php?act=content&rec=59>

Fondurile AEM și Norvegia pentru Bulgaria. (n.d.). *Despre noi.*

<https://www.eeagrants.bg/en/about-us>

Comisia Europeană. (n.d.). *Proiecte sprijinite de fondurile de redresare și reziliență ale Bulgariei: Program național de investiții.*

https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-bulgaria/bulgarias-recovery-and-resilience-supported-projects-nation-wide-investment-scheme_en

Comisia Europeană. (s.d.). *Programul „Europa creativă”.*

<https://culture.ec.europa.eu/creative-europe>

Comisia Europeană. (s.d.). *Apeluri la proiecte Interreg.* <https://interreg.eu/calls-for-projects/>

Comisia Europeană. (n.d.). *Programul „Cercetare, inovare și digitalizare pentru transformare inteligentă 2021–2027”.* <https://www.epc.bg/en/open-for-submission-procedure-bg16rfpr002-1005-small-innovative-grants-for-small-and-medium-sized-enterprises-smes-programme-esearch-innovation-and-digitalization-for-smart-transformation-2021-2027-n23>

Societatea Europeană de Endocrinologie. (n.d.). *Programul de finanțare Erasmus+*. <https://www.es-e-hormones.org/what-we-do/research/european-research-funding/funding-programmes/erasmusplus/>

Comitetul Interguvernamental pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial. (2002). *Directive operaționale pentru punerea în aplicare a Convenției privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*. <https://ich.unesco.org/doc/src/00031-EN.pdf>

Ministerul Culturii al Republicii Bulgaria. (2024). *Program de sprijin financiar pentru ansamblurile de amatori*. https://mc.government.bg/files/10578_Programa%20-%20Ansambli%20-%202024.pdf

Primăria orașului Plovdiv. (f.d.). *Programul cultural al orașului Plovdiv*. <https://culture.plovdiv.bg/>

Primăria orașului Sofia. (f.d.). *Programul cultural al orașului Sofia*. <https://kultura.sofia.bg/>

Municipalitatea din Varna. (f.d.). *Cultură și arte*. <https://www.varna.bg/en/91>

Centrul Național de Informare și Documentare. (f.d.). *Programul național pentru tineret 2021-2025*. <https://nism.bg/en/nacionalna-programa-za-mladezta-2021-2025>

UNESCO. (s.d.). *Patrimoniul cultural imaterial*. <https://www.unesco.org/en/intangible-cultural-heritage/grid?hub=365>

UNESCO. (f.d.). *Programul de participare*. <https://www.unesco.org/en/member-states-portal/participation-programme>

Conclusions

Concluzii

Patrimoniul cultural imaterial (PCI) se află la intersecția dintre memorie, identitate și inovare. De-a lungul acestui manual, am explorat numeroasele sale dimensiuni — de la definiții și cadre juridice până la turism, durabilitate, etică, provocări contemporane și integrarea în UE. Luate împreună, capitolele dezvăluie un adevăr fundamental: PCI nu este doar o colecție de obiceiuri sau tradiții păstrate în izolare, ci o mărturie vie și în continuă evoluție a capacității umanității de a crea sens, de a consolida legăturile sociale și de a se adapta la vremurile în schimbare.

Protejarea patrimoniului cultural imaterial este atât o datorie culturală, cât și o oportunitate socială. Patrimoniul cultural imaterial leagă indivizii de comunitățile lor, comunitățile de regiunile lor și națiunile de un patrimoniu european și global comun. Acesta contribuie profund la coeziunea socială prin consolidarea sentimentului de apartenență și continuitate. În același timp, patrimoniul cultural imaterial joacă un rol din ce în ce mai important în dezvoltarea durabilă, oferind oportunități economice prin turismul cultural, industriile creative și antreprenoriatul local – cu condiția ca acestea să fie gestionate în mod responsabil și etic.

Capitolele acestui manual demonstrează, de asemenea, că conservarea patrimoniului cultural imaterial necesită un echilibru delicat între protecție și deschidere față de schimbare. Tradițiile nu pot fi înghețate; ele trebuie să rămână semnificative pentru comunitățile care le practică. Pe măsură ce globalizarea, digitalizarea, schimbările demografice, schimbările climatice și omogenizarea culturală exercită presiune asupra practicilor tradiționale, provocarea constă în a asigura că patrimoniul evoluează fără a-și pierde autenticitatea sau apartenența la comunitate. Acest lucru subliniază necesitatea unor abordări participative, în care purtătorii și practicienii

ghidează deciziile privind modul în care patrimoniul lor este documentat, împărtășit și transmis.

Legislația, politicile și cadrele internaționale — precum Convenția UNESCO din 2003 și Convenția de la Faro — oferă instrumente și structuri esențiale. Cu toate acestea, eficacitatea lor depinde, în ultimă instanță, de implicarea comunității, de finanțarea adecvată, de cooperarea intersectorială și de programe educaționale bine concepute. Era digitală oferă noi posibilități: arhivarea virtuală, povestirea digitală, învățarea online, inteligența artificială și tehnologiile imersive pot spori accesibilitatea și gradul de conștientizare. Cu toate acestea, aceste instrumente trebuie utilizate cu prudență, pentru a respecta drepturile culturale, suveranitatea datelor și reprezentarea etică.

În cadrul Uniunii Europene, patrimoniul cultural imaterial (PCI) are o semnificație suplimentară. Acesta susține viziunea unei Europe „Unite în diversitate”, punând în evidență elementele culturale comune dincolo de granițe — de la festivaluri și tradiții meșteșugărești la muzică, patrimoniul culinar și cunoștințele ecologice. În același timp, acesta celebrează bogăția identităților regionale și a specificităților locale. În acest fel, patrimoniul cultural imaterial devine un mijloc puternic de integrare, dialog și solidaritate. Prin consolidarea vizibilității culturilor locale și facilitarea cooperării transfrontaliere, patrimoniul cultural imaterial promovează un sentiment de apartenență europeană comună, fără a șterge particularitățile naționale sau regionale.

Privind spre viitor, protejarea patrimoniului cultural imaterial necesită un angajament pe termen lung, parteneriate interdisciplinare și cultivarea competențelor culturale în rândul tinerelor generații. Comunitățile trebuie să rămână în centrul tuturor eforturilor de conservare, iar factorii de decizie trebuie să continue să recunoască patrimoniul cultural imaterial ca o resursă dinamică pentru vitalitatea culturală, bunăstarea socială și dezvoltarea durabilă.

În cele din urmă, patrimoniul imaterial este o punte vie între trecut, prezent și viitor. Prin valorificarea, protejarea și promovarea sa responsabilă, ne asigurăm că spiritul creativ al umanității continuă să prospere și să inspire generațiile viitoare.

PARTNERS

**Transilvania
University
of Brasov**

Project Coordinator

**UNIVERSITY
OF WARSAW**

**UNIVERSITY OF
WEST ATTICA**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

**Sveučilište u
Zagrebu**
University of Zagreb

UAc
**UNIVERSIDADE
DOS AÇORES**

Foundation PAX Rhodopica
Working collaboratively to achieve EU's goals

Website

www.inthrace.unitbv.ro

Co-funded by
the European Union

2023-1-RO01-KA220-HED-000156121

INTHRACE

Civil engagement, integration and better management of the national intangible heritage to raise awareness of European common values – EU context, perspectives and active citizenship